

K 103-829
3

ლოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ქართული
განყოფილება

მ. რუსთაველის სახელობის მართლმადიდებელი ლიტერატურის ინსტიტუტი

რეჟის ბარამიძე

იოანე ბოლნეღი

რეჟის ბარბიძე

იოანე ბოლნეღი

მონოგრაფიაში მიმოხილულია ქართული ორატორული ხელოვნების წარმომადგენლის ი. ბოლნელის ცხოვრება და შემოქმედება.

ორატორული ხელოვნების ისტორიისა და სპეციფიკის ზოგადი მიმოხილვის შემდეგ წარმოდგენილია ი. ბოლნელის ჰომილიათა მხატვრული ანალიზი.

ნაშრომში გარკვეულია ი. ბოლნელის სახელით ცნობილი ერთ-ერთი ნაწარმოების მიმართება კონსტანტინეპოლის ეპისკოპოსის ი. ოქროპირის თხზულებასთან. აგრეთვე გამოთქმულია მოსაზრება, რომ ი. ბოლნელის ქადაგებებში ციტატების სახით შემოკვენაბა ბიბლიის დღემდე უცნობი რედაქცია. პირველად ქვეყნდება ი. ბოლნელის დღემდე უცნობი ნაწარმოები, რომელიც შემოგვინახა სინას მთის ხელნაწერმა.

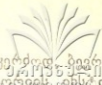
K 103829

ბოლნისი უძველესი დროიდანვე წარმოადგენდა ქართული კულტურის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ცენტრს. ბოლნისი თავისი გეოგრაფიული მდებარეობითა და მდიდარი ბუნებრივი პირობებით აღრიდანვე გადაიქცა დიდ სამეურნეო და სავაჭრო ქალაქად. მეტად ნაყოფიერი მიწა, ზომიერი ჰავა და წყლის სიუხვე ხელსაყრელ პირობებს ქმნიდა სოფლის მეურნეობის, განსაკუთრებით მებაღეობა-მევენახეობისა და მემინდვრობის გასაფართოებლად.

სოფლის მეურნეობასთან ერთად უძველეს დროში გავრცელებული ყოფილა სამთაბადნო მრეწველობაც. როგორც მართებულად აღნიშნავს ლ. მუსხელიშვილი „ამ ადგილას (ბოლნისის მიდამოებში) მოიპოვება მადნეულებიც, რომლებსაც ძველად, პრიმიტიულ საექსპლოატაციო პირობებში, უფრო მეტი მნიშვნელობა უნდა ჰქონოდა, ვიდრე დღეს; აქ ცნობილია ჩათახის რკინის მადნები, რომელთა ექსპლოატაცია დიდი ხანი არ არის, რაც შეწყდა, ხოლო ბოლნისის აღმოსავლეთით ვახუშტი ასახელებს სარკინეთის ხევს, საცა «თხრების ლითონი რკინისა და სპილენძისა და იპოების მცირე ლაქვარდია». ამ უკანასკნელ დროს ბოლნისის პირდაპირაც, ფოლადაურის მარჯვენა მხარეს, აღმოჩნდა რკინა, წულდრულაშენის გასწვრივ. საინტერესოა აგრეთვე, რომ სოფ. სამწევრისის (ყურჯილარის) პირდაპირ, დასავლეთით ძველი ნასოფლარია, რომელსაც «დამირუსუს», ე. ი. „რკინის წყალს“ ეძახიან, ხოლო ჩათახის ასლოს არის მთა „დემურ-დალ“ ე. ი. „რკინისა“. მდინარე „გოლადაურის“ სახელწოდებაც, უეჭველია, დაკავშირებული უნდა იყოს მის ხეობაში არსებულსა და უწინ, ალბათ, ექსპლოატაციაში მყოფ მადნებთან¹. განსაკუთრებით მდიდარი მასალა გამოაშკარავდა

¹ ლ. მუსხელიშვილი, ბოლნისი. ენის, ისტორიისა და მატერიალური კულტურის ინსტიტუტის „მოამბე“, 1, ტ. III, 1938.

საქართველოს
პარლამენტის
ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ამ ბოლო წლების აღმოჩენებთან დაკავშირებით. კერძოდ, ბევრი რამ ნათელყო ივ. ჯავახიშვილის სახელობის ისტორიის ინსტიტუტის 1959 წ. არქეოლოგიურმა ექსპედიციამ ბოლნისის სიონის მიდამოებში. აღნიშნულმა ექსპედიციამ რკინის მადნის (ჰემატიტის) გამოსაწვავ და საწურ ქურა-სახელოსნოთა ნაშთებს მიაკვლია და გათხარა კიდევ, რის შედეგადაც გამოირკვა: „ქვემო ბოლნისის სანახებში, მადნეულის გორასთან აღმოჩენილი რკინის მადნის მეტალურგიის ქურა-სახელოსნოს ნაშთები თანმხლები კერამიკის მიხედვით, ძველი წელთაღრიცხვის IX საუკუნით თარიღდება. რეგლის ასეთ თარიღს მხარს უჭერს სახელოსნოს მახლობლად XI—IX სს. ნასახლარების და სამარხების არსებობა. თვით სახელოსნო ფერდობზე მდებარეობდა (ზომები იყო 12.0×7,5). სახელოსნოს ერთ კუთხეში ქურა მდგარა, შუაში მადნის დასაგროვებელი ადგილი ყოფილა, ხოლო წიდა ფერდობზე უყრიათ, სახელოსნოს წინ.“

რკინის საწური ქურის ნაშთები, ნატეხები ქვისაგან თიხაზე ამოყვანილ პრიზმულ ნაგებობას წარმოადგენდა (ზომები: 3,0×1,25×1,0 მ); ამ მიზნისთვის შემდეგ ი. გრძელიშვილი დაასკვნის: „საქართველოს რკინის ძველი მეტალურგიის შესწავლის დღევანდელი დონის შესაბამისად უკვე გადაჭრით შეიძლება ითქვას, რომ ბოლნისი (ფოლადაური) საქართველოს ერთ-ერთი მძლავრი რკინის მეტალურგიის ძველი კერაა და ამ ტერიტორიაზე აღმოჩენილი ქურის ნაშთები უძვირფასესი ნიმუშებია მსოფლიოს უძველეს რკინის მეტალურგიაში“².

მეურნეობისა და მრეწველობის განვითარებას, გარდა ადგილობრივი ბუნებრივი პირობებისა, ისიც უწყობდა ხელს, რომ ბოლნისის ხევი წარმოადგენდა მნიშვნელოვან სამიწოსვლო გზას, რაც ხელს უწყობდა ვაჭრობის განვითარებას. ამასთანავე ბოლნისი მნიშვნელოვან სტრატეგიულ პუნქტს წარმოადგენდა, ბოლნისის გზით მტერი პირდაპირ თბილისისაკენ მოემართებოდა; შემთხვევითი არ არის, რომ ჯალალედინმა თბილისზე გალაშქრების წინ ბოლნისთან შეისვენა, რათა მოეკრიფა ძალები. ესაა აღმწერლის ცნობით ჯალალედინი „დაბანაკებულ იყო ჳევსა ბოლნისისასა“³.

სოფლის მეურნეობის, მეტალურგიის, ვაჭრობის განვითარება ქმნიდა მაღალ ეკონომიურ დონეს, რაც ხელსაყრელ პირობად იქცა კულტურის განვითარება-გაფურჩქნისათვის.

² ი. გრძელიშვილი, რკინის მეტალურგიის უძველესი კერა საქართველოში. ისტორიის ინსტიტუტის სამეცნიერო სესიის თეზისები, 1960, გვ. 31.

მნიშვნელოვან სამეურნეო ინდუსტრიულ ცენტრთან **ქრეფუფუაღი** ბოლნისი იქცა ქართული კულტურის საამაყო კერადაც. **ბიზაღიქიშქა** თანამედროვე მეცნიერებას ჯერჯერობით არ მოეპოვება მასალები წინაქრისტიანული მწერლობისა და არქიტექტურის შესახებ ბოლნისის რაიონში, მაგრამ ქრისტიანობის პერიოდის ბოლნისის ძეგლები მეტად ამდიდრებენ ქართულ კულტურას. შემთხვევითი არ არის, რომ ერთ-ერთი უძველესი ქართული წარწერა სწორედ ბოლნისში აღმოჩნდა. ეს ფაქტი მეტყველებს იმ გარემოებაზე, რომ ქრისტიანობის დამკვიდრების პირველსავე საუკუნეებში მწერლობამ ბოლნისში (დამწერლობის კულტურამ) გარკვეულ დონეს მიაღწია, რომელიც აკმაყოფილებდა ბოლნისის მკვიდრთა მოთხოვნილებას.

V საუკუნისათვის ბოლნისში იმდენად დიდი და განვითარებული მრეცლი იყო, რომ ვახტანგ მეფემ აუცილებლად სცნო იქ საეპისკოპოსო კათედრის დაარსება, ეს უდავოდ დიდი კულტურული ფაქტი იყო იმ დროისათვის. ქართველი მენატიანეები ხაზგასმით გადმოგვცემენ: „მეფემან ვახტანგ დასუა ერთი ეპისკოპოსად კლარჯეთს:—ერთი ბოლნისს“. დიდი მსედართმთავრისა და პოლიტიკოსის, კულტურტრევერისა და მეცენატის, ვახტანგის დროს აშენდა ბოლნისში ქართული ადრეული არქიტექტურის სიამაყე, ბოლნისის სიონის ტაძარი. ბოლნისის შესახებ შესანიშნავი გამოკვლევის ავტორი ლ. ზუსხელიშვილი მართებულად აღნიშნავდა: „სიდიადე შეერთებული სისადავესთან, ცოტათი მძიმე და მოუხემაგი, ნაგრამ მტკიცე, ურყევი ფორმები, თავშეკავებული შემკულობა, ზომიერი, შეიძლება ითქვას, ძუნწი ჩუქურთმა, არც ერთი ნაკეთი გასართობად, მხოლოდ თვალის გასახარებლად—იხრა ახასიათებს ბოლნისის სიონს“². როგორც აკად. გ. ლუბინაშვილმა გამოიკვლია, ბოლნისის სიონის ტაძრის ორნამენტები აღმოსავლურ, კერძოდ, სასანიდთა კულტურას ეხმაურება, რაც იმის უდავოდ დამადასტურებელია, რომ იმ დროს ქართული ცივილიზაცია იმდენად მაღალ საუფეხურზე იდგა, რომ შემოქმედებით კავშირში იყო მის თანამედროვე მოწინავე ქვეყნებთან და მსოფლიო კულტურის ფერხულში იყო ჩაბმული. ამასთანავე ქართველი შემოქმედი ორიგინალურ ფორმათა გამოვლინებამიც დიდ გემოვნებასა და ნიჭს ავლენს, როგორც აკად. შ. ამირანაშვილი წერს:

² ლ. ზუსხელიშვილი, ბოლნისი. ენის, ისტორიისა და მატერიალური კულტურის ინსტიტუტის „მოამბე“, ტ. III, გვ. 324.

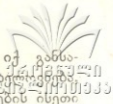

ბოლნისის სიონი „იმ დროის მოწინავე ქვეყნების ხელოვნების მდი-
 ლალ დონეზე დგას, თავისებურად უბასუხებს ეპოქის მხატვრობასა და
 ხულ ზოგად პრობლემებს არქიტექტურის დარგში და მრავალ შემ-
 მთხვევაში საკუთარი ძიებისა და მხატვრული გადაწყვეტის ნი-
 მუშებს გვაცლევს. ბოლნისის სიონის გენიოსი არქიტექტორი გა-
 საოცარ ოსტატობით სწყვეტს შენობის ფასადების არქიტექტუ-
 რულ გაფორმებას“⁴. ბოლნისის სიონი იმითაც იპყრობს ჩვენს ყუ-
 რადღებებს, რომ მასში გამოვლენა პოვა წინა ქრისტიანულმა ქართუ-
 ლმა ხელოვნებამ, რაც მოწმობს ქრისტიანობის დამკვიდრებამდე
 საქართველოში არქიტექტურისა და ორნამენტული ხელოვნების მა-
 ლალი კულტურის არსებობას. ქრისტიანულ ცივილიზაციის სა-
 ქართველოში დახვდა დიდი ეროვნული ტრადიცია ხელოვნებისა.
 საქართველოში ადგილი ჰქონდა იმავე მოვლენებს, როგორცაც
 ვხედავთ საბერძნეთში, კერძოდ ა. ვესელოვსკი აღნიშნავს, რომ
 წარმართულ ბერძნულ პედესტალზე ახალმა ქრისტიანულმა რელი-
 გიამ დადგა თავისი ძეგლები, ასევე წარმართულ ქართულ კულ-
 ტურას გადაეჯაჭვა ახალი ქრისტიანული კულტურა. პროფ. ლ. მა-
 ცულევიჩს განოკვლეული აქვს, რომ ბოლნისის ხარის თავის რელი-
 ეფი თავისი წარმოშობით დაკავშირებულია ქართველი ხალხის
 წარმართული ხანის რელიგიურ რწმენასთან. ასე რომ საქართვე-
 ლოში ქრისტიანობის დამკვიდრების პერიოდშივე ისეთი დიდე-
 ბული, მაღალი მხატვრული ღირსების მქონე ტაძრის აგება, რო-
 გორიც არის ბოლნისის სიონი, თავისი მრავალმხრივი საყურად-
 ლებო ორნამენტებით, აისსნება სწორედ იმით, რომ საქართვე-
 ლოში უკვე არსებობდა ხელოვნების მაღალი კულტურა, დიდი შე-
 მოქმედებითი ტრადიცია.

ბოლნისის სიონის ტაძრის ახლო რაიონებში დღესდღეობით
 შეინიშნება ექვსი ნანგრევი, რაც კიდევ უფრო ნათელყოფს, რომ
 ბოლნისი ადრეულ საუკუნეებში მჭიდროდ დასახლებული, საკ-
 მაოდ მოზრდილი ქალაქი იყო და კულტურის საქმოდ მნიშვნე-
 ლოვან კერას წარმოადგენდა. წინააღმდეგ შემთხვევაში წარმო-
 უდგენელია ახსნა ამდენი ეკლესიის ნაგებობათა და ნასახლართა
 ნაშთების თავმოყრისა ერთ გარკვეულ აუნქტში, ბოლნისის ირ-
 გვლივ.

ბოლნისი, ვახტანგ გორგასლის მიერ საეპისკოპოსო კათედ-
 რის დაარსებიდან, საუკუნეების მანძილზე იყო ქართული კულ-

⁴ შ. ა მ ი რ ა ნ ა შ ვ ი ლ ი, ქართული ხელოვნების ისტორია, 1944, გვ. 118

ტურის მნიშვნელოვანი ცენტრი, ხოლო X—XI სს. იქ განსაკუთრებით აყვავდა მწერლობა, კერძოდ ორატორული ხელოვნების შესრულებაში ამ საუკუნეებმა მოგვცეს მკვერმეტყველების ისეთი დიდი ოსტატი, როგორც იყო იოანე ბოლნელი.

აღნიშნული საუკუნეები გამოირჩევა, როგორც საქართველოს ეკონომიურად და პოლიტიკურად მომძლავრების, კულტურული აღორძინების ეპოქა.

ბაგრატ III ბრძნულმა და ენერგიულმა მოღვაწეობამ საფუძველი ჩაუყარა საქართველოს გაერთიანებას. როგორც აკად. ივ. ჯავახიშვილი აღნიშნავს, „ბაგრატ მეფის მტკიცე ხასიათმა, ბრძნულმა და წინდახედულმა მმართველობამ, ვაჟკაცურმა გულადობამ და შორს-გამჭვრეტელმა პოლიტიკამ საქართველო გააერთიანა და მის ძლიერებას მკვიდრი საფუძველი დაუდგა“⁶. პოლიტიკურად მომძლავრებულ ეკონომიურადაც წელში გაძარტა მრავალი ომით დაუძღვრებული ქვეყანა. ყოველივე ამან კი ხელი შეუწყო ჩვენში ხელოვნებისა და მწერლობის განვითარებას. ამ ეპოქის უბრწყინვალესი ძეგლი, ბაგრატის შესანიშნავი ტაძარი ქუთაისში ნათელყოფს არა მარტო დიდ მატერიალურ დოვლათს იმდროინდელ საქართველოში, არამედ, რაც მთავარია, მდიდარ ფანტაზიას, მაღალ მხატვრულ გემოვნებასა და დიდ შემოქმედებით უნარს. საქართველოს ეკონომიური ძლიერების მაუწყებელია ისიც, რომ XI—XII სს. ქართველი მოღვაწეები ახერხებენ საქართველოს ფარგლებს გარეთ, სხვა სახელმწიფოთა ტერიტორიებზე არა ერთი და ორი ეკლესია-მონასტრების შენებას, რომელნიც იქცნენ ქართული კულტურის დიდ კერებად. ამ მონასტერთა წყალობით საქართველო ეზიარა იმდროინდელი მსოფლიოს მოწინავე ცივილიზაციას, ამასთანავე ქართველი მოღვაწეები, ქმნიდნენ რა საკუთარ მაღალმხატვრულ და ღრმამეცნიერულ ძეგლებს, ამავე მონასტრების საშუალებით, ამ ორიგინალურ მწერლობას უთარგმნიდნენ და აცნობდნენ თანამედროვე მსოფლიოს. აღნიშნული ეპოქის კულტურის კერათა შორის უპირველესად უნდა დავასახელოთ ათონის დიდი ქართული სკოლა, რომლის ზღაპრული ენერჯისა და დიდი პატრიოტული გზნების მქონე მოღვაწეთა წყალობით ქართველები ეზიარენ იმდროინდელ მსოფლიო კულტურას. ათონელ მოღვაწეთა საშუალებით ქართულად თარგმნილი იქნა თითქმის ყველა მეტ-ნაკლებად

⁶ ივ. ჯავახიშვილი, ქართველი ერის ისტორია, წიგნი მეორე, 1948, 83-130.

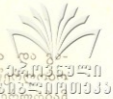

მნიშვნელოვანი წიგნი, რომლითაც იკვებებოდა იმდროინდელი ცივილიზაცია. საოცრად დიდი მასშტაბის მთარგმნელობითი მუშაობებში, ამ ერთგვარად „შავმა მუშაობამ“ მოამზადა ნიადაგი დიდი ორიგინალური კულტურის შექმნისათვის. მთარგმანების წყალობით ქართველ კაცს მიეცა საშუალება გარკვეულიყო ცოდნის სხვადასხვა სფეროში, გამდიდრდა ქართული ენა, დაიხვეწა და გამრავლდა მეცნიერული ტერმინები და ყოველივე ეს ერთგვარი წინა საფეხური იყო მდიდარი ეროვნული კულტურის შექმნისათვის. ათონისავე მონასტერში უამრავი ნათარგმნი ძეგლის გვერდით გაჩნდა ქართული ორიგინალური მწერლობის შესანიშნავი ნიმუშები.

ასევე დიდი წვლილი შეიტანა ჩვენი მწერლობის განვითარებაში სირია-პალესტინის ქართულმა მონასტრებმა, რომელთა კედლებში გაჩაღებულმა ინტენსიურმა მეცნიერულმა მოღვაწეობამ უაღრესად გაამდიდრა ჩვენი ეროვნული კულტურა. ფასდაუდებელია ჯერ მარტო ეფრემ მცირის მეტად მრავალფეროვანი და განსაცვიფრებლად ნაყოფიერი მოღვაწეობა. ხშირად თაობათა მანძილზე არ კეთდება ისე ბევრი საქმე, რაც ამ ერთმა ადამიანმა შესძლო. არ იქნება გადაჭარბებული თუ ვიტყვით, რომ ქართული მეცნიერება სათავეს ეფრემ მცირედან იღებს, რადგან ის თვით იყო ცოცხალი აკადემია. განუზომელი და სამწუხაროდ დღესდღეობით სათანადოდ შეუსწავლელი და შეუფასებელია მისი ღვაწლი ქართული მეცნიერების განვითარებაში.

ქართული კულტურის საზღვარგარეთული ცენტრების უაღრესად დიდი მნიშვნელობის მიუხედავად, ქართული მწერლობის განვითარების ძირითადი ძარღვი მაინც თვით საქართველოში იყო. ქართულ სინამდვილესთან უშუალო კავშირმა განაპირობა უპირველეს ყოვლისა ეროვნული ლიტერატურის განვითარება გ. მთაწმინდელისა და გ. მცირის ნაწარმოებებთან ერთად, უპირველესად ბასილ ზარზმელისა და გ. მერჩულეს თხზულებებში აისახა ქართული სინამდვილე.

X—XI სს. მწერლობამ განვითარების მაღალ საფეხურს მიაღწია. მწერლობაში რელიგიური თემებისა და მოტივების გვერდით თავი იჩინა მწვავე სოციალური პრობლემების გაშუქებამ, ღრმა პატრიოტულ მიზანდასახულებასთან ერთად მწერლობაში გამოვლინდა ფაქიზი ინტიმური გრძნობები, ფართოდ აისახა იმდროინდელი ქართული სინამდვილე. აგოგრაფები და ჰიმნოგრაფები უბასუხებენ ცხოვრების მიერ დასმულ საჭირობოტო საკი-

თხეზზე. მათ ნაწარმოებთა იდეური შინაარსი გაღრმავდა და გაფართოვდა ეროვნულ პრობლემებთან დაკავშირებით. სამწინააღმდეგოა უაღრესად განვითარდა და დაიხვეწა. ქართულმა მწერლობამ X—XI სს. განვითარების მაღალ საფეხურს მიაღწია. ქართველი ავთოგრაფები ქმნიან სრულფასოვან, მაღალმატერულ ნაწარმოებებს, რომელთა იდეურ-შინაარსობრივი სიღრმე და მხატვრული გამოსახვითი ხერხების დიდოსტატობა ხიბლავს თანამედროვე მკითხველს. ხოლო პიმნოგრაფიამ X საუკუნიდან ისეთს სრულყოფას მიაღწია, რომ ქართველ პიმნოგრაფთა ნაწარმოებები საპატიო ადგილს იკავებენ მსოფლიო პიმნოგრაფიაში. როგორც აკად. კ. კეკელიძე წერს: „თავის განვითარების კულმინაციურ პუნქტზე ქართული პიმნოგრაფია შემდგარა მეათე საუკუნის მეორე ნახევარში“⁶.

ქართული ორიგინალური მწერლობის განვითარებამ X—XI სს-ში თავი იჩინა ენობრივ მრავალფეროვნებაშიც. შესანიშნავი ავთოგრაფიული და პიმნოგრაფიული ძეგლების გვერდით გაჩნდა ასევე მაღალმატერული პომილეტიკური თხზულებები.

ქართული პომილეტიკის ჩანასახების სათავეებს უკრ კიდევ VI ს-ში ვხვდავთ, ხოლო იოანე საბანისის „აბო თბილელის წამებაში“ ერთ-ერთი თავი წარმოადგენს შესხმის ბრწყინვალე ნიმუშს⁷. X—XI ს-მდე პომილეტიკის ცალკეული ნიმუშები, მიუხედავად თავიანთი მაღალმატერული ღირსებისა, ნაწვევების, ფრაგმენტების სახით გვხვდება ამა თუ იმ ავთოგრაფიულ ძეგლში, როგორც ერთი გარკვეული და მეტად მნიშვნელოვანი ნაწილი ავთოგრაფიული თხზულებებისა, მაგრამ ცალკე, დამოუკიდებელი სახით, როგორც თავისთავადი ლიტერატურული ქანრი, ქართული პომილეტიკა, ჩამოყალიბდა X საუკუნის ბოლოსა და XI საუკუნის დასაწყისში ი. ბოლნელის შესანიშნავი თხზულებების სახით.

იოანე ბოლნელის ცხოვრებისა და მოღვაწეობის შესახებ დღესდღეობით მეცნიერებას ხელთ უკიდურესად ღარიბი ცნობები მოეპოვება.

⁶ კ. კეკელიძე, ძველი ქართული მწერლობის ისტორია, I, 1951, გვ. 567.

⁷ ქართული მწერამეტყველებისა და კერძოდ პომილეტიკის ისტორია განხილული აქვს აკად. კ. კეკელიძეს, საგანგებოდ კი, აღნიშნულ საკითხს ვხედა ნ. კანდელაკი წიგნში—„ქართული კლასიკური მწერამეტყველება“, ამიტომ ამ საკითხზე აქ აღარ შევიხრდებით.

მკვლევარი პ. ინგოროყვა ვარაუდობდა, რომ „**ქართული**“ IX საუკუნის მეორე ნახევრის მოღვაწეა⁸. მაგრამ ამ დროის სხვა-სხვა რიულ წყაროებში ი. ბოლნელის სახელი არსად არ გვხვდება, ხოლო X ს. ბოლოსა და XI ს. დასაწყისში აქა-იქ გვხვდება ფრაგმენტული ცნობები ბოლნელის შესახებ. მიუხედავად მცირე ცნობებისა აკად. კ. კეკელიძე ახერხებს წარმოგვიდგინოს ი. ბოლნელის ბიოგრაფიის ზოგადი ქარგა. კერძოდ მისი ვარაუდით: „ი. ბოლნელი და იოანე ხახულელი ერთი და იგივე პირია, რომელიც წინათ ბოლნისის ეპისკოპოსად ყოფილა, მერე ხახულის კათედრა მიუღია და 1019 წლის მახლობლად კათედრისათვის თავი დაუწებებია და ათონზე გადასახლებულა“⁹.

ექვთიმესა და იოანეს „ცხოვრებაში“ შემონახულია შემდეგი მეტად საინტერესო ცნობა—ათონზე ექვთიმესთან სამოღვაწეოდ მივიდნენ: „იოანე გრძელის ძმ და არსენი ეპისკოპოსი ნინოწმიდელი და ღირსი იოანე ხახულელი და ოქროპირი და სხუანი მობაცხანი მათნი, და მერმე ნეტარი ბერი გრიგოლ, ახალი აბრაჰამ სტუმრის მოყვარე და...“¹⁰ ჩვენი აზრით, აღნიშნულ ციტატაში ერთმანეთისაგან გამიჯნულია იოანე ხახულელი და ოქროპირი. ამ ცნობის მიხედვით ისინი სხვადასხვა პირნი უნდა იყვნენ, „ოქროპირი“ არ არის ეპითეტრი იოანე ხახულელისა, წინააღმდეგ შემთხვევაში მათ შორის არ იქნება კავშირი „და“; ეს უკანასკნელი კი მოწმობს, რომ „ოქროპირი“ სხვაა და იოანე ხახულელი სხვა. იმავე ციტატაში, სადაც მსაზღვრელები უკავშირდებიან საზღვრულს, იქ „და“ კავშირი არაა გამოყენებული: „ბერი გრიგოლ, ახალი აბრაჰამ სტუმართ-მოყვარე“ ე. ი. „აბრაჰამ სტუმართ-მოყვარე“ არის ეპითეტრი „ბერი გრიგოლის“, ხოლო რომ იყოს „ბერი გრიგოლი და ახალი აბრაჰამ სტუმართ-მოყვარე“ მაშინ „ბერი გრიგოლ“-ი და „ახალი აბრაჰამ სტუმართ-მოყვარე“ სხვადასხვა პირები იქნებიან; ასევეა „იოანე ხახულელი და ოქროპირი“, ამიტომ ჩვენი აზრით აქ ორი სხვადასხვა პირი უნდა ვიგულისხმოთ და არა ისე, თითქოს ამ შემთხვევაში „ოქროპირი“ ეპითეტრი იყოს „იოანე ხახულელისა“, ასე რომ ათონზე სხვებთან ერთად მოსულან იოანე ხახულელი და ოქროპირი. ახლა ვინ არის ეს „ოქროპირი“?

⁸ პ. ინგოროყვა, ქართული მწერლობის ისტორიის მოკლე მიმოხილვა. „მნათობი“, 1939, № 9, გვ. 140.

⁹ კ. კეკელიძე, ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. I. 1951, გვ. 161.

¹⁰ „ათონის კრებული“, 1901, გვ. 62.

იმავე პერიოდის ერთ-ერთ ძეგლში ვკითხულობთ „მოიხსენიეს ლოცვასა თქვენსა ბერი იოანე გრძელიძის ძე და იოანე ბაქსაძის ძე...“¹¹ ე. ი. ოქროპირს რქმევია იოანე. საეულისხმოა, რომ ეს იოანე ოქროპირი იხსენიება იმავე იოანე გრძელიძესთან ერთად, რომელსაც ვხვდებით „იოანესა და ექვთიმეს ცხოვრებაში“. ასე რომ ამ ნაწარმოებში მოხსენებული ოქროპირის სახელი არის იოანე, მაგრამ ეს იოანე ოქროპირი, როგორც აღვნიშნეთ, არ უნდა იყოს იოანე ხახულელი. მაშ ვინ შეიძლება იყოს!?

ჩვენი ფიქრით, სარწმუნოა აკად. კ. კეკელიძის ვარაუდი, რომ ეს იოანე ოქროპირი არის იოანე ბოლნელი: „იოანე ბოლნელი შესანიშნავი მქადაგებელი ყოფილა, მას შეწვევის სახელი ოქროპირი“¹².

ამრიგად, იოანე ბოლნელი და ათონზე მოღვაწე იოანე ოქროპირი ერთი და იგივე პირი უნდა იყოს, ხოლო იოანე ხახულელი კი, ზემოთ მოყვანილი ცნობის მიხედვით, სხვა პიროვნებაა და არა იოანე ბოლნელი, თუმცა მასაც უწოდებდნენ „ოქროპირს“, ისევე როგორც ექვთიმე ათონელსა და ბევრ სხვა ცნობილ მოღვაწეს.

ჩვენს მოსაზრებას მხარს უჭერს ანტონ I ცნობებიც: ანტონი ი. ბოლნელისადმი მიძღვნილ ჰიმნში ხაზგასმით მიგვანიშნებს ბოლნელის „მონაზონებრივ“ ცხოვრებაზე:

„იოანესა ბრძენსა, ფილოსოფოსსა,
 კაცსა მდიდარსა, აღძრვულ ღუთის-მეტყუშლებით,
 სიტყვს ნოქმედსა და ჰსწავლათა განმფენსა,
 მონაზონებრთა, ქცევათა შინა დიდსა,
 ეშვსაბამეის ქება ნმწყემსებრივ“¹³.

აქ შემთხვევითი არ უნდა იყოს „მონაზონებრივ ქცევაზე“ საუბარი. ჩვენი აზრით, შეიძლება იგულისხმებოდეს სწორედ ათონზე მონაზონებრივი ცხოვრება. იგივე ანტონი სხვადასხვა პიროვნებებად მიიჩნევს ი. ბოლნელსა და ი. ხახულელს, ამიტომ მათ ცალკე, ერთმანეთისაგან დამოუკიდებელ ჰიმნს უძღვნის. კერძოდ, ხახულელისადმი მიძღვნილ ჰიმნში სწორედ „ხახულს აღმონებრთაზე“ არის საუბარი და იქ მინიშნებაც არ არის ბოლნელობაზე. ასე რომ ანტონის ხელთ არსებული ცნობების მიხედვითაც იოანე ხახულელი

¹¹ თ. გორდანი, ქრონიკება, 1892, წიგ. 2, გვ. 166.

¹² კ. კეკელიძე, ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. I, გვ. 161.

¹³ ანტონი, წყობილსიტყვაობა, 1853, სტ. 671.

და იოანე ბოლნელი სხვადასხვა პიროვნებებია, ამიტომ დღევანდელ მათგანს ცალ-ცალკე უძღვნა ჰიმნი.

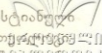
გასათვალისწინებელია ის გარემოებაც, რომ ესა თუ ის საეკლესიო პირი, მიუხედავად იმისა, რომ მოღვაწეობას სხვადასხვა ეკლესია-მონასტრებში ეწეოდა, საიელს მაინც ინარჩუნებდა იმ ეკლესიასა თუ მონასტერთან დაკავშირებით, სადაც მას განსაკუთრებული ღვაწლი ჰქონდა. საეკლესიო-სამონასტრო ცხოვრების პრაქტიკაში არ გვხვდება, რომ მათ მოღვაწეს ერთი ეპითეთი შეცვლოდეს იმის გამო, რომ ის სხვა მონასტერში გადავიდა სამოღვაწეოდ. მაგალითად გ. ხანძთელის ღვაწლი განუზომელია როგორც შატბერდში, ისე სხვა მონასტერთა მიმართ, მაგრამ გრიგოლის ეპითეთად ყველგან დარჩა ხანძთელი, ასევე სხვა მოღვაწეების ეპითეტებიც.

აქედან გამომდინარე, საეჭვოა, რომ იოანეს ზედწოდება „ბოლნელი“ შეცვლოდეს იმის გამო, თუ ის ხახულში გადავიდოდა. ის ფაქტი, რომ იოანე ბოლნელის ქადაგებები შენახულია ათონის ივერიის მონასტრის ხელნაწერებში, აკად. კ. კეკელიძეს სამართლიანად მიაჩნია იმის ერთ-ერთ დამატებით საბუთად, რომ ი. ბოლნელი სამოღვაწეოდ ათონზე გადავიდა.

რაც შეეხება იმას, რომ ბოლნისში ნაპოვნი იქნა ი. ბოლნელის საფლავის ქვის წარწერა, მიგვითითებს იმაზე, რომ ი. ბოლნელი სიცოცხლის ბოლო წლებში დაბრუნებულია თავის მშობლიურ ბოლნისში და იქ გარდაცვლილა.

ამრიგად, ი. ბოლნელის ცხოვრების გზა ზოგადად ასე ვგაქვს წარმოდგენილი: ი. ბოლნელმა მოღვაწეობა დაიწყო ბოლნისის დიდ ტაძარში, თავისი შესანიშნავი ქადაგებებით სახელი მოიხვეჭა და ეპისკოპოსადაც აქურთხეს, ხოლო შემდეგ სამოღვაწეოდ წაიღია ათონის სახელგანთქმულ მონასტერში და ექვთიმესთან საკვათხანის თანამშრომლობის შემდეგ კვლავ დაბრუნდა ბოლნისში და იქ გარდაიცვალა. იოანე ხახულელი კი არ უნდა იყოს იგივე იოანე ბოლნელი.

მრავალსაუკუნოვანი მდიდარი ქართული ლიტერატურა განრობრივი მრავალფეროვნებით ხასიათდება. ძველმა ქართულმა მწერლობამ განვითარების მაღალი დონე გამოავლინა არა მარტო ორიგინალურ ჰიმნოგრაფიასა და ჰაგიოგრაფიაში, არამედ ჰომილეტიკაშიც. ჰომილეტიკა აღრეული პერიოდის ქართული მწერლობის ერთ-ერთ წამყვან ჟანრად იქცა. ჩვენში, ისე როგორც საერთოდ ქრისტიანულ მწერლობაში, ორატორული ხელოვნების ამ

ერთ-ერთ დარგს დიდი მნიშვნელობა ენიჭებოდა. ქრისტიანული მშვერმეტყველება მიზნად ისახავდა არა მარტო ვიწრო თეოლოგიური საკითხების გარკვევასა და პოპულარიზაციას, არამედ მშვერმეტყველთა საჭირობორთო საკითხების გადაწყვეტას, ეროვნულ, სოციალურ თუ ეთიკურ პრობლემათა გადაჭრას. ამიტომ ჰომილეტიკის დარგში თავი იჩინეს იმ ადამიანებმა, რომელთაც აზროვნების სიღრმესთან ერთად გააჩნდათ მშვერმეტყველური ხელოვნების დიდი ნიჭი.

ჰომილეტიკურ ანუ ქრისტიანულ მშვერმეტყველებას გააჩნია რა თავისი საგანი და მიზანი, ამავე დროს იგი ძირითადადში ეყრდნობა და იყენებს ორატორული ხელოვნების მთავარ ხერხებსა და წესებს. ქრისტიანულმა კულტურამ ანტიკური ცივილიზაციიდან ბევრი რამ აითვისა და მათ შორის ანტიკური ორატორული ხელოვნება სათავედ დაედო ქრისტიანულ ჰომილეტიკას. შემთხვევითი არაა, რომ ჰომილეტიკის უდიდესი წარმომადგენლები ი. ოქროპირი, ბასილ დიდი, გრიგოლ ნაზიანელი წარმართი ბერძენი ლიბანიოსის მოწაფეები არიან. ცნობილია, თუ როგორი გულსხმიერებით ისმენდა და ითვისებდა ი. ოქროპირი ლიბანიოსის ლექციებს ორატორული ხელოვნების შესახებ. ასევე ცნობილია, თუ როგორი გულმოდგინებით სწავლობდნენ ი. ოქროპირი და მისი მომდევნო გვიანი პერიოდის მქადაგებლები არისტოტელესა და კვინტილიანეს მოძღვრებას ორატორული ხელოვნების შესახებ და, მეორე მხრივ, დემოსთენისა და ციცერონის ორატორული შედეგების შესწავლისა და ანალიზის შედეგად კმნიდენ საკუთარ, ორიგინალურ მშვერმეტყველობითს ძეგლებს. ჰომილეტებს გარკვეული თვალსაზრისით ორგანიზული კავშირი აქვთ ანტიკური ეპოქის ორატორებთან და ამიტომ ჰომილეტიკის ხასიათის გარკვევისათვის აუცილებელია ორატორული ხელოვნების სპეციფიკისა და ბუნების გათვალისწინება, მისი ნიშანდობლივი თვისებების ჩამოყალიბება ზოგადად, რადგანაც ამ უკანასკნელთან გენეტიკურ კავშირში იმყოფება ჰომილეტიკური მწერლობა.

ორატორული ხელოვნების ანტიკური თეორეტიკოსები, ისევე როგორც თვით ორატორები, მშვერმეტყველებაში განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევდნენ წარმოთქმული სიტყვის შინაარსობრივ მხარეს. პლატონი „გორგიაში“* კიცხავს ორატორული ხელოვნების იმ გაგებას, რომლის მიხედვით მთავარია გარეგნული მხატვრობა სიტყვისა, რომელიც არ უპასუხებს საქმის არსს და მხედველობიდან ეპარება მთავარი და არსებითი. ასევე ფენელონი თავის „დიალო-

* Платон, Сочинение СПб, 1863.

გებში მჭევრმეტყველობის შესახებ“, არკვევს რა მჭევრმეტყველების არსებით წესებს, უპირველესად კიცხავს იმ ზერელე შეხედულებას, რომელიც ორატორში ხედავს ადამიანს მოლაპარაკებს და კობტად. გარეგნული სილამაზე, რომელიც ასე ატყვევებს ზოგერთს, თავისთავად არაფრის შემცველია. ასეთი გაგებით მჭევრმეტყველება არ არის სერიოზული საქმე; ის აღარაა საქმე, რომელიც მიმართულია პრაქტიკული ამოცანებისაკენ და ეს უკანასკნელი კი შეადგენს მის არსებით დანიშნულებას. ფუჟია მჭევრმეტყველება თუ ის ემსახურება მხოლოდ სიამოვნებას, ნსმენელთა ყურის გასართობლად და სააღერსოდ. ციცერონის მხედულებითაც, ორატორის მთავარი მოვალეობაა დამოძღვრება, შთაგონება, სწავლა. დანარჩენი ფუნქცია მეორეხარისხოვანია.

ძველი ორატორები მიუთითებენ ორატორის სამ მოვალეობაზე: docere, delectare, movere—ასწავლე, მოეწონე, ააღელვე. პეენიციის მოსაზრებით ორატორულ ხელოვნებას უნდა ახასიათებდეს შემდეგი ოთხი ნიშანი¹⁴:

1. იმისათვის რომ ჩვეულებრივი მეტყველება ამდლდეს ორატორულ მეტყველებამდე, უპირველეს ყოვლიაა საქიროა, რათა ორატორი ადამიანი იყოს აღგზნებულ მდგომარეობაში. ეს აღგზნება შეიძლება გამოწვეული იყოს საშიშროების, ცდუნების, პიროვნების ან საზოგადოების დაღუპვის წარმოდგენით, ან სასიხარულო მოვლენის, ზემის წარმოდგენით. ორატორობის წყარო არის ადამიანის შინაგანი შთაგონება.

2. ორატორი უნდა წარდგეს ხალხის წინაშე. აქედან საზოგადოებრივი და საჯარო ხასიათი მჭევრმეტყველებისა.

3. ორატორმა უნდა გადასცეს მსმენელებს მოცემულ შემთხვევაში განსაკუთრებულად მათთვის საჭირო, სასარგებლო, აუცილებელი რამ. აქედან ცოცხალი, საზოგადოებრივი ინტერესი. საგნის ანუ თემის აქტუალობა.

4. ორატორს უნდა ჰქონდეს მხედველობა მი გარკვეული მიზანი, რომლისაკენ მიისწრაფვის ის, და რომლისაკენ უნდა წარმართოს მსმენელები. ორატორისათვის მთავარია დაარწმუნოს, მაგრამ არა უბრალოდ დაარწმუნოს რამეში, არამედ დაარწმუნოს ნიშნენლოვანი და მხსნელი საქმის შესრულებაში, წარმართოს მსმენელი გამოსწორებისაკენ, ან დაიცვას რაიმე საშიშროებისაგან ან მანეე განზრახვისაგან. განაწყოს სიკეთასაოვის, რომელიც არ გააჩნია საზოგადოებას და

¹⁴ Певницкий В. Ф., Церковное красноречие и его основные законы, 1908, გვ. 11.

რომელსაც ხედავს ორატორი და რომლის დაკარგვის საშიშროებაა. სიკეთისა და საზოგადოებრივი ბედნიერებისათვის მტრუნდა ამოძრავებდეს ორატორს, მხოლოდ ამ მიზნით გამსჯენს ორატორი შესცლებს მსმენელთა ნების წარმართვას. უპირველეს ყოვლისა თვით ორატორი უნდა იყოს დახვეწილი პიროვნება. კვინტილიანი ხაზგასმით აღნიშნავდა, რომ კეთილ და ზნეობრივ ადამიანს შეუძლია იყოს ქვეშაირიტი ორატორიო.

ორატორი მაშინ აკმაყოფილებს ზნეობრივ მოთხოვნილებებს, როდესაც მიზანი აპყავს ერთ იმ იდეამდე, რომელსაც აღიარებს და სურს აღიაროს და მოიყვანოს მოქმედებაში მისმა მსმენელმა. ამასთანავე მსმენელი თავისუფლებას, დამოუკიდებლობას არ კარგავს და ერთგვარი წაბიძგებით ასრულებს მხოლოდ მას, რის შესრულებაც უნდოდა თავისი შინაგანი მოთხოვნილებით.

იდეა, რომელსაც ორატორი ცდილობს აქციოს საქმედ, უნდა იქნეს აყვანილი მსმენელთა აუცილებელ იდეამდე. ორატორში ცოცხალი და ძლიერი უნდა იყოს ზნეობრივი იდეა, და მისით შთაგონებულმა ეს ძალა უნდა გააცოცხლოს მსმენელთა შეგნებაში და აღაგზნოს ისინი დამოუკიდებელი მოღვაწეობისათვის. ტერემინის¹⁵ მოსაზრებით, ზნეობრივ-პრაქტიკულ მოღვაწეობას საფუძვლად უდევს ერთი უმაღლესი წესი, რომელიც მოიცავს სამ მთავარ იდეას: მოვალეობას, ქველმოქმედებას, ბედნიერებას.

ორატორულ შთაგონებას საფუძვლად უნდა ედევას ზნეობრივი იდეა, იდეა სიკეთისა და მით უნდა ხელმძღვანელობდეს ორატორი თავისი მსჯელობისას, რა არის აუცილებელი ხალხისათვის ან მსმენელთა გარკვეული წრისათვის, რაა მისთვის სასარგებლო და მხსნელი, რომლის გარეშე მას ელის საშიშროება და ტანჯვა— აი მხოლოდ ამაში უნდა პოულობდეს ორატორი წყაროს თავისი შთაგონებისას, მხოლოდ ამას შეუძლია მისცეს მნიშვნელობა და წონა ორატორის სიტყვას მსმენელთა თვალში და ისტორიის სამსჯავროს წინაშე.

ორატორი მრავალმხრივ განსწავლული უნდა იყოს. პლატონი „ფედრაში“* მოითხოვს ორატორისაგან ფილოსოფოსობას და ჩამოთვლის საგნებს, რომელთა ცოდნა აუცილებლად მიაჩნია. მან უპირველესად უნდა იცოდეს ადამიანი და ყოველივე ფსიქოლოგიის სფეროში, ქვეყნის წესები და ჩვევები, ყოველი ფენის ზნე, აღზრდის საშუალებაანი.

¹⁵ Theremin. Die Redsamkeit, 1910.

* Платон, Сочинение. 1863.

მაღალ ზნეობრივ ადამიანს ამოქმედებს მხოლოდ ხალხისადმი სიკეთე, შთაგონება, რომელიც აღეგებს და აღაგზნებს, ან შეიძლება არ გამოვლინდეს მის წარმოთქმაში: ამას ვხედავთ ანტიკურ ხალხში, რომელიც აღაგზნებული, მაშინ ის თავის საქმის შესახებ ვერ ილაპარაკებს დუნედ და ცივად. შთაგონებით გამოწვეული აღგზნება იწვევს ენერგიულ წარმოთქმას და თავისი ამალღებული მეტყველებით ერთგვარად მუხტავს მსმენელებს. პლატონი იმავე „გორგიაში“ აღნიშნავს, რომ ორატორული მეტყველება მით უფრო მკვეთრ მეტყველურია, რამდენადაც მსმენელთა სული მოჰყავს მოძრაობაში. თვით ციცერონი, რომელსაც ორატორის მთავარ ღირსებად მიიჩნდა დამოდღვრება, სწავლა, თხზულებაში: „ბრუტი ან დიდებულ ორატორთა შესახებ“ წერდა: ვინც არ აღიარებს, რომ ორატორის ყველა ღირსებათა შორის, ყველაზე დიდი ღირსებაა—აღაგზნო მსმენელთა სული და წარმართო ის იქეთ, საითაც მოითხოვს საქმე, და ვისაც არა აქვს ეს ნიჭი, მას აკლია მთავარი ორატორულ ხელოვნებაში. რიტორიკის ძველ წიგნებში იყო ტრაქტატი ვენებების შესახებ, რადგანაც ეს უმნიშვნელოვანეს ფაქტორად იყო მიჩნეული.

ორატორის ასეთი აღგზნებული მდგომარეობის გამოსახატავად ბერძნებს ჰქონდათ სიტყვა *ῥῆσις*—(პათოსი) და ასეთ სიტყვას უწოდებდნენ პათეტიკურს. პათოსის გარეშე წარმოუდგენელია ორატორული მეტყველება; რადგანაც მხოლოდ პათეტიკური სიტყვას შეუძლია აღაგზნოს მკითხველი, ხოლო აღგზნების პირობად ანტიკური დროის მოაზროვნენი აუცილებლად მიიჩნევენ სტილის საკითხის მოწესრიგებას. ამიტომ შემეხვევითი არ არის, რომ არისტოტელე რიტორიკულ ხელოვნებასთან დაკავშირებით საგანგებოდ ლაპარაკობს სტილზე. სტილის ღირსება მისი რწმენით მდგომარეობს სინათლეში; ამის დამამტკიცებელია ის, რომ როდესაც მეტყველება არაა ნათელი, ის ვერ აღწევს მიზანს. სტილი არ უნდა იყოს არც მეტად ამალღებული, არამედ უნდა შეესატყვისებოდეს მეტყველების საგანს, სახელთა და ზნათაგან მეტყველებას ნათელს ხდიან ისინი, რომელნიც შევიდნენ საერთო ხმარებაში.

არისტოტელე ბერძნული ენის სპეციფიკის ცოდნის საფუძველზე აყალიბებს ხუთ პრინციპს, რომელთა დაცვა განსაზღვრავს ბერძნულად მეტყველი კაცის სტილის სიაყვარგეს. ესენია:

1. პირველი პირობა, ნაწილების (ართრონის) სწორედ ხმარება, განლაგება.

2. მეორე—საგანთა ზუსტი აღნიშვნა და არა აღწერითი გამოთქმა.

3. მესამე—არ უნდა ვიხმაროთ ორაზროვანი გამოთქმა იმ შემთხვევისა, როდესაც ამას განზრახ ვაკეთებთ.

4. მეოთხე—სქესის ზუსტად ხმარება (როგორც ეს პროტაგორს აქვს დაყოფილი: მამრობითი, მდედრობითი, საშუალო).

5. დავიცვათ შეთანხმება რიცხვში.
ყოველივე ეს ნიშნავს ეროვნული ენის ბუნებიდან გამოშლილ ნარე წესების დაცვას, ე. ი. ორატორმა უნდა იცოდეს ეროვნული ენის ნიშანდობლივი თვისებები.

არისტოტელეს მიხედვით, სტილს განსაზღვრავს თვით სიტყვის (речь) ხასიათი, შინაარსი, სტილი უნდა შეესატყვისებოდეს გამოსახატავ საგანს. ეს შესატყვისობა დაცულია იმ შემთხვევაში, როცა მნიშვნელოვანი საგნის შესახებ არაა საუბარი მსუბუქად, ზერელედ და უმნიშვნელოს შესახებ არა ვსაუბრობთ საზეიმოდ, ამალღებულად და როდესაც უბრალო სიტყვებს არ ვუმატებთ შემაქობელ გაითვტებს, წინააღმდეგ შემთხვევაში სტილი ხდება კომიკური.

მსმენელი მუდამ უთანაგრძნობს გრძნობით მეტყველ ორატორს, იმ შემთხვევაშიაც თუ ის არაფერს სააღუძვლიანს არ ლაპარაკობს.

სტილის გამართვაში არისტოტელე დიდ ყურადღებას აქცევს რიტმს, მისი სიტყვებით, რიტმს მოკლებულ სტილს აქვს დაუმთავრებელი სახე და უნდა ვეცადოთ რომ მას მივცეთ დასრულებული სახე, რადგანაც ყოველივე დასრულებული, დაუმთავრებელი უსიამოვნოა (გაგიხსენოთ, რომ სილაზმის ერთ-ერთ პირობად არისტოტელე მიიჩნევდა დასრულებულობას). სიტყვა (речь) არ უნდა იყოს თავიდან ბოლომდე მკაცრად რიტმული, თორემ ის ერთდეროვანი იქნება და მოადუნებს მსმენელს. საყურადღებოა აგრეთვე შეზღვევი დაკვირვება: არისტოტელე დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს პერიოდის სისრულეს. მისი აზრით, პერიოდთ უნდა შეიცავდეს დასრულებულ აზრს და არ უნდა იყოს დაწყვეტილი.

პერიოდი შეიძლება შედგებოდეს რამდენიმე კოლონისაგან ან იყოს უბრალო. პერიოდი, რომელიც შედგება რამდენიმე კოლონისაგან. არის დასრულებული პერიოდი, რომელსაც აქვს დანაყოფები და წარმოთქმებიან ერთი ამოსუნთქვით არა ცალცალკე. არც კოლონები, არც თვით პერიოდი არ უნდა იყოს დამოკლებული და არც მეტად გრძელი, რადგანაც მოკლე ფრაზა ხშირად წააბოძიკებს მსმენელს: მართლაც, როდესაც მსმენელი მი-

103829

ისწრაფვის ზღვარამდე, რომელზედაც მას აქვს წარმოდგენა, მეტყველების შეწყვეტის შედეგად იგი უცბად უნდა გაჩერდეს და ეს ისეთი გრძნობაა, თითქოს წაიბოროძიკა დაბრუნდეს შედეგად. ხოლო ზომიან გრძელი პერიოდები აიძულებენ ისმეიელს ჩამორჩენ. ასეთი გრძელი პერიოდები თვით იქცევა სიტყვად და ურთიერთდაკავშირება და ათვისება ძნელია.

რამდენიმე კოლონისაგან შემდგარი პერიოდი, არისტოტელეს დაკვირვებით, არის დაყოფითი და ანტიათეტური. ასეთი ხერხი გამოსახვისა სასიამოვნოა, რადგანაც დააირისპირებები მეტად ადვილი გასაგებია, და თუ ისინი ურთიერთის გვერდითაა, მაშინ მით უფრო ადვილგასაგებია აგრეთვე იმიტომ, რომ ასეთი ხერხი გამოსახვისა გავს სილოგიზმს, რამეთუ მტკიცება არის წინადადებათა დაპირისპირება.

ამრიგად, არისტოტელეს აზრით, მიმზიდველი მეტყველების აუცილებელი პირობაა დაპირისპირება, ამ უკანასკნელთან ერთად არა ნაკლებ ყურადღებას აქცევს არისტოტელე თვალნათლივობას (наглядность). თვალნათლად წარმოგვიდგებიან ისინი, რომელთაც ასახავენ მოქმედებაში. მოქმედებითობა, დინამიურობა თვალნათლივობის ერთ-ერთი პირობაა.

ხშირად სიტყვათა განლაგება, სიტყვის მობრუნება იმ შემთხვევაში არის მიმზიდველი, როდესაც საქმე გვაქვს მოულოდნელობასთან, მსმენლის ერთგვარად მოტყუებასთან. აზრი უნდა იყოს მოულოდნელი, არ ეთანხმებოდეს ადრე ჩამოყალიბებულ შეხედულებას, ამით იქმნება ეფექტურობა. ამას ვამჩნევთ ლექსშიაც, როდესაც ის მთავრდება არა ისე, როგორც ვარაუდობდა მსმენელი. სანიმუშოდ მოჰყავს ერთი ნაწყვეტი: „Он шел, и снег на ногах отороженные места“. მსმენელი ვარაუდობდა, რომ ნათქვამი იქნებოდა „სანდლები“ და არა „გაყინული ადგილები“. ასეთი მობრუნება წარმოთქმისთანავე მსწრაფლ გასაგები ხდება.

არისტოტელე ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ სიტყვის ყოველგვარ სახეობას თავისი სტილი გააჩნია, პოლემიკური სიტყვის სტილი განსხვავდება პოლიტიკურისაგან. ხოლო ამ უკანასკნელისაგან — სასამართლოში წარმოთქმული სიტყვა. კამათის დროს წარმოთქმული სიტყვა აქტიუროულია. ამ უკანასკნელი სტილის ორ სახეობას ასხვავებს არისტოტელე: ერთი გადმოაცემს ხასიათს, მეორე — იფექტს. თუ შევადარებთ სიტყვებს დაწერილსა და ზეპირად წარმოთქმულს — ისინი აშკარად განსხვავდებიან. ზეპირად წარმოთქმული სიტყვის სცენიურობა იკარგება მისი კითხვისას. მაგ., ფრაზები, რო-

მელნიც დაკავშირებული არ არიან კავშირებით, ან ერთი და იგივე ხშირი გამეორება წერილობითში ეფექტს არ ქმნის, ხოლო სხვა რაღაც რად—სხვა შედეგი აქვს. ერთისა და იმავეს გამეორებისას ანტიკლემენტულია ინტონაციის გამოცვლა, რაც წინამორბედი და დეკლამაციისა. იგივე ითქმის კავშირების გარეშე დაკავშირებული ფრაზების შესახებ. მაგ., „მოვიდა, შეხვდა, აატირა“. ეს წინადადება უნდა წარმოითქვას დეკლამაციით და არა ერთნაირი გამოთქმით, ერთნაირი ხმით, როგორც რაღაც ერთიანი.

დასასრულს, არისტოტელეს სტილის ყველაზე დიდ ღირსებად მიიჩნია სინათლე. თუ სტილი მრავალსიტყვია ან მეტად შეკუმშული, მაშინ ის ნათელი არაა; ამკარაა, რომ საჭიროა საშუალო. სტილი სასიამოვნოა, ასკენის არისტოტელე, თუ მასში კარგადაა შეზავებული საყოველთაოდ გავრცელებული და იშვიათი სიტყვები, და თუ ორატორი ფლობს რიტმსა და დამარწმუნებლობას, დაფუძვნიბულს შესაბამისობაზე.

ორატორული ხელოვნება ანტიკურ ეპოქაში ერთ-ერთი წამყვანი სახე იყო სიტყვიერებისა და ამით აიხსნება, რომ მოცემულ ეპოქაში მან ძალად განვითარებას მიაღწია. იმდროინდელ მოაზროვნეთა მიერ მეტად დეტალურად არის შესწავლილი და დამუშავებული მჭევრმეტყველების ხასიათი, ბუნება, ხერხები, რომელთა დაწვრილებითი განაილვა შორს წაგვიყვანდა და არც შეადგენს ჩვენს მიზანს. ხოლო საკითხის გარკვევისათვის საკმარისად მიგვაჩნია მჭევრმეტყველებითი ხელოვნების დიდი ოსტატისა და თეორეტიკოსის მარკ ტული ციკერონის შეხედულებათა ზოგადი მიმოხილვა.

დიდი რომელი ორატორი ციკერონის სიტყვით მჭევრმეტყველია ის, ვინც ეორუმზე ან სამოქალაქო პროცესზე ილაპარაკების ისე, რომ მიანიჭებს ტკობას, დაიმოკილებს მსმენელს.

იგივე როგორც ცხოვრებაში, მეტყველებაშიაც არაა არაფერი იმაზე ძნელი, რომ ხედავდე რა არის დროული. ბერძნები უწოდებენ მას *κατανα*, რომაელები—ტაქტს.

ქვეშარითად მჭევრმეტყველია ის, ვისაც შეუძლია ჩვენებრივი ამბის შესახებ ილაპარაკოს უბრალოდ, დიადის შესახებ—სადაღებულად, საშუალოს შესახებ—საშუალო სტილით.

ციკერონის თქმით ცნობილია, რომ ორატორები ისევე როგორც პოეტები იყოფიან გვარებად. ვთქვათ ერთი ეპიური პოეტი, მეორე—ტრაგიკული, მესამე—კომიკური. მე კი არ ვყოფ ორატორებს გვარებად, რადგანაც ვეცებ სრულყოფილს. რადგან

ნაც საუკეთესო ორატორი ისაა, რომელიც თავისუფალი მსმენელებს ასწავლის, გვრის სიამოვნებას და ახდენს შთაბეჭდილებას.

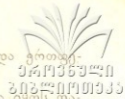
ასწავლო—ეს მოვალეობაა ორატორისა, მიჰგვაროს სიამოვნება—ეს პატივია, რომელსაც გაიღებ მსმენელის მიმართ, ხოლო მოახდინო ძლიერი შთაბეჭდილება, ეს კი აუცილებელია.

მკვერმეტყველების საფუძველთა საფუძვლად ციცერონს მიაჩნია, იმ ენის ღრმად და მთელი სიმდიდრით ცოდნა, რომელზედაც ლაპარაკობს ორატორი. კარგი მეტყველება გულისხმობს არა მარტო სიტყვათა მარაგის ცოდნასა და დროულ შერჩევას, დროის, ბრუნვის, რიტმისა და საერთოდ, ფორმების დაცვას, არამედ მეტყველების ორგანიზების კარგად წარმართვას—სუნთქვისა და ხმისა.

არ მომწონსო, ანბობს დიდი ორატორი, როდესაც ასოები წარმოითქმებიან მეტისმეტი ხაზგასმით, ასევე არ მომწონს, როდესაც მათი წარმოთქმა გაბუნდოვანებულია ზედმეტი დაუდევრობით. არ მომწონს, როცა სიტყვები წარმოითქმებიან სუსტი, მომაკვდავი ხმით, არ მომწონს აგრეთვე, როდესაც ისინი გაისმიან ხმაურით და ღრმა სუნთქვით. არსებითი მნიშვნელობა აქვს ორატორისათვის სიტყვის გრძობას.

არისტოტელეს მსგავსად ციცერონიც დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს რიტმულობას. კანონზომიერება დაცული უნდა იქნას არა მარტო ცალკეულ სიტყვათა განლაგებაში, არამედ პერიოდთა კიდურა წევრების განლაგებაშიც. მაგრამ დანაოლოებაში კანონზომიერება წარმოიქმნება ან სიტყვათა განლაგებით, ან სიტყვების გარკვეული ერთსახეობით; აქვთ თუ არა მათ ერთნაირი ბრუნვითი დანაოლოება, შეადგენენ თუ არა ერთსახეობრივ ცნებებს ან უარისპირდებიან ერთმანეთის საწინააღმდეგონი. ასეთი შეხამება უკვე თავისთავად იწვევს რიტმულობას.

რიტმულად მიიჩნევენ ყველა სიტყვას (ძეოს), რომელიც მიედინება სწორად და მდგარად, კოჰლობისა და ნერყეობის გარეშე. რიტმულად ითვლება არა ისეთი ორატორული სიტყვა, რომელიც მთლიანად დაფუძნებულია რიტმზე, არამედ ის, რომელიც ყველაზე უფრო უახლოვდება რიტმს. ამიტომ პროზულად მეტყველება უფრო ძნელია, ვიდრე ლექსის წერა, რადგანაც ლექსში არის ცნობილი, ზუსტად ფორმულირებული წესი, რომლის დაცვა აუცილებელია; ორატორულ მეტყველებაში კი არაფერია წინასწარ დადგენილი, გარდა მოთხოვნებისა, რომ ის არ იყოს უფორმო

ან მეტისმეტად შემჭიდროებული, ან უწესრიგო, ანდა როგორც მდინარე.

ხშირია კითხვა: პერიოდის მთელ მანძილზე უნდა იყოს დაცული ზომები, თუ მის დასაწყისსა ან ბოლო ნაწილში? უმეტესნი ფიქრობენ, რომ რიტმული უნდა იყოს მხოლოდ დასკვნითი ნაწილი, მხოლოდ ფრაზის დაბოლოება. ციცერონიც ადასტურებს, რომ სწორია, რიტმული უნდა იყოს უპირატესად ბოლო ნაწილი, მაგრამ არაა სწორი, რომ თითქოს მხოლოდ ბოლო ნაწილი უნდა იყოს რიტმული, რამეთუ პერიოდი უნდა იყოს მკაცრად განაწილებული, და არა უწესრიგოდ მიგდებული.

საუფრადღებოა ციცერონის შენიშვნა იმის გამო, რომ რიტმული მეტყველება უნდა გამოვიყენოთ უპირატესად მაშინ, როდესაც რამეს ვაქებთ, განვადიდებთ, ან მაშინ, როდესაც სიტყვა საჭიროებს სახეიმო განწყობილებას, ვიდრე აფექტს. ასევე სიტყვის დასკვნითი ნაწილი იღებს რიტმულ ზოვიერ დინებას, როდესაც მსმენელისაგან სრული მოწონებაა მიღწეული, როდესაც მსმენელი დატყვევებული ჰყავს ორატორს და ამ უკანასკნელზე მინდობილი, მიჰყვება ბრმად, უნდა რომ სიტყვა გაგრძელდეს, რათა გაიგრძელოს ტკობა, სიამოვნება.

როგორც ვხედავთ, ანტიკური ეპოქის მოაზროვნენი განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებენ ორატორულ ხელოვნებას. მჭევრმეტყველებაში წამყვან ფაქტორად მიიჩნევენ ძინაარსს, ამავე დროს არანაკლები სერიოზულობით მსჯელობენ ფორმისეულ, გამოსახვით მხარეებზე. ჩვენი აზრით, ანტიკური ეპოქის მოაზროვნენი ვაცილებით უფრო მართებულ თვალსაზრისს ავითარებდნენ მჭევრმეტყველური ხელოვნების შესახებ, ვიდრე ახალი საუკუნეების უდიდესი ფილოსოფოსი ემანუელ კანტი, რომელიც მეტად უარყოფითად აფასებდა ორატორულ ხელოვნებას. უნდა გამოგიტყდეთ — წერს ე. კანტი — მშვენიერი ლექსი მე მუდამ მანიჭებს უშუალო სიამოვნებას, მაშინ, როდესაც კითხვა საუკეთესო სიტყვისა, რომელიც ეკუთვნის რომელიმე რომაელ სახალხო ორატორს, ან პარლამენტისა თუ ეკლესიის ორატორს, ჩემში მუდამ იწვევს უკმაყოფილების გრძნობას, როგორც ცბიერი ხელოვნება, რომელიც მნიშვნელოვანი ამბების დროს ახერხებს აღამიანების, როგორც მანქანების ამოძრავებას, და ისინი მიჰყავს ისეთ მსჯელობამდე, რომელიც მშვიდი განსჯისას დაკარგავდა ყოველგვარ წონას.

მჭევრმეტყველება (ars oratoria), თავისი მიზნებისათვის სარკებლობს აღამიანთა სისუსტით და არ იმსახურებს არაკითარ

პატივისცემას. ამიტომაც მან უმაღლეს განვითარებას, შეაღწეა როგორც ათინაში ისე რომში, მხოლოდ მაშინ, როდესაც სასულიერო გადაქანდა დაცემისაკენ და როდესაც ჩაქრა ქეამარიტი პატრიოტული განწყობილება¹⁶. რასაკვირველია, ეს მეტისმეტად მკაცრი, შეიძლება ითქვას, არც თუ სანართლიანი განაჩენია ორატორული ხელოვნების მიმართ. ორატორულმა ხელოვნებამ აზროვნების ისტორიაში, აგრეთვე მხატვრული სიტყვის განვითარებაში მეტად მნიშვნელოვანი როლი იქონია. ამჯერად იმიტომ შევჩერდით შედარებით ვრცლად ორატორულ ხელოვნებაზე, რომ საეკლესიო ქადაგებამ ბევრი რამ შეითვისა ანტიკური მჭევრმეტყველებისაგან და, რაც მთავარია, თვით ქადაგებაც ახალი იდეური შინაარსით მოცული და ახალი მიზნით განსწავლული ორატორული ხელოვნებაა. მართებულად იქცევა პენიციკი, როდესაც ქადაგებას იხილავს ორი თვალსაზრისით.

1-я сторона ораторская,—как речь к народу, она является видом ораторских произведений и не может не подчиняться законам, обязательным для всякого рода ораторских произведений.

2-я сторона церковно-религиозная, по которой она является выполнением религиозного служения, возложенного господом на апостолов и их преемников, — продолжением и раскрытием Евангелия, возвешенного господом иисусом Христом¹⁷.

ეს უკანასკნელი მხარე განსაზღვრავს ქადაგების სპეციფიკას, ხასიათს. ქადაგება რელიგიური თვალსაზრისით, არის ღვთის სიტყვის გაშლა, ვახსნა ან იმ მოძღვრების გაცნობა, რომლის მიზანია „ადამიანთა ხსნა“, და რომელნიც გადმოცემულნი არიან ე. წ. „წმიდა წიგნებში“ და ინახება ეკლესიაში.

მქადაგებელი უპირველეს ყოვლისა მასწავლებელი უნდა იყოს — ამბობენ ეკლესიის მამები — მისგან მოითხოვენ სარწმუნოების ახსნას.

იმის მიხედვით თუ რა თვალსაზრისით ავითარებს ქადაგებას მქადაგებელი, გამოყოფენ ოთხ სახეობას:

1) ჰომილიას, ანუ ახსნითი საუბარი, რომლის უშუალო წყარო და მასალა არის ე. წ. „წმიდა წიგნები“ და რომლის მიზანია მათი ახსნა.

¹⁶ Kant, Kritik der Urtheilskraft, 1869, Berlin, გვ. 193—195.
¹⁷ Певницкий В. Ф., Церковное красноречие и его основные законы, 1908, გვ. 10.

2) სიტყვა, რომელიც თავის შინაარსს ღებულობს ეკლესიური წელიწადიდან.

3) კატეხიზმური. დამოძღვრება, ანუ სარწმუნოებრივი აღზრდის რიობისა და ღვთისმსახურების ელემენტარული გაკვეთილები.

4) ქადაგება, რომელსაც პუბლიცისტიკასაც უწოდებენ, ეს უკანასკნელი თანამედროვეობის კითხვებს უპასუხებს და მისი ამოსავალი წერტილია თანამედროვეთა შეხედულებები, რომელნიც ხშირად „ქეზმარტებს“ სცილდებიან. მისი საგანია აგრეთვე თეორიული დაბნეულობა, საუკუნის ზნეობრივი სენი, რომელსაც ის განსჯის და წარმართავს სარწმუნოების გზით.

თავდაპირველად საუბარი სარწმუნოებრივ საკითხებზე წარმოებდა დიალოგიური ფორმით, ხოლო II საუკუნიდან ეს უკანასკნელი ადგილს უთმობს მონოლოგიურ ფორმას.

ყოველგვარი რელიგიური სიტყვის აღმნიშვნელ ტერმინად იხმარება *βήμα* (ნათელი, რაციონალური დამოძღვრება სწავლება).

ტერმინი ჰომილია გვხვდება: 1) კლიმენტი ალექსანდრიელთან, 2) ბიზლიაში (მოციქ. XXII, 26), ბ) აპოკალიპსი (XIII, 17), გ) 1 კორ. (X, 33), რომელიც წარმოადგენს ბერძენი პოეტის მენანდრეს ციტატას და აღნიშნავს, როგორც საუბარს საერთოდ, ისე საჯარო, საზოგადოებრივ სიტყვას, ე. ი. წარმართი ბერძენების ტერმინოლოგიაა. სპეციალისტთა დაკვირვებით ჰომილიის ხმარობს ამ ტერმინს. მასთან *βήμα* ნიშნავს იყო კრებულში, წვეულებაზე, მეგობართ შორის.

სიტყვა ჰომილია, ბარსოვის დაკვირვებით, ქადაგებასთან დაკავშირებით განსაზღვრავს უპირველესად შინაგან და არა გარეგან მხარეს საგნისას. მეორე მხრივ სიტყვა ჰომილია გამოხატავს ქადაგების ყველაზე ძირითად თვისებას, — მის არა მხატვრობას, რის გამოც ფოტი ი. ოქროპირის ქადაგებებს არ ახსენებს ტერმინი *βήμα*-ით, არამედ უწოდებს ჰომილიებს.

ჰარნაკი *βήμα*-ს თარგმნის, როგორც მონოლოგიურს და არა სისაუბროს, სიტყვას, როგორც მეტად თავდაპირველსა და მნიშვნელოვანს, უაღრესად მაღალი საგნების შესახებ, რომლისთვისაც უცხოა ხელოვნურობა, რიტორიკულობა.

კლიმენტი ალექსანდრიელი ხმარობს აგრეთვე ტერმინს *βήμα*-ს ეს უკვე მაღალმხატვრული სიტყვის აღმნიშვნელია, იმავე მნიშვნელობით, როგორც იხმარება ანტიკურ პერიოდში.

ტერტულიანესთან ქადაგება აღინიშნება ტერმინით *allocutio* საუბარი. სპეციალისტები, ისევე როგორც „ეკლესიის მამები“

ქრისტიანული ქადაგების პირველ ნიმუშებს ბიბლიაში პოპულოზონ. თვით სახარება მთლიანად, თავისი შედგენილობით, ქრისტიანული უბარი ქრისტესი მიჩნეულია ქადაგებად. თეოლოგებისა და საეკლესიო-ალისტებს ქრისტეს მიერ წარმოთქმული ქადაგების არსებით მხარედ მიაჩნიათ ის, რომ არ არის არგუმენტაცია, რადგანაც მისი მოძღვრება აბსოლუტური ქეშმარიტებაა და ამიტომ არ საჭიროებსო დებულების ჩამოყალიბებასა და შემდეგ მტკიცებას. ის არის მხოლოდ მსჯელობა, თხრობა. სრულყოფილი ქეშმარიტება, მათი აზრით, არ შეიძლება იყოს არც პრობლემა, არც პირობება, ის შეიძლება იყოს მხოლოდ აქსიომაო. ეს არისო პრინციპული ხასიათი მისი ქადაგებისაო, ხოლო მისი ფორმალური მხარეები შემდეგია: ეგზეგეტიკური, იგავური, სენტენციონარული (გნომოტიური), საუბრითი და მკაცრად—მონოლოგური.

პირველი მხარე ე. ი. პირველი ფორმალური ხერხი ქრისტემ აიღო რაბინებისაგანო. კერძოდ ის ხშირად დადიოდა სინაგოგაში (მთ. IV, 23; IX, 23, 35; XII, 9; XIII, 54; მარ. I, 21; VI, 2; ლუკ. IV, 15, 16, 44; XIII, 20) და სწავლობდა მათი წესის მიხედვით, რაც მდგომარეობდა იმაში, რომ ჯერ წაიკითხავდნენ გარკვეულ ადგილს თალმუდიდან ან წინასწარმეტყველთა წიგნიდან (სჯულის კანონიდან), შემდეგ იძლეოდნენ მის განმარტებას. ასევე ქრისტეც თავის სინაგოგურ სიტყვეაში ჯერ წაიკითხავდა ძველი აღთქმის ტექსტს, ხოლო შემდეგ იძლეოდა მის განმარტებას. ასეთია მისი ქადაგება ნაზარეთის სინაგოგაში (ლუკ. IV, 11—22, ეგზეგეტიკურია მთ. V, 31—45; XII, 3, 5; XV, 4, 7; მარკ. I, 44; II—25; VII, 6) ა. შ.

ასევე ძველი აღთქმის წიგნებთანაა დაკავშირებული გენეტიურად ქრისტეს მიერ იგავებით საუბარი, ფორმა არაკებისა. ამ ხერხით ქრისტე იმიტომ სარგებლობდა, რომ როგორც საერთოდ აღმოსავლელი ხალხისათვის, ებრაელებისთვისაც სახეობრივობას, ხატოვნებასა და სიმბოლიზმს განსაკუთრებულად დიდი ზემოქმედებითი ძალა ჰქონდა. ამ ხერხით ყოველივე დებულება უფრო ადვილ ასათვისებელი, ნათელი იყო. იგავები განსაკუთრებით იზურობდა მსმენელთა ყურადღებას, იგავები თვით ამოქმედდნენ მსმენელთა გონებას მოძღვრების ასათვისებლად. დასასრულს, არაკი აუცილებელი იყო მაშინაც, როდესაც გამოთქმული იყო მეტად მწარე ქეშმარიტება, გაკიცხვა, მხილება, ამ უკანასკნელთ არც მოისმენდნენ, რომ ისინი არაკებით არ ყოფილიყო შენიღბული.

მესამე მთავარი ფორმა ი. ქრისტეს ქადაგებისა არის სენტენციური ან ვნომისტური, წარმოადგენს ძველი ალექსანდრიის იმ ტიპის სრულყოფილ განხორციელებას, რომელსაც სწავლის მუშაობის წარმოადგენს სოლომონის იგავთა წიგნი (αααααα) და ზაქარის ძის იესოს სიბრძნე. ამავე ჯგუფს ეკუთვნის მოკლე დარიგება და მოძღვრებები, მაგალითად, ქრისტიანულ სიყვარულზე... (იოანე VI, 26—55; VII, 14—29; 37—39, XI, 25). ეს მოკლე დარიგებები წარმოადგენენ გადასვლას მკაცრი სენტენციური დარიგების ფორმიდან—საუბრის ფორმაზე, რომელშიაც მოძღვრება გადმოცემულია საუბრის სახით ქრისტესა და ამა თუ იმ პირს შორის, ეს უკანასკნელი სვამენ კითხვას, ქრისტე კი პასუხობს, ასეთია საუბარი ნიკოდიმთან (იოანე III, 1—21), სამარიელთან (IV); მოწაფეებთან და ფარისეველებთან (იოანე VIII, 2—20, 31—53; IX, 19, 25—39).

მედარებით მცირერიცხოვანია მონოლოგიური სიტყვები ი. ქრისტესი. მათი შინაარსის გაერთიანება საგნის ერთიანობის საფუძველზე ხდება (მათე XXV, 32—46), მეტწილად კი სრულიადაც არ წარმოადგენენ საგნის ერთიანობას (მათე XXI—XX; იოანე IV, 31—38; V, 19—47; XIII—13).

ყველა ამ სიტყვას აქვს წინასწარმეტყველური ხასიათი და შეიცავს ერთი მხრივ, მომავლის განჭვრეტას, მეორე მხრივ,—მკაცრ მხილვას.

თბრობის ყველა ზემოთ ჩამოთვლილი სახისათვის ერთ-ერთი დამახასიათებელია, საერთოა ის, რომ მათში შეიმჩნევა თემატიზმის უქონლობა, ე. ი. არ არის წინასწარ გამიზნული ლოგიკური სქემა და გეგმა, რიტორიკული აგება თანმიმდევრულად, ერთი მთავარი აზრის მეთოდური გაშლა. ქრისტეს ყველაზე ვრცელი სიტყვებიც კი (ფარისეველთა წინააღმდეგ, გამომშვიდობება მოციქულებთან იოანეს სახარებაში) წარმოადგენს აზრებისა და გამოხატუებების წყებას, მცირე არგუმენტაციით, მაგრამ არ არის გაერთიანებული ერთ ლოგიკურ მთლიანობაში, არ მისდევენ ერთ-მეორეს უშუალო ასოციაციური იდეების თანმიმდევრობით, ასე რომ ყოველი გამონათქვამი წინასთან და მომდევნოსთან წარმოადგენს განსაკუთრებულ მთლიანობას და მათი ურთიერთკავშირი სრულიად გარეგნულია.

მეორე ნიშანდობლივ მხარედ სპეციალისტები მიიჩნევენ მას, რომ ქრისტეს მოძღვრება გადმოცემულია საუბრის სტილში, როგორც პასუხი კითხვებსა და მოთხოვნილებებზე და აქედან განვითარებით ყალიბდება მსოფლმხედველობა.

სპეციალისტები ჰომილეტიკის ხასიათისა და განვითარების წარმოდგენისას უპირველესად ეყრდნობიან ბიბლიკურ წიგნებს, და ამ უკანასკნელში ნახულობენ არა მარტო ქადაგების ნიშნებს, არამედ ქადაგების თეორიის ჩამომყალიბებლებს, ჰომილეტიკის თეორეტიკოსებს. ამ მხრივ ჰომილეტიკის თეორიის მთავარ ფუძემდებლად, ჰომილეტიკის არსისა და ხასიათის დაზღვევად აღიარებულია პავლე მოციქული. მის წერილებში გამოთქმული მოსაზრებები და შეხედულებები მიჩნეულია ჰომილეტიკის ხასიათისა და ბუნების ერთ-ერთ განმსაზღვრელ პირობად. სპეციალისტთა დაკვირვებით, პავლე მოციქულის სხვადასხვა წერილში გამოთქმულია მოსაზრებები ქადაგების ხასიათისა და საგნის შესახებ. მაგალითად, ტიმოთესადმი გაგზავნილ წერილებში პავლე მოციქული მიუთითებს თუ როგორ უნდა ასწავლო (მე 2 წერილი ტიმოთესადმი I, 13; III, 14; II, 1, 2, 16). სწავლება უნდა ეყრდნობოდეს „წმიდა წიგნებს“, ასევე ზნეობრივი დარიგებები—სახარებას და არა მოსეს კანონს, რადგანაც ეს უკანასკნელი განკუთვნილი იყო უვიცთა და დიაკონათების (პირველი წიგ. ტიმ. I, 9, 10), მქადაგებელი უნდა ეყრდნობოდეს ქრისტეს მოძღვრებას (1 ტიმ. IV, 8, 9; 2 ტიმ. I, 13; II, 17; ტიმ. II, 1; ტიმ. II, 7, 8); ქადაგებდეს სიყვარულსა და ქცევის გარკვეულ ნორმებს (1 ტიმ. I, 5; V, 5; 1 ტიმ. V, 1—4; ტიტე 1, 3—7; II 1—6), ქერვის მოვალეობისა და ოჯახის წევრთა ურთიერთობის შესახებ (1 ტიმ. V, 4—8); მდიდართა შესახებ (1 ტიმ. VI, 17—19), მონათა შესახებ (1 ტიმ. VI, 1—2; ტიტ. II, 9—10), საბელწიფო სამსახურში მყოფთა შესახებ (ტიტ. III, 1—2); მოციქულთა წერილებში არის რჩევები დამოძღვრების, სწავლების მეთოდების, ხერხების შესახებ. პავლე მოციქული თავის პირველ წერილში კორინთელთა და ებრაელთა მიმართ აღნიშნავს, რომ მასწავლებლებმა ისე უნდა აავიციონ გაკვეთილები, რომ მსმენელებმა კარგად აითვისონ: „და მე ძმანო, ვერ უძღვე სიტყუად თქუშნა, ვითარცა სულიერთა, არამედ ვითარცა ჯორციელთა, ვითარცა ჩხვლთა ქრისტეს მიერ.“

სიე ვასუ თქუშნ, და არა საქმელი, რამეთუ არღა გეძლო, არამედ არცაღა აწ გიძლავს“ (ა. კორინთელთა III, 1—2).

ანდა „და რამეთუ თანა-გედვა, რათამცა იყუშნით მოძღუარჯამისა ამისგან, კუალად გიჭმსველა მოძღვრებაჲ თქუშნ ასოთა რათმე დასაბამისა სიტყუათა ღმრთისათა; და იქმნენით მოქენე სძისა, და არა მტკიცისა საზრდელისა.“

რომეთუ ყოველი, რომელი მიიღებნ ს'ესა, უმეცარ არს სიტყუსა მას სიმართლისასა; რომეთუ ჩიჳლ არს (ებრაელთა IV, 12—13)“. საჭიროა სერიოზულობა, სიდარბაისლე (2 ტიმ. I, II, 1—4), სიმართლე: „და ნუ ვრჩიედ ურიაებრთა ზღაპართა და მცნებასა კაცთასა, რომელნი გარენიქტეულ იყუნენ ქეშმარიტებისაგან“ (ტიტე I, 14), ანდა „ჰქადაგე სიტყუაჲ, ზედაადგე ქამითი უფამოდ, ამხილე, შერისხენ და ნუგეშინის-ეც ყოველითა სულგრძელებითა მოძღურებითა“ (ბ. ტიმოთე IV, 2), აქვეა ხაზგასმული თავმდაბლობა, როგორც მქადაგებლის უცილო თვისებები.

მიუღებელია მაღალუარდოვანი სიტყვები: „რომეთუ ვგე ვითარნი იგი უფალსა ჩუშისა იესუ ქრისტესა არა ჰმონობენ, არამედ თჳსსა მუცელსა, და ტკბილად მეტყულებითა მით და კურთხევითა აცთუნიან გულნი უმანკოთანი“ (რომაელთა XVI, 18), ხოლო ტიტესადმი გაგზავნილ წერილში განსაზღვრავს სწავლების სახეცნს: „ამას ეტყუოდე და ნუგეშინის—ჰსცენდ და ამხილებდ ყოველითა ბრანენითა, ნუშეცა ვინ შეურაცხ-გყოფს შენ“ (ტიტ. II, 15). აქ სამი სახეა ჩამოყალიბებული: ა) სიტყვა, რაც ნიშნავს ეკლესიის მოძღვრების პოზიტიურად და უბრალოდ თხრობას ცხოვრებისა და მოღვაწეობის ქრისტიანული წესის შესახებ.

ბ) ნუგეშინისცემა—დარწმუნება, დაბეჯითებით მოთხოვნა მოვალეობის (κωμισμα) შესრულებისა, მოძღვრების განხორციელებისა.

გ) მხილება-აღნიშვნა, მითითება წესის დარღვევისა და ამის გამოგაიციება. ჰველე მოციქულის შეხედულებებზე დაყრდნობით პოზიტიულის ერთ-ერთმა თეორეტიკოსმა გიპერიმ ჩამოაყალიბა ქადაგების ხუთი სახეობა:

1. სწავლებითი (εὐαγγελιστικόν),
2. მხილებითი (ἐπιτιμητικόν),
3. დამრიგებლობითი ანუ აღმზრდელიობითი (παιδαγωγικόν),
4. გამოსწორებლობითი (ἐπανορθωτικόν),
5. ნუგეშისმცემლობითი (παρηγορητικόν).

როგორც ვხედავთ, ჰველე მოციქულის წიგნებში საკმაოდ საყურადღებო მოსაზრებებია გამოთქმული ქადაგების ხასიათის შესახებ. არა მარტო ჰველე მოციქულის, არამედ ბიბლიის სხვადასხვა, როგორც ძველი, ისე ახალი აღთქმის წიგნებში ვკითხულობთ გამონათქვამებს ქადაგების ამა თუ იმ საკითხზე. მაგალითად, ებეკიელის წიგნში გამოთქმულია მოსაზრება, რომ ქადაგება, მჭევრმეტყველება არ უნდა იყოს თვითმიზნური:

„და შენ, ძეო კაცისაო, ძენი ერისა შენისანი მომხარობენ შენთჳს კეთილთათანა და ბჭეთა წინა სახლთასა, ~~და მისი წინა~~ კაცადი მოყუასსა თჳსსა და კაცადი ძმასა თჳსსა ~~მეცხელსა~~ მეცხრბეთ და ვისმინოთ, რაჲ არს სიტყუა გამომავალი უფლისაგან და მოვლენ შენდა ვითარცა შემოკრბების ერი და დასხდენ წინაშე შენსა ერი ჩემი, და ისმენენ სიტყუათა შენთა და არა ჰყოფენ მათ, რამეთუ სიტყუჲ პირთა შინა მათთა და კუალსა მას უსჯულოებისა და ბილწობისასა შეუდგენ გულნი მათნი. და შენ ექმენ მათ ვითარცა გმა იგი სახიობისა და გმა ნესტჳსა მის, და ესმოდეს სიტყუა შენი. და არა ჰყონ. (ეზექ. 33, 30—32) (რუსულში უფრო მკვეთრად არის ეს: „И вот ты для них — как забавный певец с приятным голосом и хорошо играющий; она слушают слова твои, но не исполняют их“). ასეთი თეითმიზნურობა მკვერ-მეტყველებაში, განსაკუთრებით ეკლესიაში, უარყოფით მოვლენად ითვლება, რადგან მსმენელს იბყრობს ის, თუ როგორ ლაპარაკობს, და არა ის, თუ რას ლაპარაკობს. გრიგოლ ღვთისმეტყველი მწუხარებით აღნიშნავს, რომ ბევრი ეკლესიაში მიდის რათა დაიტკბოს სმენა და მიიღოს სიამოვნებაო. ი. ოქროპირის თქმით: ბევრი მქადაგებელს უსმენს არა სარგებლობისათვის, არამედ გართობისათვის, და იგივე განწყობილება და მოთხოვნილება აქვთ, როგორც ტრაგიკული პოეტის მოსმენის, ანდა ცირკში თამაშის ჭკრეტის დროს¹⁸. გრ. ღვთისმეტყველი თავის თავის შესახებ ამბობს, რომ ის „не из числа краснословов, похищающих благосклонность ласкательством“ და ამასთანავე წუხს, რომ ბევრი მქადაგებელი: „Много способных к этому ласкательству... Эти люди не наше благочестие, которое просто и чуждо искусственности, обратили в искусственное и в какой-то новый род упражнения, перенесенный с торожищ во святилище и с зрелища в недо-ступное взорам многих таинноводство“¹⁹.

საგულისხმოა გრიგოლ Двоеслов-ის შენიშვნა, რომ ეკლესიის მტერია ის, ვინც ცდილობს, თუნდაც კერძო საშუალებებით, გახდეს ეკლესიისათვის საყვარელი, ნაცვლად იმისა, რომ ქრისტე გახადოს ხალხისათვის საყვარელი. ეს იქნებოდა იგივე, რომ რომელიმე ყმას, რომელსაც შეყვარებულმა გამოატანა სარძლოსთან

¹⁸ Златоуст И., Слово о священстве, V гл., 1.

¹⁹ Богослов Г., 36-е слово о себе самом, Твор. отц. церк. в рус. пер., т. III, 33. 201.

საჩუქარი, განეზრახა, რათა სარძლო თვით მოეხიბლა და ქაქუცხველი
 თარი თავისადმი განეწყო. მქადაგებელი აღარ ემსახურებოდა, რადგან
 რიტებას, როდესაც ის ცდილობს თავი მოაწონოს ხალხს.

მქადაგებლის სიტყვები არ უნდა იყოს განყენებული, მშრალი, არამედ ის უშუალოდ უნდა უკავშირდებოდეს სინამდვილეს, ცხოვრებას, აღნიშნავს გრ. ღვთისმეტყველი. მქადაგებლები ხშირად კმაყოფილდებიან ზოგადი აზრებით და გვთავაზობენ სიტყვებს, თუმცა ჭეშმარიტსა და წმიდას თავიანთი შინაარსით, მაგრამ თავისი განყენებული შინაარსით ეხებიან, შეეფარდებიან ყველაფერს, მაგრამ კონკრეტულად არაფერს. ასეთი სიტყვები ჩვეულებრივ მსმენელის სულზე ზედაპირულად სრიალებს, მაგრამ არ ჩაიბეჭდება გულში და იბნევიან ჰაერში, არ იწვევენ მოქმედების მოთხოვნილებას. ცოტას ნიშნავს სიტყვა: ნუ შეცოდებთ, ანდა იყავით კეთილმოქმედნი, რომლის მსგავსი გამოთქმები შეადგენენ ხშირად ქადაგების შინაარსს; ამ კეთილ ზოგად გაკვეთილს უნდა მიეცეს განსაზღვრული ფორმა, ის უნდა იქნეს მიმართულება მიცემული, უნდა უპასუხებდეს გარემოებას, მსმენელის განწყობილებასა და მოთხოვნილებას. აქედან, მქადაგებლისაგან საჭიროა განსაკუთრებული ცდა და უნარი, რომ მის მიერ გამოთქმულ დარიგებებს ჰქონდეს სასიცოცხლო ძალა, და განყენებული სფეროდან გადავიყვანოთ პრაქტიკულ სფეროში.

თუ მქადაგებლის გული იმ ხალხისადმი სიყვარულითაა გამსჭვალული, რომელთაც ის უქადაგებს, მაშინ ის შევა ცოცხალ და უშუალო ურთიერთობაში ამ ხალხთან. მქადაგებელი თანაგრძნობით მოეპყრობა ხალხს, გაიგებს მის შეხედულებებს, მის ზნეობრივ მდგომარეობას, მთელი თავისი ნაკლოვანებით, მისი გონებრივი განვითარების დონეს და მისი სულიერი ცხოვრების მიმართულებას. ეს ცოდნა კი აუცილებელია, ამ ცოდნის გარეშე მქადაგებლის სიტყვები არ იქნება მახვილი, არამედ ზოგადი და განყენებული. ამ ცოდნის გარეშე მან შეიძლება მსმენელებს არ მიაწოდოს ის, რაც საჭიროა და ილაპარაკოს იმ ტონითა და სტილით, რაც მსმენელისათვის იქნება უჩვეულო და ძნელად ასათვისებელი.

მაგრამ ზოგიერთ შემთხვევაში ეკლესიის თვალსაზრისით ქადაგებებში ცხოვრებისეული საკითხებით გატაცებამ ზეორიული დურესობას მიაღწია, დაივიწყეს მთავარი ამოცანა—ქრისტიანული მოძღვრება, და ეკლესიის კათედრიდან ისმოდა დარიგებები ყოფით საკითხებზე. ამ მხრივ განსაკუთრებით გამოირჩეოდნენ პროტესტანტები გერმანიაში. ევდემონისტური ფილოსოფიის ზეგავ-

ლენით ისინი ზრუნავდნენ ადამიანის ამქვეყნიურ კეთილდღეობა-
რეობასა და ზნეობაზე. ისინი საუბრობდნენ სასოფლისკაცების, მწიგნობრობის
და მედიცინის საკითხებზე, რომლებიც ეხებოდა ადამიანის ჯანმრთე-
ლობას,—მაგ., ყვავილის საწინააღმდეგო აცრას; საგნების შესა-
ხებ, რომლებიც ეხებოდნენ მოქალაქეობრიობას, საზოგადოებრივ
წესრიგს, სიყვარულს, ადამიანთა ურთიერთობას და სხვა...

მქადაგებელმა ქადაგების საგანი უნდა დაუკავშიროს ცხოვ-
რებას, სინამდვილეს, მაგრამ მისთვის მთავარია იცოდეს თვით
ქრისტიანული მოძღვრება. ნეტარ ავგუსტინეს „წმიდა წიგნების“
ცოდნა მიაჩნია მთავარ პირობად ქადაგების წარმატებისათვის.
„Мудро говорит человек тем более или менее, чем более или
мнее оказал, он истинных успехов в познании священного
писания, т. е. не в одном только чтении и затверживании
одного на память, но вместе в добром разумении и в тщатель-
ном изыскании смысла его...“

Чем беднее видит проповедник самого себя в отношении
к собственным дарованиям, тем нужнее ему обогащаться зна-
нием слова божия, дабы, то что он говорит своими словами
слабо, подкреплять силою писания“²⁰. დიდმა მქადაგებელმა —
ბასილ დიდმა, გ. ღვთისმეტყველმა, ი. ოქროაირმა შესანიშნავად
იცოდნენ არა მარტო საღვთო წიგნები, არამედ დიდი განათლება
მიიღეს თანამედროვე საერო მწერლობაში და მათ ხშირად იყე-
ნებდნენ როგორც საღვთისმეტყველო, ისე მქადაგებლურ ანაქ-
ტიკაში. ბასილ დიდმა დაწერა კიდევ სავანეებო თხზულება —
„სიტყვა ყრმათა მიმართ, თუ როგორ გამოიყენონ წარმოთული
(საერო) თხზულებები“, რომელშიც ამტკიცებს, რომ გარეშე შეე-
რალთა შესწავლა არ არის სარგებლობას მოკლებული, თუ მათ
გონივრულად გამოიყენებ.

ერაზმ როტერდამელი თავის ჰომილეტიკაში, ლაპარაკობს
რა ორატორის აღზრდაზე, აღნიშნავს, რომ „წმიდა ნაშათა“ გვერ-
დით აუკილებლად უნდა შევისწავლიათ — დემოსთენი და ციკე-
რონი, პლატონი, არისტოტელე, ლიბანიუსი, ტაციტი, სენეკა,
პლუტარქი და სხვები. რასაკვირველია, ამ უკანასკნელთა ნაშავენი
მქადაგებელმა უნდა გამოიყენოს განსაკუთრებული სიკრთილით
და მათ არ უნდა მისცეს ის მნიშვნელობა, რასაც აძლევს „წმიდა
მამების“ ნააზრევს.

²⁰ Христианская наука, блаж. Августина. Кн. IV, гл. 7—8. Киев, 1835. гл. 249—250.

ნეტარი ავგუსტინე, აყალიბებს რა მქადაგებლის წესებს, რომ „წმიდა წიგნებში“ წარმოდგენილია აშკარა კვალი მჭევრმეტყველებისა, იძლევა რჩევას, რომ მათში ვისწავლოთ არა სიბრძნე, არამედ მჭევრმეტყველება: „Может быть, кто-нибудь спросит: писатели священных книг мудрыми ли должны быть названы или вместе и красноречивыми? Гам, где сии писатели понятны для меня, там для меня ничего не может быть не только мудрее их, но и красноречивее...“

Соввершенство языка, общее сия мужам с языческими ораторами и поэтами, само о меня, можно сказать, не слишком удивляет. Напротив, я тому наиболее удивляюсь и изумляюсь, как священные писатели, при своем особом и высшем роде витийств, так искусно умели употреблять наше человеческое красноречие, что оно и находится у них все вполне, и между тем не выказывается явно: ибо им не надлежало ни отвергать красноречия человеческого, ни тщеславиться им. Если людем, знакомым с наукою, в некоторых местах писания представляются явные следы красноречия человеческого, то в сих местах говорится о таких предметах, что слова, выражающие предметы, кажутся не от писателя придуманными, а добровольно из сущности предметов родившимися. Читая их, невольно думаешь, что здесь одна простая мудрость исходит из обители своей, то есть из груди мудреца, а красноречие следует за нею как неотлучная раба, не будучи несколько звана к ней²¹.

ავგუსტინეს მტკიცებით ქადაგებაში ფორმისეული წახე მეორადია. უნდა ითქვას, რომ ეკლესიის წამები ამ შემთხვევაში არავითარ ორიგინალურ დებულეზას და ისიც წახლოდ ქადაგებისათვის დამახასიათებელს არ აყენეან. საქმე ისაა, რომ საერთო ხასიათის მჭევრმეტყველურ ხელშეწყობაშიაც მეორად (მაგონა) საქაო მნიშვნელოვან) ექტორადაა აღიარებული ფორმალური წახრეები.

ქადაგების ისტორიაში ხშირია შემთხვევა, როდესაც მქადაგებლის საგანია ერთი რომელიმე ფაქტი, მაგრამ ის ყურადღებას ამახვილებს ამ ფაქტთან დაკავშირებულ მოვლენასთან. მაგალითად, ი. ოქროპირი გათვითების მოთხოვნის მიხედვით აღდგომის დღესასწაულზე ლაპარაკობს არა მარტო აღდგომის შესახებ, არამედ სიმთვრალის შესახებ, უკანასკნელზე გაცილებით მეტს, ვიდრე პირველზე. ასევე ზასილ დიდის

²¹ Христианская наука, кн. IV, гл. 9 და 10.

ცნობილი სიტყვა მემთვრალეობაზე ნათქვამია აღდგომის დღესასწაულზე, იმასთან დაკავშირებით, რომ ამ ქვეყანაში მოყვება ხოლმე მრავალი ურიგო ქცევა. ასეთი თიხები ხევა ხევა ძირითად თემიდან არამცთუ ნაკლია ქადაგებისათვის, არამედ ზოგჯერ აუცილებელიცაა. თუ მქადაგებელი თავის თემის შერჩევას მისდევს მხოლოდ „წმიდა წიგნების“ ტექსტს, ანდა ეკლესიურ წელიწადს, მაშინ შეიძლება მხედველობიდან გამოჩნეს ცხოვრებისეული მოვლენები, რომელნიც მისგან მოათხოვენ გაშუქებასა და გამოსწორებას და მის სიტყვაში, მიუხედავად ბიბლიური წყაროების ღრმა ცოდნისა და მრავალფეროვნად გაშუქებისა, შეიძლება იგრძნობოდეს მნიშვნელოვანი ხარვეზი. მაგრამ ამ უკანასკნელ, ე. ი. ცხოვრებასთან დაკავშირებულ საკითხებზე მსჯელობა უნდა იყოს მეტად ზომიერი და, რაც მთავარია, სარწმუნოების პრინციპებთან დაქვემდებარებული.

ქემშარიტად ეკლესიურ-ბიბლიური სული რომ მიეცეს ქადაგებას, ამისათვის საჭიროა სარწმუნოებრივი სულის გრძობა და განსაკუთრებული ტონი, თეოლოგების მტკიცებით ორივე ეს არ ჩამოყალიბდება ლოგიკური ცნებებით, რომ ზვენი ისინი დავახარისხოთ და საბელმძღვანელო გავხადოთო, მაგრამ ისინი გამოიყვანდებიან მხოლოდ და მხოლოდ გულწრფელი, შინაგანი რწმენითო. აუცილებელია აგრეთვე მქადაგებლისათვის ბიბლიურობა და ეკლესიურობა. მქადაგებლის ძირითადი საყრდენი უნდა იყოს ბიბლიური წიგნები.

ხშირად ისმის საკითხი, შეიძლება თუ არა ერთსა და იმავე საკითხზე განმეორებით საუბარი. ამ კითხვას დადებითად სცემენ პასუხს. ერთსა და იმავე საკითხზე, მით უფრო თუ ის ზნეობრივ ნაკლს შეეხება, მრავალჯერ უნდა იმსჯელო და იქამდე, ვიდრე არ მიაღწევ მიზანსო—მსგენელთა ზნეობრივ დახვეწას. მაგალითად, ი. ოქრობირი ხაზს უსვამს, რომ ის ერთსა და იმავე საკითხს მრავალჯერ შეეხო: „Хотя я вчера и третьяго дня говорил Вам об этом предмете (избежании клятвы), однако не перестану и сегодня, и завтра, и послезавтра внушать то же. Не перестану, пока не увижу, что вы исправляетесь. Если уже преступающие закон не имеют стыда, тем более мы, внушающие не преступать закона, не должны стыдиться постоянного увещания об одном и том же.“

Постоянное напоминание об одном и том же зависит не от говорящего, не от слушающих, которые требуют многого наставления в простых и удобоисполнимых делах.

ერთისა და იმავე საკითხისადმი მრავალჯის დაბრუნების მიზანი მდგომარეობს იმაში, რომ შეადაგებელმა ზეგავლენა მოახდინოს მსმენელებზე. შთაბეჭდოს მასში ის, რის დანერგვაც უნდა, ამიტომ საჭიროა, რომ მისი ქადაგება იყოს პოპულარული ხასიათისა. შეადაგებელმა ეკლესიის კათედრიდან საკამათო და რთული თეოლოგიური საკითხების გარჩევისაგან თავი უნდა შეიკავოს. მაგრამ პოპულარობისათვის მარტო ეს არ არის საკმარისი.

შეადაგებელის სიტყვა არ იქნება პოპულარული თუ ის ისაუბრებს მშრალად, განყენებული ცნებებით. ასეთი სახის მსჯელობა ხალხზე ნაკლები ზემოქმედების მომხდენია. შთაფარია წარმოსახვის თვალნათლივობა და აზრის განვითარების ხერხი.

შეადაგებელი სასურველ შედეგს მაშინ აღწევს, როდესაც განყენებული მსჯელობის ნაცვლად საგანს ან მოვლენას გამოხატავს იმ კერძო ხასიათში, რომელიც ადვილი ასათვისებელია მსმენელთა საერთო დონისათვის მოცემულ შემთხვევაში. ცხოვრება და მისი მოვლენები უნდა იყოს ის საწყისი, საგანი, რასაც უნდა დაესახოს შეადაგებელი, რათა გასაგები გახადოს ქრისტიანული მოძღვრების ესა თუ ის პრინციპები.

ჰომილეტიკის ერთ-ერთი თეორეტიკოსი შოტი აღნიშნავს, რომ პოპულარობის კანონს ჩვენ მაშინ ვიცავთ, როდესაც ზოგადს წარმოვადგენთ კერძო მოვლენაში და ძირითადი დებულება ვადმოგვაქვს ფაქტებსა და მაგალითებში. ამ ფაქტებს, მაგალითებს კი ვსესხულობთ ადამიანთათვის ახლობელი და ნაცნობი სფეროდან.

ხალხისათვის ადვილი გასაგები ქადაგება გულისხმობს იმას, რომ ქადაგება გათვალისწინებული იყოს სწორედ მოცემული ხალხისათვის. ამფიტეატროვი აღნიშნავს, რომ რუსი შეადაგებლების ქადაგებები უნდა იყოს სწორედ რუსული, განსხვავებული სხვა ერის ქადაგებისაგან. ყველა ერს როდი აქვს ერთი და იგივე სული, ხასიათი, გემოვნება და ჩვევა, ნიჭი და მისწრაფებები, სიკეთე და ცოდვები, ამიტომ ქადაგებებიც მათ ნიმართ განსხვავებული უნდა იყოს.

პოპულარული ქადაგების ნიმუშად ქრისტეს მიერ ჩამოყალიბებული სტილის ქადაგებას ასახელებენ, იმის ნაცვლად, რომ მო-

²² Златоуст И., Беседа о статуях. 5 и 7. Твор. И. Злат., т. II, кн. 1, гл. 80.

ძღვრება გადასცეს მეცნიერული მსჯელობით, ქრისტიანული გვიდგენსო მაგალითებს, მოჰყავსო ნიმუშები და სხვადასხვა მწიფარებები და ეს შედარებები, ნიმუშები იმ საგანთა სფეროდან, რომელიც ახლო და გასაგებია ხალხისათვის.

პოპულარობის აუცილებელი პირობაა გარეგანი ფორმა, ქადაგების ენობრივი მხარე. ნეტარი ავგუსტინე აღნიშნავს, რომ მქადაგებლის მთავარი მიზანი უნდა იყოს, რათა მისი ნათქვამი გახდეს გასაგები ყველაზე შეზღუდული ადამიანისათვისაც კი. თუ გაუგებრობა გამოწვეულია არა ჩვენი სიტყვებით, არამედ საგნის სირთულით, მაშინ ამ საგანზე სულ ნუ ვილაპარაკებთ. თუ ჩვენ კარგად ვართ ჩაწვდენილი საგნის არსში, მაშინ უნდა ვიხმაროთ ყოველი ღონე, რათა ის სხვისთვისაც გასაგები გავხადოთ.

მქადაგებელი უნდა ერიდებოდეს გრძელ პერიოდებს, მრავალწევრა წინადადებებს, უცხოურ სიტყვებს. ერიდოს აგრეთვე მეცნიერულ სტილს, ტერმინების ხმარებას, უნდა ილაპარაკოს სადად. აზრი და გრძნობა უნდა გამოიხატებოდეს ბუნებრივად, ძალდაუტანებლად. ის უნდა მსჯელობდეს, როგორც შეფერის განათლებულ ადამიანს. ეს უკანასკნელი ყურადსაღებია. როდესაც ქადაგებაში თხოულობენ სისადავეს, ეს არ ნიშნავს უბრალოებას. სისადავე ქადაგებაში უნდა იყოს სუფთა და თავდაქერილი, მასში არაფერი არ უნდა იყოს ვულგარული და დამდაბლებული. მქადაგებელი არ უნდა ლაპარაკობდეს „მდაბიოთა“ ენით. პოპულარობა სრულიადაც არ ნიშნავს სიმდარეს. ჟიბერის თქმით, მქადაგებელი უნდა იყოს პოპულარული, მაგრამ ამავე დროს ამბულლებული. ქადაგებაში მთავარი მაინც არის ბიბლიური ენის დაცვა. არა მარტო მართლმადიდებლები ან კათოლიკეები, არამედ პროტესტანტებიც კი, რომელნიც შედარებით თავისუფლად ექცეოდნენ ეკლესიის მოთხოვნილებებს, საჭიროდ სცნობდნენ ქადაგებისას „ბიბლიური ენის“ დაცვას. ეს კი ნიშნავს, რომ მქადაგებელმა თავისი ენა, გამოთქმის სტილი, სახეები უნდა შეუფარდოს ე.წ. „წმიდა წიგნების“ სტილს, სახეებს. მეტად მნიშვნელოვანი საკითხი ჰომილეტიკაში (არა მარტო ჰომილეტიკაში, არამედ ქრისტიანულ მწერლობაშიც) არის შემდეგი: აქვს თუ არა მქადაგებელს უფლება ისარგებლოს სხვისი ქადაგებებით და თავისის ნაცვლად შეაწოდოს მსმენელს ქადაგება სხვა ცნობილი მქადაგებლისა — სრულიად გადაუკეთებლად, თუ შემოკლებული, ამაზე არ შეიძლება აირდაპირ უარყოფითი პასუხის გაცემა.

ნეტარი ავგუსტინე ამბობდა: „Есть люди, которые могут хорошо произносить проповеди, но не могут выдумывать того,

что произнести, не могут сами писать проповедей. В таком случае нет греха и бесчестия заимствовать у других мудрецов красноречиво написанные поучения, выучивать их наизусть и предлагать народу.

Проповедники сказывающие чужие поучения отнюдь не должны приходить в смущение от гласа пророка Иереми, через него бог обличал тех, „которые крадут слова бога друг у друга“ (Иерем. XXIII, 30), ибо крадет тот, кто похищает чужое, а слова божие не есть чужое для тех, кои повинуются богу...

Если добрые христианские наставники ссужают свои сочинения добрым же проповедникам, то здесь оба,—и сочинители и сказатели,—проповедают свое, а не чужое; поелику у обоих у них и бог свой, кому принадлежит то, что они проповедают, и сочинения чужия делаются своими для тех, кои не могли сочинить своих, живут чинно, по чужим сочинениям²².

რომდენიმე საუკუნის შემდეგ გუმბერტ რომანელმა განავითარა იგივე აზრი: ზოგიერთ მკადაგებელს, რომელსაც არ შესწევს უნარი საკუთარი ქადაგების შეთხზვისა, ეუბნებოდა ისარგებლოს იმით, რაც იყო სხვის მიერ თქმული და ამბობს მხოლოდ მას, რასაც თვით იგონებს. ესენი გვიან მათ, რომელნიც სხვა პურს არ იძლევიან გარდა საკუთარი განმარტებისა. მოჰყავს ერთი ეპიზოდი: პაპა ინოკენტი, ლატერანიის კრების ერთ-ერთ დიდ დღესასწაულზე ქადაგებას წარმოთქვამდა. მის გვერდით იყო ადამიანი, რომელსაც ხელში ჰქონდა გრიგოლის საუბარი ამავე დღესასწაულზე. პაპა სიტყვა-სიტყვით ყველასთვის გასაგები ენით გადმოსცემდა მას, რაც გრიგოლთან დაწერილი იყო ლათინურ ენაზე. რადგანაც ქადაგება არ ახსოვდა ზეპირად, ამიტომ გვერდზე მდგომს ეკითხებოდა, თუ რა ეწერა გრიგოლს. ქადაგების კითხვის გათაგების შემდეგ ჰკითხეს პაპს, რატომ მოიტყა ის ასე, როდესაც მას შეეიღო ბევრი რამ საკუთარი ეთქვა. მან უპასუხა—ამით მე გავკიცხე ისინი, რომელთაც ეთაკილებათ სხვისი ნათქვამის გამოკრებაო.

ჰომილეტიკის ისტორიაში გამოთქმულია მეორე შეხედულება, რომლის მიხედვითაც მკადაგებელი უნდა ქმნიდეს საკუთარს,

²² Блаж. Августин, Христианская наука, кн. IV, гл. 62, 23-350—353.

რომელშიაც გამოვლინდება როგორც პირადი გრძნობა და რწმენა, ისე გათვალისწინებული იქნება მსმენელთა მოთხოვნების შესაბამისად დეტალი, მოცემულ კონკრეტულ შემთხვევაში.

როგორც პირველ, ისე მით უფრო მეორე შემთხვევაში მქადაგებელმა ქადაგებისას აუცილებელია გამოავლინოს თავისი პიროვნება. პეენიციკი აღნიშნავს, რომ ქრისტეს მოძღვრება, მართალია, ზეციდან შთაენერგება მქადაგებელს და მისი საშუალებით ეფუძვება მსმენელს, მაგრამ მქადაგებელი არ არის „Мертвый орган, через который механически передается народу слово спасения, а живой свидетель истины, призванный на служение ближним своим. Истина, им возвешаемая, должна пройти через горнило его духа, так сказать, расплавиться в лаборатории его сердца, и явиться перед слушателями не в мертвом или сухом виде, но согретая его дыханием, как живое слово его убеждения“²⁴.

ამრიგად, ჩვენ შევეცადეთ ზოგად შტრიხებში ჩამოგვეყალიბებინა ქადაგების ბუნება, მისი ნიშანდობლივობა. ამჯერად განვიხილავთ თუ როგორ იცავს ამ პრინციპებს ქართველი მქადაგებელი.

*

ქართული ჰომილეტიკის ჩანასახი მოცემულია ქართულ აგიოგრაფიულ ძეგლებში. იოანე საბანიძე, ისევე როგორც გიორგი მთაწმინდელი, დიდი ნიჭის მქვერმეტყველია. მათი სახით ქართულმა ჰომილეტიკამ განვითარების გარკვეულ საფეხურს მიაღწია, მაგრამ ისინი არ იყვნენ პროფესიონალი მქადაგებლები. მქადაგებლის ტიტული ეკუთვნის ქართული სიტყვის დიდ ოსტატს იოანე ბოლნელს.

ჩვენამდე არ მოუღწევია იოანე ბოლნელის სხვა ხასიათის თხზულებებს და ამიტომ ვერაფერს ვიტყვით მისი მოღვაწეობის შესახებ მწერლობის სხვა ჟანრში. მაგრამ როგორც ჰომილეტიკოსს მას დიდი ავტორიტეტი მოუპოვებია თანამედროვეთა შორის და ქართული მწერლობის ისტორიის მთელ მანძილზე მისი სახელი დიდი მოკრძალებითა და პატივისცემით წარმოითქმოდა ქართველ მწერალთა მიერ. და დღესაც, XX საუკუნის მოქალაქეს აოცებს და ხიბლავს ამ შესანიშნავი მქვერმეტყველის სიტყვის ძალა.

თანამედროვეთათვის ი. ბოლნელის ქადაგებები შინაარსობრივად ნაკლებ საინტერესოა, ისინი ვიწრო რელიგიურ ხასიათს

²⁴ Певницкий В. Ф., დასახ. შრომა, გვ. 75.

ატარებენ, კერძოდ, ყოველი მათგანი მიძღვნილია სახარების ტექსტების
 თუ იმ ადგილის განმარტებისადმი. როგორც აკად. კ. კეკელიძე აღნიშნავს: „იოანე ბოლნელის ქადაგებანი რამდენადმე იოანე
 ოქროპირის ქადაგებებს უახლოვდება თავისი ზოგადი ხასიათით. ეს
 ქადაგებები წარმოადგენს სახარების ტექსტის განმარტებას
 მსგავსად ოქროპირისა; განმარტებულია, უმეტეს ნაწილად, „და-
 საწყისი“ ლუკასა და მათეს სახარებიდან, რომელიც ამა თუ იმ
 კვირიაკეს იკითხება საეკლესიო კალენდარით. იოანეს ჰომილეტი-
 კურ-ეგზეგეტიკური მეთოდი, როგორც იოანე ოქროპირისა, არის
 ალევორიული, მორალური და, ზოგიერთ შემთხვევაში, ფილოლო-
 გიური“²⁵.

ბოლნელის შემოქმედებაში თავი ვერ იჩინა იმდროინდელმა
 ქართულმა სინამდვილემ, ის არ ეხება თანამედროვეთა საჭირობო-
 როტო საკითხებს, ეს იქნება ეროვნული, სოციალური თუ ყოფითი
 სფერო. მისი ქადაგებების საშუალებით ძნელია წარმოვიდგინოთ
 იმდროინდელი საქართველოს სოციალურ-პოლიტიკური ვითარება,
 ეროვნული ინტერესები და მისწრაფებები, კულტურულ-საზოგადო-
 ებრივი ცხოვრება. მაგრამ მიუხედავად ასეთი უკიდურესად რელი-
 გიური ხასიათისა, იოანე ბოლნელი მაინც ახერხებს სარწმუნოებრივ
 ჩარჩოებს მიღმა ეთიკის სფეროში დამოძღვრებების მოცემას, სახა-
 რებიდან ის იღებს ერთგვარ პირველ საწყისს და შემდეგ განზო-
 გადების სახით იძლევა შეგონებებს მორალის სფეროში.

ჩვენთვის იოანე ბოლნელის ქადაგებები უაღრესად ძვირფა-
 სია, როგორც გამოვლენა სიტყვის მაღალი კულტურისა, ქართული
 და არა მარტო ქართული, მკვერმეტყველური ხელოვნების ბრწყინ-
 ვალე ნიმუშისა. ეს უკანასკნელი თვისებები არ ვლინდება მხოლოდ
 გამოსახვის ფორმალურ მხარეში, არამედ ის წარმოგვიდგება რო-
 გორც შინაარსისა და ფორმის ჰარმონიული შერწყმა და ამიტომ
 იოანე ბოლნელის შემოქმედების ღირსებაში წვდომისათვის საჭი-
 როა, მისი ქადაგებების რელიგიური ხასიათის მიუხედავად, სწო-
 რედ თვით ბოლნელისა და მის მსმენელთა თვალსაზრისიდან გან-
 ჰვრეტა, თუ როგორ ახერხებს ის გარკვეული იდეის განვითარებას.
 იოანე ბოლნელის ქადაგებების შეფასებისას უნდა დავიცვათ ისტო-
 რიზმის პრინციპი. უნდა გვახსოვდეს, რომ იმ დროისათვის ქრის-
 ტიანული რწმენა რეალობა იყო, ჭეშმარიტებას მასში პოულობდ-

²⁵ კ. კეკელიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია, ტ. I, 1960-
 39. 183.

ნენ და ორატორის, მქადაგებლის მხატვრული ხერხები გამოიყენებოდა. საშუალებები ემსახურებოდნენ ამ ჭეშმარიტების გამოვლინებას. ამიტომ ი. ბოლნელის მჭევრმეტყველო რისტატობის გარკვევისათვის აუცილებელია გავითვალისწინოთ ის იდეური შინაარსი, რომლის გახსნას ისახავდა მიზნად მის მიერ გამოყენებული მხატვრული ხერხები, ანუ ეს უკანასკნელნი რამდენად შეესატყვისებოდნენ ქადაგებათა დედააზრს.

დღეს ჩვენ იოანე ბოლნელი გვიზიდავს და გვხიბლავს არა თავისი იდეური მიზანსწრაფვით, არამედ როგორც შესანიშნავი მჭევრმეტყველი და ამ თვალსაზრისით მისი თხზულებათა შესწავლისათვის საჭიროა გავარკვიოთ, თუ როგორ ვადმოგვეცემს ეს შესანიშნავი მქადაგებელი გარკვეულ იდეას, როგორ შლის, რაშია მისი არგუმენტაციის ძალა, როგორ ავითარებს თხრობას და, საერთოდ, რა ორატორული ხერხებით, რა მხატვრული საშუალებებით ახერხებს მსმენელებსა და მკითხველებზე ზემოქმედებას.

იოანე ბოლნელის ქადაგებები, როგორც აღვნიშნეთ, წარმოადგენენ სახარების ამა თუ იმ ტექსტის განმარტებას, პოპულარიზაციას. მაგრამ ქართველი მქადაგებელი არ კმაყოფილდება მხოლოდ ტექსტის მშრალი ინტერპრეტაციით, ის წარმოთქვამს მჭევრმეტყველო სიტყვას და მსმენელების ყურადღებას იპყრობს მაღალმხატვრული მეტყველებით, თხრობას ავითარებს მიმზიდველად და ყველასათვის ადვილასათვისებლად. თუ როგორ შლის თხრობას ი. ბოლნელი, ამის საილუსტრაციოდ შევჩერდებით ერთ-ერთ ქადაგებაზე, რომელიც წარმოადგენს თარგმანებას სახარების ცნობილი ეპიზოდისას — „სიმონ ფარისეველი და დედაკაცი სიძესა“.

აღნიშნული ეპიზოდის დედააზრი მდგომარეობს იმაში, რომ უჩვენოს ი. ქრისტეს თავმდაბლობა და სულგრძელობა, რომელსაც ის თითქოს ამჟღავნებს, ერთი მხრივ, სიმონთან სტუპრობით და, მეორე მხრივ, „მეძავე დედაკაცისათვის“ ცოდვების პატიებით. აღნიშნულ თემას შემდეგნაირად შლის იოანე ბოლნელი. მისი ქადაგება იწყება მსმენელთადმი პათეტიკური მიმართებით:

„აწ მოვედით საყოვარელნო და ისმინეთ სიტყოვათა ჩემთა“. აღნიშნული მოწოდებით მსმენელთა ყურადღების მობილიზაციის შემდეგ ი. ბოლნელი აცნობს მათ თავისი ქადაგების მიზანს:

„ხოლო აწ, ძმანო [ჩემნო], გეტყვ თქოვან ყოველნი ეგე, რომელ შემოკრებოვლ ხართ საყოვარელნო სასოკრველნო ქრისტესნო: არამე ოპწყითა რამეთოვ ძმ ღე განზხადებოვლ არს მოსლვად“²⁶.

²⁶ ი. ბოლნელი, ქადაგებანი, 1911, გვ. 7. შემდეგშიც წითითებული იქნება აღნიშნული გამოცემა.

ქრისტიანული თვალსაზრისით ამ დიდი მოვლენისათვის ყოველი მორწმუნე საგანგებოდ უნდა იყოს მომზადებული და ბოლნელი მისთვის ჩვეული ენაწყლიანობით, ფრაზების რუტულად აგებით აყალიბებს, თუ რა მართებს მორწმუნეს. ანაფორის ფიგურას მჭევრმეტყველი მქადაგებელი გრადაციის პრინციპით აგებს, ყველა ფრაზა ერთი და იმავე სიტყვით იწყება და ყოველი მომდევნო წინადადება წინასაგან ზედმატებულად წარმოგვიდგენს მოვლენას, თანდათან აძლიერებს მორწმუნის მოვალეობას ღვთაების წინაშე:

- ჩოვენდა ჯერ არს განლუცება ძილისაგან მწრაფლ:
- ჩოვენდა ჯერ არს ზე აღდგომად გოკლსმოდგინედ:
- ჩოვენდა ჯერ არს წარმართებაჲ მკოზრველედ:
- ჩოვენდა ჯერ არს მიგებებაჲ მისა სიხაროკლით:
- ჩოვენდა ჯერ არს თაყოვანის ცემაჲ მისა სიწმიდით:
- ჩოვენდა ჯერ არს მისა მუგლთ მოდრეკაჲ სინანოკლით:
- ჩოვენდა ჯერ არს მისა შვეედრებაჲ ცრემლით (სინანული-სადათ).

ჩოვენდა ჯერ არს მისა აღსარებაჲ²⁷.

საოცარი ექსპრესიითაა გადმოცემული მორწმუნის მისწრაფება ღვთაებისადმი. ეს გრადაციული ჯაჭვი იწყება ნელი მშვიდი ფრაზით, რომელშიაც გამოხატულია მოქმედების პირველი საფეხური — განღვიძება, ამას მოსდევს შემდგომი საფეხური — ზე აღდგომა, მოქმედება თანდათან ძლიერდება, ყოველი მომდევნო წინადადების ზმნა გამოხატავს ახალ ზე აღმავალ საფეხურს, კერძოდ ზე აღდგომას მოსდევს მიგებება, თაყოვანისცემა, შვეედრება და ბოლოს — მიზანთა-მიზანი — „მისა (ე. ი. ქრისტეს) აღსარება“. წინადადებათა ასეთი თანმიყოლება, ზმნების, საწყისის ამგვარი განლაგებით აზრს ავითარებს მეტისმეტად დინამიკურად, მაგრამ თხრობის ტემპი რომ უკიდურესობაში არ გადავიდეს და მსმენელი არ ააცდინოს ძირითად მიზანს, ბოლნელი ერთგვარად დამამუხრუჭებელ ხერხად იყენებს სწორედ ანაფორას. კერძოდ ყოველი წინადადების ერთი და იმავე სიტყვით დაწყება ცოტათი ანელებს ამ საოცარ ტემპს და მეორეც, რაც მთავარია, შთაბეჭდავს მსმენელში, რომ სწორედ ჩვენთვის არის ესა და ეს საჭირო; ლოგიკური მახვილი ეცემა ფრაზის პირველ ნახევარზე „ჩვენდა ჯერ არს-ზე“ და ამ უკანასკნელის რეაგზისი განმეორება აფხიზლებს, მობილიზაციას უკეთებს

²⁷ დასახ. ნაშრომი, გვ. 7.

მსმენელს და დამარწმუნებლად წარმოუდგენს მოვალეობის გრძნობას, მოქმედების მიზანს. მორწმუნეებისადმი მიმართვისას მკაცრად მქადაგებელი კონტრასტული ხერხით ღვთაებისადმი შეუპოვებლობას მოითხოვს:

ივნე, ოჯფალო, ივნე და მოგვძიენ ჩოუნ ცხოვარნი,
ივნე, ოჯფალო, ივნე, და შეგოჯწყალენ [ჩუენ] მწემსო კეთილო.
ეს რიტმულად უაღრესად ჩამოძერწილი ფრაზა რეფრენივით მეორდება გარკვეული პერიოდების ბოლოს.

„და კოჯალად ვეტყუოდით: ივნე, ოჯფალო, ივნე და გოჯაცხოვენ ჩოუნ“. შემდეგ მქადაგებელს, მოჰყავს რა ციტატა სახარებიდან: „მოვედით ჩემდა ყოველნი მაშოჯრალნი და ტჯრთ მძიმენი და მე განგისოჯენო თქოჯენ“.

პათეტიკურად მიმართავს მსმენელებს:

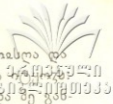
„ჰხედავა სოჯღგრძელებასა ძისა ღჯთისასა,

ჰხედავა აოჯრაცხელსა კაცთმოყოჯარებასა მისსა“

დაბოლოს რიტორიკული შეკითხვით ამთავრებს: „იხილეთღა სიჯრცქ იგი მოწყალებათა მათ მისთაჲ“²⁸. ასეთი რიტორიკული მიმართვებით ბოლნელს სურს ხაზი გაუსვას ქრისტეს სულგრძელობას და მსმენელებს ქვეტექსტით ეუბნება, განა გაცხებული არა ხართ თქვენ ღვთაების ესოდენ დიდბუნებოჯანებობით და იქვე წარმოუდგენს მათ ღვთაებისაგან თითქოს და მოსალოდნელ საპირისპირო მოქმედებას, კერძოდ უფრო ბუნებრივი იქნებოდაო, რომ ჩვენ ცოდვილნი შევძაგებოდით და განვეცვენეთო, მაგრამ ამის ნაცვლად მან ზრუნვა გამოიჩინა ჩვენზეო. დადებით და უარყოფით მოვლენათა აი როგორ დაპირისპირებას ახდენს მქადაგებელი: „არა მოიძაგებს და არცა შეოჯრაცხ ჰყოფს ცოდვილთა, არამედ განჰვენს სახიერებათა მისთა“. მოვლენების ასეთი კონტრასტულად წარმოდგენით, მოსალოდნელი შესაძლებლობისა და რეალური ვითარების ურთიერთშეპირისპირებით და ამ უკანასკნელის დადებითი ხასიათის მკვეთრად გამოყოფით ი. ბოლნელი არწმუნებს მსმენელს ღვთაების სიკეთეში.

კიდევ უფრო ძლიერი ზემოქმედების მიზნით იმავე აზრს ასეთივე დაპირისპირების ხერხით, მაგრამ სხვა სიტყვებითა და ახალი ნიუანსის შეტანით კვლავ იმეორებს ი. ბოლნელი: „რათა არა შეგოჯაშინნეს და გოჯრცხოჯენოღინ ჩოუნ ჩოჯენებად მისა წყლოჯლება იგი ჩოჯენი ოჯბაგოჯლად შეგოჯახებს ჩოჯენ და არა ერიდების სი-

²⁸ დასახ. ნაშრომი, გვ. 8.

მკრალესა მას შეცოდებათა ჩოვენთასა: არამედ ოჯროდასლა და ოჯმეტს ენაჲ მისი არა დასცხრების ჩოვენდა მომართ და „მოვედით ჩემდა ყნი მაშურალნი და ტურთ მძიმენი და შეგანგისუენო თქოვენ“²⁹. ეს ორი ციტატა ერთი და იმავე აზრის შემცველია, მსჯელობის განვითარება ორივეგან ერთნაირი ხერხითაა წარმოდგენილი, მხოლოდ განსხვავებულ სიტყვიერ სამოსში. ქადაგების მთელ მანძილზე ერთი და იგივე აზრის, დებულების რამდენიმეჯერ განმეორება ერთგვარი დარწმუნებითი მეთოდია ბოლნელისა, მაგრამ ეს გარემოება რომ არ იყოს ერთფეროვანი და მომაბეზრებელი, როგორც ვნახეთ, მას ახლებურად გამოთქვამს. ქადაგების შესავალ ნაწილს მოსდევს თვით ძირითადი თემის გაშლა, სახარების ტექსტის პერიფრაზი და კომენტარი. იმის ნათელსაყოფად, თუ როგორ შლის ი. ბოლნელი ქადაგებას, ერთმანეთს უნდა შეუპირისპიროთ სახარების ტექსტი და ამ ტექსტზე აგებული ბოლნელის ქადაგება. ლუკას სახარებაში გადმოცემულია ერთი ეპიზოდი: „და იყო დედაკაცი ვინმე ქალაქსა მას შინა, რომელი იყო ცოდვილ. ესმა ვითარმედ არს იგი სახლსა შინა მის ფარისეველისასა, მოიღო ჭურჭრითა ნელსაცხებელი და დადგა იგი ფერტა თანა იესუსათა, ტიროდა და იწყო დალტობად ფერტთა მისთა და თმითა თავისა თუსისაჲთა წარვოცდა და ამბორსუყოფდა ფერტთა მისთა ჰსცხებდა ნელსაცხებელსა (ლუკა VII, 37—38). ეს მცირე ეპიზოდი, რომელიც სახარების ორ აბზაცშია გადმოცემული, იოანე ბოლნელს მთელ ქადაგებად აქვს გაშლილი. თუ სახარებაში აბზავის თხრობა იწყება დედაკაცის ქრისტესთან მისვლით, იოანე ბოლნელი ჯერ წარმოგვიდგენს ამ ქალის შინაგან განცდებს. აღწერს, თუ როგორ მკაცრ ანალიზს უკეთებს ეს ქალი თავის უზნეო საქციელს, ხოლო შემდეგ გადმოცემულია ის მძიმე სულიერი მღელვარება, რომელსაც განიცდის ცოდვილი ქალი ქრისტეს წინაშე წარდგომისას. ი. ბოლნელის თქმით „შთახედვიდა იგი (ქალი) გოჯლსა შინა და აღსწონდა ვითა სასწორითა საქმეთა თუსთა“ და ეს „საქმენი“ იყო დიდი ცოდვანი და ამის გამო ის მოკრძალებით, გაუბედავად და ერთგვარი შიშით თავისთვის ჩუმად ლულულუღებს: „ანუ ვითარ მივხედო თოჯალითა ჩემითა მსაჯულსა მას ცხოველთასა და მკოვლართასა.

ანუ ვითარ შევეხო მაცხოვარსა სოფლისასა: მე სავსე ესე არა წმიდებითა.

²⁹ დასახ. ნაშრომი, გვ. 8.

ანუ ვითარ თაყოვანის ვსცე მე ქრისტესა ღესა ღოკთიხასა მე არა ღირსმან ამან:

ანუ ვითარ ვხადო სახელსა მისსა წმიდასა დამცემსა რომელსა ყოვლადვე არა მაქოვს სიტყუსგებაჲ³⁰. თითქოს შიშისა და სირცხვილის გრძნობა ერთნაერთში გადახლართულა და ამის გამო ვერ გადაუწყვეტია, თუ როგორ მოიმოქმედოს. ამასთანავე ი. ბოლნელი ისე შლის თხრობას, რომ წარმოდგენილია ერთგვარი საფეხურები ქრისტესთან მიახლოებისა. ცოდვილი დედაკაცი თანდათან ავითარებს თავის ოცნებას — ღვთაებისადმი დაახლოებას. ვერ თითქოს შეხედვას ვერ ბედავს, შეიშეგ — შეხება უჭირს, განწმედის ღრმა სურვილით გატაცებული შორწმუნე უკვე თაყვანისცემაზე ოცნებობს დაბოლოს წარმოდგენილია, თუ როგორ შეესძლებს ქრისტეს აღიარებას. საერთოდ ბოლნელის მიხედვით ამ „ამ ცოდვილი დედაკაცი“-თვის პრობლემად განხდარა, თუ როგორ (ვითარ) ეჩვენოს ქრისტეს და ამიტომაცაა, რომ მქადაგებელი საგანგებოდ სწორედ სუთვზის იმეორებს „ანუ ვითარ ვხადო“. ამით კიდევ უფრო ესმება ხაზი გადასაჭრელ პრობლემას. კიდევ უფრო მეტი სიმძაფრისათვის ი. ბოლნელი კონტრასტულ ფერებში წარმოდგენს მსმენელებს ქრისტეს და დედაკაცს; ქრისტე არის „მაცხოვარი სოფლისა“ ამბობს მქადაგებელი, ხოლო დედაკაცი იგი „სავსე არა წმიდებითა“, ქრისტე არის ძე ღვთისა, ხოლო დედაკაცი უღირსიო. ასეთი ურთიერთსაპირისპირო თვისებებით წარმოდგენა თითქოს კიდევ უფრო ამართლებს ამ ქალის გაუბედაობას. თითქოს მართლაც შეუძლებელია ამ ქალის ქრისტესთან მისვლა და მქადაგებლის მიერ თხრობის ასე განვითარება ვარდა იმისა, რომ მეტად ძლიერ შთაბეჭდილებას ახდენს მსმენელზე. ამასთანავე ამ უკანასკნელთ თითქოს ავუებს იმ აზრს, რომ ღვთაება მიუკარგებელი და მიუწვდომელიაო. მაგრამ მისთვის ჩვეული ორატორული ხელოვნებით ქართველი მქადაგებელი მსმენელთათვის ნახულობს გამოსავალს. გარკვეული თვალსაზრისის ასე უკიდურესობამდე განვითარების შემდეგ ბოლნელი ახერხებს ერთგვარ მობრუნებას და უეცრად ხსნის ახალ პერსპექტივას, კერძოდ მოიწვევლებს რა ბიბლიურ წიგნებს, მსმენელებს გაახსენებს იმ ეპიზოდებს, რომლებშიაც გადმოცემულია ქრისტეს სულგრძელობა და დიდბუნებოვანობა, მისი მოვალეობა გზა აცდენილთა სახსნელად. ცოდვილი „დედაკაცი“ იმედმოცენული ამბობს „მასნიეს წიგნთაგანცა ვითარ იგი“-ო და ჩამოთვლის ბიბლიურ ფაქტებს, რომლებშიც ღმერთის მიერ ცოდვილთა შეწყალებაზეა ლაპარაკი. ამ ეპიზოდების მოშვე-

³⁰ დასახ. ნაშრომი, გვ. 10.

ლიებით ი. ბოლნელი გზას უხსნის ცოდვილ „დედაკაცს“ ხსენისა-
კენ და ამ უკანასკნელმაც თითქოს ჰპოვა ერთგვარი საყრდენი და
სანუგეშებელი. ეს აძლევს მას სტიმულს, რათა წარსდგეს ქრისტეშია
წინაშე და იმედიანად ამბობს:

„აღვდგე და მივიდე ოჯკოვადვისა მის მეოფისა,

„აღვდგე და მივიდე და შეოვრდე მრავალ მოწყალეს მას,

„აღვდგე და მივიდე და თაყოვანის ვსცე კაცთ მოყოვარესა
მას“²¹.

წინადადებათა ასეთი ანაფორული აგებით, „აღვდგე და მი-
ვიდე“-ს დაბეჭდვით გაიფორმა დამარწმუნებელ ძალას მატებს
ცოდვილი დედაკაცის გადაწყვეტილებას. და მართლაც, განაგრძობს
შქადაგებელი: „აღდგა დედაკაცი იგი“ და შემდეგ გადმოცემულია
თვით სახარების ტექსტი. ასე რომ ი. ბოლნელი ვიდრე გადმოსცემდა
სახარების ეპიზოდს, იცლევს შესავალს, რომელშიც მეტად რელიეფუ-
რად დიდი დრამატიზმით არის ასახული ცოდვილი „დედაკაცის“ გან-
ცდები. მსმენელი თვალს ადევნებს მის შინაგან რყევას, ორქოფობას-
თბრობის ასეთი განვითარებით მსმენელს თანდათან ამზადებს და
ღრმად შეაყავს ქადაგების თემის არსში, ამავე დროს ცდილობს
სახარების გარკვეული ტექსტის მნიშვნელობის გადიდებას. ეს
წინასწარი განცდები, აშკარა ფსიქოლოგიური მოტივირება სრუ-
ლიად უცხოა სახარებისათვის. ი. ბოლნელი იძლევა ამ უკანასკ-
ნელში წარმოდგენილი ფაქტის ხორცშესხმას, ქვეტექსტის გახსნას,
გაშლას: უხსნის იმასაც, რაც სახარებაში ნათქვამი არ არის, მაგ-
რამ რაც იგულისხმება, როგორ უნდა იქნას გაგებული და ამას
ახერხებს არა მშრალი მსჯელობით, არამედ ცოცხალი სურათის
წარმოდგენით. საყურადღებოა, რომ თვით სახარების ტექსტის
პერიფრაზის დროსაც ამა თუ იმ დეტალების შეტანით მეტად
ამდიდრებს და სრულყოფს ეპიზოდს. მაგალითად, სახარების ერთი
წინადადება: დედაკაცი „ტიროდა და იწყო დაღობად ფერჯთა
მისთა და თმითა თავისა თუსისაჲთა წარბჯოცდა და ამბორს უყოფდა
ფერჯთა მისთა“ ი. ბოლნელს მთელ სურათად აქვს წარმოდგე-
ნილი:

„ტიროდა ტკიენოვლად, ცრემლოდა ოწყინოდ: ნაკადოლნი
წყალთანი გარდმოდიოდეს თოჯალთაგან მისთა:

მაშინლა კაღნიერ იქმნა და იწყო ცრემლითა დაბანად ფერჯთა
მისთა და ყოვლადვე ვერ იკადრებდა იგი აღმოთქუმაღ სიტყოვასა
არამედ სოულთითქოვმიდა:

²¹ დასახ. ნაშრომი, გვ. 12.

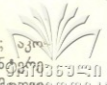
და დაპბანდა ცრემლითა და თმითა თვისითა წარმოცდა ფერტთა მათ მისთა: და გოჯლსმოდგინედ ამბორს ოჯქსმოდგინედ მისთა“³². როგორც ვხედავთ, უადრესად რეალისტურ ფერებშია სურათი დახატული. მსმენელს თვალნათლივ წარმოუდგენს მქადაგებელი უკიდურესად შეწუხებულ და გულამოსკვნით მტირალ ქალს. პირველსავე წინადადებაში ავლენს ი. ბოლნელი სურათის წარმოსახვის უნარს. ტირილი თავისთავად ფიზიკური ან სულიერი ტკივილის შედეგია, მაგრამ ბოლნელი არ კმაყოფილდება მხოლოდ ამის აღნიშვნით, რომ ქალი ტიროდაო, არამედ შთაბეჭდილების გაძლიერების მიზნით უმატებს „ტიროდა ტკივნეოვლად“, თითქოს ესეც ეცოტავა მქადაგებელს და კვლავ უმატებს: „ცრემლოოდა ოჯწყინოდ“, ცრემლოოდა და ტიროდა, რასაკვირველია, ერთი და იმავე ცნებების შემცველი სიტყვებია, მაგრამ ამ სინონიმური სიტყვების ურთიერთმიყოლებით ხმარება ახანგრძლივებს მსმენელის ყურადღებას გარკვეულ ფაქტზე, და ამ უკანასკნელზე გამეორებით ხაზგასმა კიდევ უფრო შთამბეჭდავს ხდის მას, დაბოლოს სურათის კიდევ უფრო სრულყოფის მიზნით ბოლნელი შესანიშნავ მხატვრულ სახეს ქმნის: „ნაკადულნი გარდმოდიოდეს თოჯალთაგან მისთა“. თითქოს ტირილმა იმატა და პირველად ნახსენები ცრემლები წყალთა ნაკადულად იქცნენ და ამ ნაკადულად გადმოხეთქილმა ცრემლებმა თითქოს შეება მოჰგვარეს ქალს, გამბედაობა შეჰმატეს მას და მხოლოდ „მაშინლა კადნიერ იქნა და იწყო ცრემლითა ბანად ფერტთა მისთა“, მაგრამ სიტყვის ამოღებას მაინც ვერ ბედავდა და ყელში ცრემლებმომოჯენილი ი. ბოლნელის სიტყვითლა „სოჯლთითქოჯმიდა“.

ამაზე მეტი რელიეფურობით, სისავსით და, საერთოდ, ოსტატობით მტირალი ქალის სახის წარმოდგენა საერო ხასიათის ძეგლებშია იშვიათად გვხვდება.

სახარების ტექსტის პერიფრაზს მოსდევს დასკვნა და რელიგიურ-მორალური ხასიათის მიმართვა მსმენელთადმი.

ზემოთ მოყვანილი ეპიზოდი, როგორც აღვნიშნეთ, ყურადღებას იპყრობს სურათის დახატვის თვალნათლობით. აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ ეს არ არის ერთადერთი შემთხვევა. საერთოდ იოანე ბოლნელს ეხერხება მოვლენისა და სავნის დასანახად წარმოდგენა. სხვა ქადაგებებშიაც პირდაპირ ფერწერული ოსტატობით არის დახატული მსაჯულის კარზე მუხლმოდრეკილი ქვრივი: „შე-

³² დასაბ. ნაშრომი, გვ. 13.

ოვერდების, ტირნ, ცრემლოვინ, მოეხოვეინ ფერტა მისთა; აკო-
 ცებნ მოჯლთა მისთა, ამბორს ოჯყოფნ ზელთა მისთა“. საინტერესო
 სოდ არის წარმოდგენილი სურათი. ჯერ ზოგადად არის წარმოდგენილი
 ნილი „ტირნ“, ამ ფაქტზე ყურადღების გახანგრძლივებისა და შთაბეჭ-
 დილების გამეორების მიზნით კვლავ აღნიშნავს იმავე მდგომარეობას,
 მაგრამ უკვე სხვა სიტყვით—„ცრემლოვინ“, შემდეგ კიდევ უფრო
 აკონკრეტებს—„მოეხოვეინ ფერტა მისთა“ დაბოლოს მსმენელი
 დეტალურად მიჰყავს—„აკოცებნ მოჯლთა მისთა, ამბორს ოჯყოფნ
 ზელთა მისთა“ და იქმნება დასრულებული, საგვებით ნათელი სუ-
 რათი. აქვე უნდა აღინიშნოს—ი. ბოლნელი, გააჩნია რა მეტად
 მდიდარი ლექსიკა, არასოდეს ერთსა და იმავე სიტყვას არ
 იმეორებს; როდესაც მას სჭირდება ერთისა და იმავე ცნების
 რამდენჯერმე გამოხატვა, მუდამ ეძებს ამ ცნების გამომსახველ
 სინონიმურ სიტყვებს და ერთსა და იმავე სიტყვას არასოდეს არ
 გამოხატავს. მოცემულ შემთხვევაშიაც ლაპარაკია იმის შესახებ,
 თუ როგორ დაუკოცნა ხელ-ფეხი ქვრივმა მსაჯულს, მაგრამ იოანე
 ბოლნელს სურს რა თითოეული ფაქტი ცალკე, ხაზგასმულად გა-
 მოჰყოს, ამიტომ ერთისა და იმავე მოქმედების ორგზისი აღნიშვნა
 სხვადასხვა ზნით აქვს წარმოდგენილი: თუ პირველ შემთხვევაში
 ამბობს „მუჯლთა მისთა“ აკოცაო, მეორე შემთხვევაში აკოცა ზმნა
 შეცვლილი აქვს „ამბორებით“—„ამბორს ოჯყოფნ“-ო. ეს თითქოს
 და უმნიშვნელო დეტალი მეტად ძლიერ მხატვრულ ეფექტს ქმნის,
 და ყოველივე ამით ახერხებს ის სურათის ასე დამარწმუნებლად
 დახატვას.

როგორც კვინტილიანე²² აღნიშნავდა, ორატორის დიდი ღირ-
 სებაა, რომ საგანი ან მოვლენა გამოხატოს ისე ცოცხლად, რომ
 ისინი თვალწინ წარმოგვიდგეს; უკმაყოფილების გრძნობას იწვევს,
 როდესაც მსმენელი მხოლოდ ისმენს თხოვნას და ვერ ხედავს, თუ
 რის შესახებაა საუბარი. ისევე როგორც ყველა დიდი მჭევრმეტ-
 ყველისათვის, ი. ბოლნელისათვისაც სწორედ დამახასიათებელია,
 რომ მისი მსმენელები არა მარტო ისმენენ, არამედ ხედავენ კი-
 დეც, თუ რის შესახებ ლაპარაკობს მკადაგებელი. ამიტომ არაა
 შემთხვევითი, რომ ი. ბოლნელი აღნიშნული სურათის დახატვის
 შემდეგ მიმართავს მსმენელებს: აწ ხედავთა, საყვარელნო, რადღენ

²² Квинтилиан М. Р., Двенадцать книг риторических настав-
 лений, ч. II, кн. 8, гл. 5. 83- 67, 1834.

კეთილ არს ოჯუყინოდ ვედრება და თაყოჯანის ცემა“. ასევე სხვა სურათის დახატვის შემდეგაც ეკითხება მსმენელთ: „~~ქრისტიანული~~ სხვა-ყოჯარენო, რავდენ ემელ არს მდიდართა შესლვა ~~საქრისტიანული~~ მაშინ, როდესაც სხვა შემთხვევაში, კერძოდ მსჯელობისა და არა სურათის დახატვის შემდეგ, ი. ბოლნელი სვამს კითხვას: „გესმაა, მსაჯოჯლო იგი“.

აზრივად, იოანე ბოლნელის ქადაგების სტილის ერთ-ერთი დამახასიათებელია არა მარტო სმენითი, არამედ მხედველობითი ასოციაციების შექმნა.

ი. ბოლნელის სტილისათვის მეტად დამახასიათებელია აგრეთვე, რომ არგუმენტი იქნება ის თუ დებულება, ებითეტი თუ მიმართვა, ყველას სამგზის ხმარობს. ეს საწმეგობა პირდაპირ ნიშანდობლივია ი. ბოლნელის ქადაგებისათვის. შეიძლება ვიფიქროთ სტილის ეს მხარე განაპირობა საერთოდ ქრისტიანულმა სიმბოლიკამ. ქრისტიანულ რელიგიაში რიცხვი სამი წმიდათა-წმიდა სიმბოლოა და ღრმად მოაწმუნე მქადაგებელს მხატვრულ აზროვნებაში საწყისი შეიძლება მისცა ქრისტიანული მოძღვრების ამ ერთ-ერთმა მთავარმა დოგმამ. შემთხვევითი არ უნდა იყოს, რომ ი. ბოლნელი განწმედის სამგზისობას უსვამს ხაზს: „განწმედიდენით თავნი ჩუენნი ლოცვითა, მარხვითა და ვედრებითა“; ასევე არა ერთგზის იმეორებს: „ვადიდებდეთ მამას, ძესა და წმიდასა სულსა“; არა მარტო მსოფლმხედველობის, არამედ წმიდა ენოციონალური, რიტმულობის თვალსაზრისითაც, ხომ არ განსაზღვრა ქრისტიანული დოგმის ამ სახეობამ ი. ბოლნელთან სამგზისობის პრინციპის დაცვა. მაგრამ, ჩეენი აზრით, მხოლოდ ქრისტიანულ სიმბოლიკაზე დაყრდნობა საკმარისი არ არის მოვლენის ახსნისათვის. საკმე იმაშია, რომ რიცხვ სამს საკმაოდ მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს წარმართულ ქართულ აზროვნებაში. ჯერ კიდევ არექრისტიანულ დროინდელ ზღაპრებში სამი ყველაზე გავრცელებული სიმბოლიური სახეა: სამი ემა, სამი მეგობარი, სამი დავალება, სამი დაბრკოლება, სამი გზა და სხვა. ასე რომ ქრისტიანული კულტურის შემოსვლას საქართველოში დახვდა სამის სიმბოლიკის დიდი ტრადიცია და ქრისტიანული დოგმა გადაეჯამევა წარმართული ქართული კულტურის ამ ერთ ფენომენს. ამიტომ სამის სიმბოლიკას ჩეენს სინამდვილეში ეროვნული ელფერი გადაჰკრავს, ის ორგანულად შეუსისხლბორცდა ქართველი კაცის აზროვნებას და მის სულიერ კულტურაში საუკუნეების მანძილზე არა ერთგზის მრავალფეროვნად გამოვლინდა. სხვას რომ თავი დავანებოთ, ვეღბის-

ტყაოსანი მთლიანად გამსჭვალულია სამის სიმბოლიკით. ასევე შე-
 მთხვევითი არაა, რომ სულხან-საბას გასაოცრად უყვარს რძეები
 სამი, რომელიც ხშირად გვხვდება არა მარტო არაკებში, არამედ
 შეგონებებშიაც, გავიხსენოთ მისი ჰინი ამხანაგობა-მეგობრობისადმი,
 რომელშიაც მეგობრობის თვისებები სამ-სამად არის ჩამოყალი-
 ბებული; ასევე შეგონებები ცხოვრების სხვადასხვა მხარეებზე:
 „მეტრობა სამთა ჰმართებს“, „სამთა ჰმართებენ სიტყბონი, სამნი
 შერებიან ცუდად, სამთა მართებენ ენათა მრავლობა, სამთა ჰმარ-
 თებენ გარდახვეწა, სამთა ენატრება სიკვდილი, სამნი განიძებიან,
 სამნი განარისხებენ კაცსა“... და სხვ. ასე, რომ სამის სიმბოლიკა
 ქართულ მწერლობაში მეტად მრავალფეროვნად გამოვლინდა: რო-
 გორც აზროვნების ზოგადი პრინციპების სფეროში, ნაწარმოების
 იდეური შინაარსისა თუ არქიტექტონიკის მხარეში, ისე მეტაფო-
 რების, ეპითეტებისა და მხატვრულ შედარებათა ხმარებაში.

ამა თუ იმ დებულებისა თუ სიტყვის სამჯერ გამეორება, რო-
 გორც ვთქვით, ი. ბოლნელის სტილის ერთ-ერთი ნიშანდობლივი
 მხარეა. მაგალითად, მსმენელზე უფრო მეტი ზემოქმედების მიზნით
 ის სამჯერ ეკითხება: „რამათუს განიბნევის ცოჯად, რამათუს
 დაითესვის, რომელი იგი არა აღმოეცენების, რამათვის დაენერგ-
 ვის, რომელსა ნაყოფი არ გამოაქვს“. ჯერ ერთი, პერიოდის ანა-
 ფორული აგება გარკვეული ემოციური ძალის შემცველია, და მე-
 ორეც, უფრო მეტ დაბეჯითებას ჰმატებს მას. ასევე ანაფორული
 წყობისაა შემდეგ რიტორიკულ შეკითხვათა სისტემა:

- ვინმეცა არა მივიდა მისა?
- ვინმეცა არა მოგვებოდა?
- ვინმეცა არა ისმენდა ბრანებათა მათ მისთა?

აღნიშნული რიტორიკული შეკითხვები სამგზის დასმულია არა
 პასუხის მოლოდინში, არამედ დამარწმუნებლობის გაზრდისათვის;
 ერთფეროვნების თავიდან აცილების მიზნით იოანე ბოლნელი ხში-
 რად სამჯერ იმეორებს არა ერთსა და იმავე სიტყვას, არამედ სხვა-
 დასხვა სიტყვებით ერთისა და იმავე ცნებას სამგზის გამოხატავს
 და ეს სიტყვები აღმავლობით, გრადაციის გზით არიან განლაგე-
 ბულნი: მაგალითად, „განკიკხა, განაქიქა, განაბასრა“ ამბობს მჭა-
 დაგებელი ადამის შეახებ. ზოგჯერ სამგზისი გაყოფებით მჭადა-
 გებელი სამ საფეხუოს წარმოგვიდგენს მოვლენისას, ან აღმაჯალს,
 როგორც ზემოთ ვნახეთ, ანდა დაღმავალს—ზოგადიდან კონკრე-
 ტულობისაკენ მიყვებით: ქოისტე „ოჯთბრობდა ერსა მას, ას-
 წავებდა მათ, ეტყადა“, ამრველად განყენებულად არის თქმული—
 უთბრობდაო, შემდეგ დაკონკრეტებულია თბროლის ხასიათი, კერ-

ძოდ, სწორედ ასწავლიდა და არა უბრალოდ უთხრობდა, და-
ბოლოს დაზუსტებულია თვით სწავლა, კერძოდ ის, რომელიც ხა-
სიათის კი არ იყო, არამედ წარმართული იყო გარკვეული ობი-
ექტისადმი, ეტყოდა ამასა და ამასო, და არა საერთოდ იტყოდაო.

ქრისტიანულ მწერლობაში ხშირია ღვთაების მხოლოდ ები-
თეტით ან სიმბოლოთი ხსენება. იოანე ბოლნელსაც დაუსახელებ-
ლად მხოლოდ „რომელი“ ნაცვალსახელის სამჯერ გამეორებით
მოხაზული აქვს ღვთაების მთელი ბუნება: „რომელი გარდმოჰდა
წიაღთაგან მამისათა და წიაღნი მისნი არა დააცალიერნა.

რომელი იგი საყდართა ზედა მჯდომარე მამისა თანა განა-
გებდა: საშოსა ქალწოლისასა ოვთესლოდ დაემკვდრა და იშვა
მისგან ჳორციელად: და რომელი იგი ცათა შინა მამისა და სოკ-
ლისა წმიდისა თანა ანგელოზთა მიერ თაყუანის იცემების და იდი-
დების“... ნაცვალსახელი „რომელი“-თ ღვთაების მოხსენება ქართულ
მწერლობაში არა იშვიათია. დოც. გ. იმედაშვილის* დაკვირვებით
ეს ხერხი ხშირია ქართულ ჰიმნოგრაფიაში, რომელთანაც გენეტი-
კურ კავშირში იხილავს პატივცემული მკვლევარი ვეფხისტყაოსნის
ცნობილ სტროფს „რომელმან შექმნა სამყარო“... უზრადღებას
იპყრობს აგრეთვე შემდეგი შემთხვევაც: ბოლნელი ჩამოთვლის რა
ღვთაების თვისებებს, დასაწყისში, პირველად ახსენებს ღვთაებას,
ხოლო მომდევნო წინადადებებში ნაცვალსახელი „მისას“ განმეორე-
ბებით ხაზს უსვამს, რომ ესა და ეს თვისებები სწორედ ღვთაებას
ახასიათებს და არა სხვას: ზედავთა მრავალსა მოწყალეებასა ღვთისასა

- და მოყოვარებასა მისსა
- და დიდსა სიტკბოებასა მისსა
- და აოვრაცხელსა მას მისსა სიმდაბლესა.

როგორც ვხედავთ, წინადადების ბოლოში „მისსა“ რეფრე-
ნივით ჟღერს და ღვთაების განუწყვეტელ ასოციაციას ქმნის,
ყველა წინადადება ესიტყვება პირველს და არა მარტო რიტმულო-
ბით ქმნის ემოციას, არამედ რითმის იერსაც ატარებს.

შეიძლება კითხვა დაგვებადოს, თუ რატომ მაინცაღამაინც სამ-
გზის იმეორებს ი. ბოლნელი ერთსა და იმავე სიტყვას და არა
ორჯერ ან ოთხჯერ. საქმე იმაშია, რომ ზემოთ მოყვანილ მაგა-
ლითებში ესა თუ ის სიტყვა ორჯერ რომ იყოს გამეორებული,
მაშინ დაუმთავრებელი, რაღაც მოკვეთილის შთაბეჭდილება შე-
გვექმნებოდა, რაც გამოიწვევდა უკმაყოფილების გრძნობას, ხოლო
ოთხჯერ გამეორება—უკვე გაზვიადებაა, გაჭიანურებული და ამ-

* გ. იმედაშვილი, ვეფხისტყაოსნის პარალელები X საუკუნის ქარ-
თულ ჰიმნოგრაფიაში. ლიტერატურული ძიებანი, 1944, II, გვ. 117—218.

დენად ფრახა დამძინებული. ბოლნელის მიერ შეჩინული სამგის-
სობა კი თავისი ჯანსაღი შინაგანი რიტმულობით მსუბუქედასწრაფი
თვისებელი და საამოდ შედგება. ემოციურობასთან ერთად შემსწრაფი
ნებელი ძალაც გააჩნია.

ანგარიშგასაწევია ის გარემოებაც, რომ მქადაგებლის მი-
ზანია მსმენელთა ყურადღება გაამახვილოს განსაკუთრებულად მნიშე-
ნელოვან ფაქტებზე, ამიტომ ის ქადაგების ამა თუ იმ მომენტზე
ყურადღების შეჩერების მიზნით მათ რამდენჯერმე იმეორებს, მაგ-
რამ ეს უკანასკნელი რომ არ იყოს ერთდგროვანი და მოსაბეზრე-
ბელი, ამიტომ მკვერმეტყველი მქადაგებელი გაშეორების სხვადა-
სხვა ხერხებს, ფორმებს პოულობს. მიუხედავად იმისა, რომ მოვ-
ლენის თუ ფაქტის სამგის გამეორებაში ი. ბოლნელი დიდ მხატვ-
რულ ნიქს, ფაქიზ გემოვნებასა და სიტყვის გრძობის შესანიშნავ
უნარს ამტკიცებს, მაგრამ მხოლოდ ეს ხერხი რომ იყოს მისი
სტილის დამახასიათებელი, მაშინ მისი ქადაგებები ბევრად გაღა-
რიბდებოდნენ და თუ დღესაც გვხიბლავს ბოლნელის ქადაგებები,
ამის ერთ-ერთი პირობა სწორედ მხატვრული ხერხების მრავალ-
ფეროვნებაა.

მკითხველზე ძლიერ ემოციურ ზეგავლენას ახდენს აგრეთვე
ბოლნელისათვის ნიშანდობლივი ხერხი, რომელიც ერთსა და იმავე
მოვლენასა თუ საგანს ერთგვარი სინტაგმური წყვილით აღნიშნავს,
აქაც მიზანი იგივეა რაც ზემოთ აღნიშნული გარემოების დროს,
მაგრამ განსხვავებული რიტმიკის წყალობით თხრობა გამრავალ-
ფეროვნებულია, ელერადობა ახლებური და ამდენად საამო სასმე-
ნელია. საილუსტრაციოდ მოვიყვანთ ზოგიერთს. დღეთების შესახებ
ბოლნელი ამბობს:

„ღალადებს და იტყვის, გუთხრობს და გოვასწავებს“.

ერთი შეხედვით თითქოს ტაქტოლოგიაა, მაგრამ მათ შორის
არსებული მცირე ნიუანსური სხვაობები კმნიან დიდ მხატვრულ
ეფექტს. ამასთანავე „და“ კავშირით დაწყვილებული სინტაგმები
დიდ შინაგან დინამიკას აძლევს ფრახას, ასევე დინამიკურია შე-
მდეგი ფრახაც „პრისხავნ მას და ავინებნ“ და იქვე „აწყინებნ და
ეტყუნ“, რის გამოც მთელი აბზაცი ერთბაშად აღიქმება. ასეთი
სინტაგმური წყვილის ყოველი წევრი რაღაც ახალი შტრიხის შემ-
ტანია საგნისა თუ მოვლენის დახატვაში, მაგალითად „იხარებდით
და იშვებდით“ თითქოს ერთსა და იმავეს გამოხატავს, მაგრამ სი-
ნამდვილეში მეორე სიტყვა პირველს ავსებს, განსხვავებულ ას-
პექტზე მიგვითითებს, ახალ ასოციაციას იწვევს — რითაც მოვლე-

ნასა თუ საგანს უფრო დასრულებულად წარმოვიდგენს; ბოლო ზოგიერთ შემთხვევაში კი იოანე ბოლნელი აჯგუფებს ერთმანეთს საგან სრულიად განსხვავებული ცნებების გამოხატვას: „სინტაქსის“

„განიზრახვიდეს და გამოიძიებდეს“

ან მისგან არა ერთგზის ხმარებული — „ვიცი და მრწამს“. ამ მაგალითებში მომდევნო, პირველ სიტყვაში გამოხატული მოქმედების განვითარების, შემდეგი საუბურია. აქ არაა განმეორება, არამედ ერთი მოქმედების ერთმანეთთან მჭიდროდ დაკავშირებული, ერთმანეთიდან გამოიმდინარე სხვადასხვა ეტაპებია. ზმნების ურთიერთთან ასე მჭიდროდ დაკავშირება, ერთ მთლიანობაში წარმოდგენა, ერთ რიტმულ პერიოდად ჩამოყალიბება — მოქმედებას მეტად დინამიკურს ხდის. დინამიკურობის გამოხატვაში ი. ბოლნელი პირდაპირ ზენიტს აღწევს სინტაგმების შემდეგ ჯაჭვში:

„აცთოჯნა იგი და წარწყმიდა, შეიპყრა და წარიტაცა, წარწყმიდა და შეაყენა“. აქ პირდაპირ საოცრად სწრაფი ტემპით ვითარდება მოქმედება და შეესატყვისება იმ კატასტროფას, რომელიც ბოლნელის აზრით განიცადა ადამმა ეშმაკის ცდუნებით. ასეთი მაღალი ოსტატობით ახერხებს ი. ბოლნელი თავისი ქადაგები: შინაარსის გამოხატვას შესაფერისი მხატვრული გამოსახვითი საშუალებებით. კერძოდ, მას სურდა ეჩვენებია ცდუნების შედეგად ადამის დაცემის მოულოდნელობა და ეს სისწრაფე გამოხატვის ფორმიტაც გვაგრძნობინა და განგვაცდევინა.

იშვიათად ხმარობს იოანე ბოლნელი სახელს განსაზღვრების გარეშე, ზუსტი და მოხდენილი ეპითეტებით საგანს ან მოვლენას უფრო კონკრეტულს, ნათელსა და სრულს ხდის. როდესაც ი. ბოლნელი წერს „ანგარებანი ბოროტნიო“ ამ ეპითეტის საშუალებით ანგარების უკიდურესად უარყოფით მხარეს უსვამს ხაზს, თორემ ანგარება ხომ თავისთავად უარყოფით მოვლენაზე მიგვითითებს. ი. ბოლნელს სჩვევია საერთოდ საგნისა და მოვლენის მკვეთრად წარმოდგენა, ამიტომ ზმნით გამოხატულ მოქმედებას მუდამ აზუსტებს, ავრცობს. მაგალითად, როდესაც ი. ბოლნელი გვეუბნება „ლაღადებენ სოკრვიელად, ეძიებენ წადიერებით“ ამით გვიზუსტებს თუ როგორ ვითარებაში, გარემოებაში ხდება „ლაღადება და ძიება“. წინააღმდეგ შემთხვევაში, კერძოდ, რომ თქმულიყო მხოლოდ „ლაღადებენ“ და „უძიებენ“, მაშინ მოქმედება ჩვენთვის გაურკვეველი იქნებოდა.

ი. ბოლნელის ქადაგებები, როგორც აკად. კ. კეკელიძე აღნიშნავს, უმეტესად წარმოდგენენ სახარების ტექსტის განმარტებას, და როგორც ასეთისათვის, ბუნებრივია, აუცილებელია იმ

ქრისტიანული სიმბოლოებისა და ალეგორიის ახსნა, გაშლა, რომელითაც მთლიანად გამსჭვალულია სახარება. სახარების არამეცნიერული ეპიზოდები, არამედ საკუთარი სახელებიც წარმოადგენენ მისი ბოლოს ან ალეგორიას და იოანე ბოლნელიც მიზნად ისახავს ამ სიმბოლოებისა თუ ალეგორიების ახსნას. მაგალითად, როდესაც ქადაგებაში მსჯელობს ასი ცხვარის იგავის შესახებ, ას ცხვარს განმარტავს როგორც ალეგორიას ასი მთავარანგელოზისას; ხოლო იმის შესახებ, თუ რატომ არის ქალი მიჩნეული ეკლესიის სიმბოლოდ, ი. ბოლნელი ამბობს: „ამისთვის გამოისახვის წმიდა ეკლესია დედაკაცად: რამეთუ მძობელ არს მორწმუნეთა და მსმენელისათვის“. ამკარაა ამ სიმბოლიზაციის საფუძველი. სახარების ერთი ეპიზოდის—რომელი იგი შეეარდა ტელთა ავაზაკთა— განმარტებისას, ი. ბოლნელი ხსნის სიმბოლოთა და ალეგორიების მთელ სისტემას—კარაული არს—სიმდაბლჲ.

- ვინჲე კაცი—ადამი
- სამარიტელი—ქრისტე
- იერუსალიმი—სამოთხე
- ლევიტელი - მოსე მსაჯულმდებელი.

ქადაგების თემას, სახარების ტექსტს ხსნის როგორც ალეგორიას და ყოველ ფაქტს სიმბოლოურად იაზრებს. ამ სიმბოლოების გახსნის საშუალებით მსმენელებს უყვება, აცნობს დედააზრს, არსებით იღვას. სახარებაში მოცემული კონკრეტული ამბავი არ უნდა გავიგოთ როგორც რეალური ფაქტი, სიტყვა-სიტყვითი მნიშვნელობით; არამედ იქ მოცემულია მინიანება, პირობითობაა, რომლის იქით არის ჭეშმარიტი დედააზრი და რომელში ჩაწვდომაც მიაჩნია ი. ბოლნელს აუცილებელ მოვალეობად როგორც მქადაგებლისა, ისე მსმენელისათვის. ქადაგებაში ალეგორიების და იგავ სიტყვაობის გახსნა-განმარტება მსმენელებში განსაკუთრებულ დაინტერესებას იწვევს და ყურადღების სრულ მობილიზაციას ახდენს, მით უფრო, რომ ეს ხერხი თბრობას ამრავალფეროვნებს. აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ ი. ბოლნელი ქართულ მწერლობაში პირველად იძლევა ცნება იგავის განმარტებას. ის ამბობს: „იგავად იტყვს ნაცხოვარი და არა ცხადად“ და იქვე იძლევა გაშლას: „რამეთუ თვისა მამისასა ვითა კაცისა ვისსაჲ იტყვს და თავისა მონათა ვითა შვილთასა იტყვს“. როგორც ვხედავთ, ი. ბოლნელი იგავს უბირისპირებს ცხადს, ნამდვილ ამბავს. იგავი მას მიაჩნია გადატანითი აზრის შემცველ. ალეგორიული ხასიათის ნაწარმოებად და, როგორც ვნახეთ, სანიმუშოდ იძლევა ალეგორიულობის ანალიზს. მართალია, ეს შეხე-

დულება ი. ბოლნელისათვის მთლიანად ორიგინალური არ არის, ის წარმოადგენს ი. ოქროპირის გამეორებას, მაგრამ ინტერესმოკლებული არ არის, რადგანაც ის არის ერთ-ერთი პირველი შემთხვევა, როდესაც ჩვენს მწერლობაში განმარტებულია ქანრი, მისი ხასიათი, ბუნება.

ი. ბოლნელის პოეტურ სემანტიკაში ორიგინალობით გამოირჩევიან შედარებები. მართალია, ის სშირად იყენებს ბიბლიურ შედარებებს, მაგრამ მათ გვერდით არა იშვიათია ახალი, ცოცხალი შედარებები. მორწმუნეთათვის აღდგომის დღის მოახლოება მეტად მნიშვნელოვანი იყო და ამ ფაქტის განსაკუთრებულად აღნიშვნის მიზნით, იყენებს შესანიშნავ შედარებას:

„დღე იგი ოჯახისაჲ ვითა მზე მოვალს და მოეჟინების“.

ასე მოხდენილი შედარებით არის გამოძეწილი მთვრალი ადამიანის სახე:

„საესე ვითარცა თხიერი და ფშოჯინოდის ვითარცა ქური“.

ი. ბოლნელის ქადაგებები ცოცხალი, უშუალო საუბრის შთაბეჭდილებას ახდენდნენ ზემდეგი გარემოების გამო. მქადაგებელი სახარების ეპიზოდის გადმოცემისას უეცრად წყვეტს თბრობას და სახარების ამა თუ იმ პერსონაჟს მიმართავს როგორც რეალურად არსებულ პირს, რომელთანაც მას უშუალო კონტაქტი, საუბარი აქვს და თითქოს ეს უკანასკნელი უსმენდეს მას. ასეთი სუბიექტური შტრიხის შეტანით რეალობის ილუზიას ქნის. ასე მაგალითად, გადმოგვცემს რა ფარისეველისა და მეზვერეს ეპიზოდს, უეცრად წყვეტს თბრობას და მიმართავს ფარისეველს, თითქოს და გვერდით მყოფ პიროვნებას.

„მე ფარისეველო, რაჲსათჳს განლაღებოჯღხარ ნანდჯღვე,

თავსა შენსა ესაჲ და მეზოჯერესა მას დაიმრწემებ,

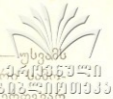
თავსა შენსა განიმართლებ და მეზოჯერესა მას გეოჯრაცხ
ჰყოფ,

თავსა შენსა განიდიღებ და მეზოჯერესა მას დაამდაბლებ“²¹.

ასეთი მიმართვით, რომელიც საესეა დაპირისპირების ხერხით, მხილებული და გაკიცხულია ფარისეველი, თითქოს ეს უკანასკნელი მისი თანამედროვე მოქალაქე იყოს და სამსჯავროს წინაშე იდგეს.

ასევე მკაცრი ბრალმდებელის ტონით მიმართავს ი. ბოლნელი მდიდარს: „მდიდარო, რაჲსათჳს იმოსები ძოწეოჯლითა და

²¹ ი. ბოლნელი, ქადაგებები, გვ. 53.

ზეზითა“. და თითქოს მდიდარისაგან პასუხს მოეღის — **სუსვამს კითხვას: არა გესმაა რასა იტყუხ „ოჯოჯოჯო გედვას ორჯოჯოჯო სელი, მიეც რომელსა არა აქოუნდეს“.** ასეთი მიმართვა უკმაყოფილო კალამბურის ხასიათსაც ატარებს, მოქადაგე თითქოს მიმართავს სახარების პერსონაჟს და ამავე დროს მინიშნებით, გადაკრავს თავის მსმენელთა შორისაც თუ კი იმყოფება მდიდარი. აღნიშნული ხერხი საუბარს მეტად აცოცხლებს და საინტერესოს ხდის მსმენელთათვის. ქადაგების უფრო მეტი ზემოქმედების მიზნით ი. ბოლნელი მსმენელებთან ამყარებს უშუალო კავშირს, ეკითხება მათ: „აწ ხედავთა, საყოჯარელნო, რავდენ არს სოჯღგრძელებაჲ მისი და მიოჯწლომელი მისი სახიერებაჲ და კაცთ მოყოჯარებაჲ“.

მიმართავს მათ: „ეჭა, საყოჯარელნო. ნანდჯღვე ნეტარ არიან იგი თოჯალნი, რომელთა იხილეს ესე ვითარი ოჯფალი და ნეტარ არიან ყურნიცა იგი, რომელთა ესმნეს ტკბილნი იგი სიტყოჯანი ცხორებისანი. პირისაგან მისისა“.

არა იშვიათად მოუწოდებს მსმენელებს: „აწ მოვედით ძმანო ჩემნო საყოჯარელნო და სასურველნო“.

ხოლო ზოგჯერ კი ეთათბირება მათ: „მოვედით და შევიდოდეთ ყოველთა შემწყნარებელსა წმიდასა ეკლესიასა და ვეზიარებოდეთ წმიდასა მას კორცსა და პატროსანსა სისხლსა ქემზაროტისა ძისა ღოჯთისასა და თაყოჯანის ვსცემდეთ და ვევედრებოდეთ“. ასეთი რიტორიკული მიმართვების, შეკითხვების, შეძახილების მთელი სისტემა ახასიათებს იოანე ბოლნელის ქადაგებებს და ამიტომაც მათი მოსმენა უდავოდ სასიამოვნო და მიმზიდველი იქნებოდა. აღნიშნული ხერხით ი. ბოლნელი მჭიდრო კავშირს ამყარებს მსმენელებთან და ეს უკანასკნელნი ღრმად შეჭყავს ქადაგების არსში, თანაზიარს ხდის მათ თავისი საუბრისას.

ი. ბოლნელი მოვლენისა თუ საგნის მკვეთრად გამოხატვის მიზნით დიდოსტატურად იყენებს დაპირისპირების ხერხს. კონტრასტული ფერების საშუალებით ის ახერხებს ურთიერთსაპირისპირო მოვლენის ნიშანდობლივი თვისებების გამოკვეთას. მაგალითად, მეზვერესთან შეპირისპირების ფონზე ნათლად არის წარმოდგენილი ფარისეველის ეგოიზმი:

„თავსა შენსა ესავ და მეზოჯერესა მას დაიმრწემებ:
თავსა შენსა განიმართლებ და მეზოჯერესა მას შეოჯრაცხ
ჰყოფ:
თავსა შენსა განიდიდებ და მეზოჯერესა მას დაამდაბლებ“²⁵.

²⁵ ი. ბოლნელი, ქადაგებები, გვ. 53.

თვით დაპირისპირების ხერხის გამოყენებაშიაც მეტად მრავალფეროვანებას ამჟღავნებს ქართველი ოქროპირი. ნილ მაგალითში დაპირისპირება ერთსა და იმავე წინადადებაშია მოცემული, სხვა შემთხვევაში თხრობის გამრავალფეროვნების მიზნით დაპირისპირების ახალ სახეობას ქმნის, კერძოდ, ჯერ დადებითი მოვლენის თვისებებია ჩამოთვლილი, ხოლო შემდეგ მისი სინაინალმდგო—უარყოფითი მოვლენის ნიშნებს აყალიბებს. ასე მაგალითად, ჯერ ჩამოთვლის სიმაართლის ნაყოფს, ხოლო შემდეგ ვეცნობს, თუ რა მოსდევს უკეთურებას, რა შედეგი აქვს ვერცხლის მოყვარეობას.

ნაყოფი სიმაართლისაა ესე არს:

„სიყოვარული, სინაროული, მშუდობაა,
სულგრძელებაა, სიტკბოებაა, სახიერებაა,
სარწმუნოებაა, ყოვდროებაა და მოთმინებაა“²⁶.

ახლა ვნახოთ როგორ წარმოგვიდგენს „უკეთურებას“:

„იჩრი ყოვლისა ოკეთურებისაა არს ვეცხლის მოყოვარებაა. რომელმან შეკრის ბუნებაა კაცისა და მისგან გამოვლენან ანგაპრებანი ბოროტნი, სიძვანი, არაწმიდებანი, ბილწებანი, კერბთმსახურებანი, მტერობანი, ჭლომანი, მოკრობანი, გოვლის წყრომანი, წვალებანი, შფოთებანი, ღირწობანი, მთრვალობანი, სილოდანი, ცილობანი და მსგავსნი ამათნი“²⁷.

მოცემულ შემთხვევაში მსმენელსა თუ მკითხველს იტაცებს არა მარტო დაპირისპირების ხერხი, არამედ თითოეული მოვლენის თითქმის ამომწურავი დახასიათება, ყველა შესაძლებელი განშტოების გათვალისწინება. ჩამოთვლილთა გრადაციის გზით რიტმული დინება და ბოლოს იდეური გააზრება—უარყოფითი მოვლენის მართებული და მკაცრი შეფასება და მის საპირისპიროდ დადებითი მოვლენის—სიმაართლის—მიმზიდველი მხარეების მომხიბვლელად წარმოდგენა, და ამ გზით მკითხველსა და მსმენელში სიკეთისადმი განწყობილების გამოიმუშავება.

ი. ბოლნელის ქადაგებების ემოციურ ზემოქმედებას აძლიერებს ბგერწერის დიდი ხელოვნება. იშვიათია პროზული ნაწარმოებები, რომელშიაც ამდენი ალიტერაციული და ასონანსური სტრიქონები იყოს, როგორც ამას ვხედავთ ი. ბოლნელის ქადაგებებში. „ზ“ ბგერის არა ერთგზისი განეორება საამო ჟღერადობას აძლევს შემდეგ სტრიქონებს:

²⁶ ი. ბოლნელი, ქადაგებები, გვ. 67.

²⁷ იქვე.

„ზრახვამ განიზრახა მეზვერეზან“. „ზ“ ბგერა უნებურ ასო-
 ციაციას ქმნის მეზვერისას, ხოლო ეს უკანასკნელი მთელი სტრიქონის
 ქონის მანძილზე წარმოგვიდგება სწორედ ამ ბგერის სამგზისად
 მეორებით. ი. ბოლნელი იგივე ბგერის ოთხგზისი გამეორებით
 ქმნის საკმაოდ მიმზიდველ ალიტერაციულ სტრიქონს:

„ზრახვასა ზრახვიდეს და ზროვნასა ზროვნიდეს“.

ერთ-ერთ შემთხვევაში სიკვდილის ცნების გამომწვევი ასოციაციის
 ნიშნად „კ“ ბგერა აქვს გამორჩეული და სტრიქონში ამ ბგერის
 ქარბი გამეორებით მსმენელისა და მკითხველის ყურადღებას სწო-
 რედ სიკვდილზე ამახვილებს: „მოცააკოვდინა იგი სიკოვდილითა
 მით საოკოვნოჲთა“. ამრიგად, ი. ბოლნელი ბგერწერაშიაც მისთ-
 ვის ჩვეულ დიდოსტატობას ამჟღავნებს.

როგორც დასაწყისში აღვნიშნეთ, იოანე ბოლნელის ქადაგე-
 ბები ეძღვნება სახარების ტექსტის განმარტებას და იქედან გამო-
 მდინარე სარწმუნოებრივი ხასიათის შეგონებებს იძლევა. მაგრამ
 ზოგიერთ შემთხვევაში სახარების სენტენცია ერთგვარი პირველი
 ბიძგია, რომლიდან გამომდინარე შემდეგ უკვე ავითარებს მორა-
 ლური ხასიათის დარიგებებს, აყალიბებს საინტერესო შეხედულე-
 ბებს ეთიკის სფეროში, რომელნიც შორს ცილდებიან რელიგიურ
 სფეროს და ადამიანთა ამქვეყნიურ ცხოვრებაში სახელმძღვანელო
 პრინციპების ხასიათს ღებულობენ. ისინი ემსახურებიან ჯანსაღი
 მორალის განმტკიცებას. მაგალითად, სიყვარულის არსი, მისი
 ეთიკური მხარეებია ჩამოყალიბებული ი. ბოლნელის მიერ სიყვარუ-
 ლისადმი მიძღვნილ ჰიმნში „სიყოვაროვლსა არაჲ შოკრნ, არა
 მალლოვინ, არა განლაღნის,

არა სარცხუნელ იქმნის, არა ეძიებნ თავისა თვისისა.

სიყოვაროვლი არა სადა დავარდის:

სიყოვაროვლმან მოყოვასსა ბოროტი არა სადა ოყყვის“²⁸,

ი. ბოლნელისათვის უცხოა მისი თანამედროვეთათვის საჭი-
 ბოროტო, ცხოვრებისეულ საკითხებზე მსჯელობა. მის ნაწარმოებში
 ნაკლებად გამოვლინდა იმდროინდელი საქართველოს სოციალურ-
 პოლიტიკური მდგომარეობის სურათი, მაგრამ ეს უაღრესად ნი-
 ქიერი მწვერმეტყველი ზნეობის საკითხებზე მსჯელობისას მაინც
 ახერხებს ჩვენი ცხოვრების სინამდვილის ზოგიერთი ნაკლოვანი მხა-
 რის ჩვენებას. მაგალითად, მომთვრალეობაზე მსჯელობისას ისე
 ცოცხლად, უშუალოდ და თვალნათლივ ხატავს მთვრალ ადამიანს,

²⁸ ი. ბოლნელი. ქადაგებები, გვ. 60.

რომ თვალწინ წარმოგვიდგენს ზომაზე მეტად გაღატაკულ სახე-
შეცვლილ, მოტორტმანე კაცს.

დაქერილი აქვს ზოგიერთის ჭირვეული მასპინძლობა, როდესაც სტუმარს ძალისძალად ასმევენ ღვინოს: „ეც სამე პოკრი მას და ასოჯ სასოჯმელი კეთილად სამე ჰყოფ. ხოლო რაჯამს იწყე მეტისა მის ზედა და გარდაპრიე ღვინთა და ასხემდი ვითა თხიერსა“³⁹ და იქვე:

„ოჯწესოებით მაშინ (ე. ი. ძალით დაღვეინების შემდეგ) იწყოს მან აღმობოყინებად და აღმოთხვეად. ვითარცა თხიერმან. რაჯამს შთაასხიან თხიერთა ღვინოე თჯიერ ზოჰისა, მაშინ მანცა იწყოს აღმობოყინებად და აღმოთხვეად. აჲ მითხარლა მე შენ, რაე კეთილი ოჯყად ძმასა შენსა, რამეთუ ასოჯ მას ღვინოე და დაარვე იგი.

მოვლო მას ძალი იგი ძლიერებისა მისისაე მისგან. მოვხოვნეს მას ჯელნიცა და ფერჯნიცა. მოვლოჯ მას სიმჯნე იგი ძარლოჯთაგან მისთა.

მიჰქდა წესიერი იგი ფერი პირისა მისისაგან. ენაეცა მისი მოვეელო მისგან. იხედავს იგი თოჯალითა ვითა ბორჯნოჯლი. ცაე და ქვეყანაე ყოველი ვითა წისქული და ვითა ოჯრმის თოჯალი წიშანე თოჯალთა მისთა ეგრევე ექცევის. იქმნა იგი ყოველად, ვითარცა ოჯგოჯნოჯრი. და თოჯზე აღდგეს—დავეეცეს და თოჯპოოს ქედელი ებრჯინებოლის და თოჯ ვერ პოოს ქედელი, მი-და-მო ტონტმანებდეს“⁴⁰.

ასეთი, პირდაპირი რეალისტური სურათის შექმნა შეეძლო მხოლოდ და მხოლოდ ცხოვრებასთან ღრმად დაკავშირებულ და მასში ჩახედულ, დიდი დაკვირებისა თა იშვიათი მხატვრული ნიჭის მქონე ადამიანს.

ამრიგად, დიდი ქართველი მჭევრმეტყველის იოანე ბოლნელის შესანიშნავი ქადაგებები ჩვენთვის უაღრესად ძვირფასია, როგორც გამოვლენა ქართული სიტყვის მაღალი კულტურისა. მდიდარი ლექსიკა, სიტყვის გრინობის დიდი უნარი, ფაქიზი გემოვნეა, მხატვრული გამოსახვითი ხერხების ორიგინალობა, მრავალფეროვნება, სრულყოფილება და მჭევრმეტყველური პათოსი, აი რა ახასიათებს ი. ბოლნელის ქადაგებებს.

³⁹ ი. ბოლნელი, ქადაგებები, გვ. 84.

⁴⁰ დასახ. ნაშრომი, გვ. 84. აღნიშნულ ქადაგებას გაკლენა მოუხდენია ს. ს. ორბელიანზე. ამ მხრივ საყურადღებო დაკვირება აქვს აკად. გ. ლეონიძეს იბ. სულხან-საბა ორბელიანი, თხზულებანი, ტ. I, 1959, გვ. 386.

* * *

ი. ბოლნელის თხზულებათა ტექსტების საკითხი დღესდღეობით საკვებით გარკვეული არ არის. არამცთუ არ ვიცით ჩვენამდე სრულად მოაღწია თუ არა ი. ბოლნელის ლიტერატურულმა მემკვიდრეობამ, არამედ დასადგენია ისიც, ნამდვილად ეკუთვნის თუ არა იოანე ბოლნელს ყველა ის ნაწარმოები, რომელიც მისი სახელით არის ცნობილი. მეცნიერებაში გამოთქმულია მოსაზრება, რომ იოანე ბოლნელის სახელით ცნობილი ზოგიერთი ნაწარმოები შეიძლება ეკუთვნოდეს იოანე ოქროპირს, ანტიოქელს⁴¹.

ჩვენ გარკვეული მუშაობა ჩავატარეთ აღნიშნული საკითხის გამოსარკვევად. კერძოდ, ი. ბოლნელის სახელით მოღწეული ქადაგებები შევედარეთ ი. ოქროპირის ცნობილ თხზულებებს (მინეს გამოცემის მიხედვით) და შემდეგი სურათი წარმოგვიდგა.

როგორც შესავალში ვცადეთ გავვერკვია, ორიგინალობის საკითხი სასულიერო მწერლობაში, მით უფრო ამა თუ იმ მწერლის ნაწერების დამოკიდებულება ეკლესიის მამათა თხზულებებთან თავისებურად დგას. აქედან გამომდინარე ი. ბოლნელის თხზულებების უმეტესი ნაწილი ორიგინალურია. ამ უკანასკნელთა ზოგიერთი ფრაზა, აგრეთვე ზოგადი ქარგა, გამოწვეული თემის ერთიანობით, მსგავსია ი. ოქროპირის ქვემოთ ჩამოთვლილი თხზულებებისა, მაგრამ ისინი არ წარმოადგენენ გადმოკეთებას, არამედ არიან ერთგვარი ლიტერატურული წყარო, რომლითაც სარგებლობდა იოანე ბოლნელი, მაგრამ მათზე დაყრდნობით ქმნის განსხვავებულს, ახალს, თავისას.

იოანე ბოლნელს თავის ქადაგებაში „უარისეველისა მისთჳს და დედაკაცისა მისთჳს, რომელმაც სცბო ნელსაცხებელი უფალსა“ მხოლოდ და მხოლოდ, როგორც ლიტერატურული წყარო, გამოყენებული აქვს ი. ოქროპირს ამავე თემაზე წარმოთქმული ქადაგებები (ტ. X, ნაწ. 2, გვ. 857—59, 880—89, 903—912, spuria), მაგრამ ბოლნელის ქადაგებებს ი. ოქროპირის აღნიშნულ ქადაგებებთან არავითარი ტექსტოლოგიური დამთხვევა არ აქვს. მსგავსება, თუ ამ ცნებას პირობითად ვიხმართ, მეტად შორეულია და იმდენად, რამდენადაც ორივეში არის თემის ერთიანობა.

ასევე ი. ბოლნელის ქადაგების — „რომელი იგი შევარდა ჰელთა ავახაკთასა“ მხოლოდ ლიტერატურულ წყაროდ შეიძლება

⁴¹ პ. ინგოროვა, ქართული მწერლობის მოკლე ისტორია, „მნათობი“, 1939, № 9, გვ. 139.

შივიჩნიოთ ოქროპირის ამჟებ თემაზე წარმოთქმული ქვეყნებია (ტ. XI, ნაწ. 2, გვ. 960—964, spuria). ამ ქადაგებებში უმთხვევაში საერთოა რამდენიმე სიმბოლოს ახსნა-განმარტება.

ი. ოქროპირის რამდენიმე ქადაგება აქვს წარმოთქმული სახარების ცნობილ პერსონაჟ—ლაზარეზე. ი. ბოლნელმაც აღნიშნულ თემას უძღვნა თავისი ქადაგება—„მდიდარისათვის და ღაზარესათვის“. უცმველია ქართველი მქადაგებელი იცნობდა ი. ოქროპირის ქადაგებებს, მაგრამ მას იმდენად განსხვავებულად, თავისებურად აქვს გაშლილი ეს ქადაგება, შეიძლება ითქვას, რომ არაფერი საერთო, ტექსტობრივი თვალსაზრისით არა აქვს ი. ოქროპირთან.

ი. ოქროპირი სხვადასხვა ქადაგებებში ხშირად ეხება მომთვრალეობის საკითხს (მაგ. ტ. I, გვ. 769; ტ. II, გვ. 477; ტ. IV, გვ. 74; ტ. VI, გვ. 348; ტ. VII, გვ. 715; ტ. IX, გვ. 254—55; ტ. X, გვ. 644; ტ. XI, გვ. 158; ტ. XII, გვ. 983—84). ამ ქადაგებებში სხვადასხვა თემატთან დაკავშირებით ამხელს მომთვრალეობას, კიცხავს მის უარყოფით თვისებებს. მაგრამ ამ თემაზე მას წარმოთქმული საგანგებო ქადაგება აქვს: „სიტყვა მომთვრალეობის წინააღმდეგ“. დიდი აღდგომის კვირაში (ტ. II, გვ. 474—484) და ამ ქადაგებასთან შედარებამ გვიჩვენა, რომ ი. ბოლნელს სულ სხვა ორიგინალური ქადაგება აქვს წარმოთქმული. მსგავსება მეტად შორეულია. ერთადერთი შენთხვევა, ისიც ზოგადად როდესაც უახლოვდება აღნიშნული ქადაგების ტექსტები ერთმანეთს, ეს არის სული წინდაზე საუბრის დროს. საილუსტრაციოდ მოვიყვანთ პარალელურ ტექსტებს:

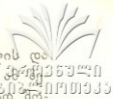
ი. ოქროპირი გვ. 477

„Насышай душу свою Духом, чтобы не насышать ея пьянством; наперед займи этим свою душу и свои помыслы, чтобы не нашла места в них та безстыдная страсть. До верха наполни духом свою душу, как чашу, чтобы диавол уже не мог вложить в нее ничего“.

ი. ბოლნელი

რამეთუ ტაძარი ხართ ღვთისანი და სული წმიდა და მკვდრებულ არს თქოვენს შორის. ვითარმედ თუკოვეთოუ აწ ტაძარი იგი და საყოფელი სოჯლისა წმიდისაჲ ჰყოთ საყოფელ ღვთისა და სიმთვრალისა. განაღე კარი შენი მარხვითა და სიწმიდითა და განჰნზადე შესავალი იგი მისი. ფართო ყავ სადგური. რათა მოვიდეს ერთობით მამაჲ, ძე და სოჯლი წმიდა⁴².

⁴² ი. ბოლნელი, ქადაგებები, გვ. 82.

ეს არის ერთადერთი შემთხვევა, როდესაც ი. ბოლნელის და ი. ოქროპირის ქადაგებები ერთმანეთს უახლოვდებიან, და მათი შემთხვევაშიაც მსგავსება, როგორც ვხედავთ, ტექსტუალურად არაა რეული იერის მქონეა.

თუ ზემოთ მოყვანილი ქადაგებები აშკარად იოანე ბოლნელისაა, ამას ვერ ვიტყვით მ. ჯანაშვილის მიერ დაბეჭდილ ქადაგებაზე: „იგავი ორთა მათ ძეთათჳს“. აღნიშნული ქადაგება განსვენებულმა მოსე ჯანაშვილმა დაბეჭდა ი. ბოლნელის თხზულებათა კრებულში და ვარაუდობდა, რომ ის იოანე ბოლნელს ეკუთვნის. თუმცე ექვი ებადებოდა, რომ შეიძლება ი. ოქროპირს ეკუთვნებოდა, რადგანაც ხელნაწერ A—70-ში ნათქვამია „თქმული ი. ოქროპირის მიერო“.

მ. ჯანაშვილის მოსაზრებას, რომ აღნიშნული ქადაგება შეიძლება ი. ბოლნელს ეკუთვნოდეს, გარკვეული საფუძველი ჰქონდა:

I. ხელნაწერ A 144-ში გარკვევით წერია: „საკითხავი თქმული იოანე ბოლნელ ეპისკოპოსისაჲ“.

II. ყველა ხელნაწერი და თვით A—70, რომელშიაც ი. ოქროპირი წერია, შეიცავს ბოლნელის ქადაგებებს და აღნიშნული ტექსტიც ბოლნელის ქადაგებებშია ჩართული.

III. მართალია A—70 ხელნაწერში აღნიშნულ ქადაგებას აწერია ი. ოქროპირი, მაგრამ, როგორც აკად. კორნელი კეკელიძემ გამოთქვა მოსაზრება, ი. ბოლნელს, როგორც დიდ მწევრ-ნეტაველს შეიძლება წოდებოდა ეპითეტი ოქროპირი, მით უფრო მოცემული საუკუნის აღბეჭდვით მართლაც მოიხსენება ქართველი მოღვაწე მწევრმეტყველი ი. ოქროპირის სახელით.

IV. ი. ანტიოქელი ოქროპირი ქართულ ხელნაწერებში იხსენიება სრული ტიტულით. ი. ანტიოქელი, ეპისკოპოსი კონსტანტინეპოლისა, ხოლო ჩვენთვის საინტერესო ქადაგებას უბრალოდ აწერია ი. ოქროპირი. ყველა აღნიშნული ფაქტი უდავოდ აძლევდა საფუძველს მ. ჯანაშვილს, რომ ქადაგება „ორთა მათ ძეთათჳს“ გამოეცა ი. ბოლნელის თხზულებათა კრებულში.

აღნიშნული ქადაგება ჩვენ შეგუდარეთ ი. ანტიოქელი ოქროპირის ამავე სახელწოდებით ცნობილ ქადაგებას და გამოირკვა, რომ ქართული ტექსტი წარმოადგენს ბერძნულის თარგმანს. ქვემოთ მოგვყავს ურთიერთ-პარალელურად ი. ოქროპირის თხზულება და მისი ქართული თარგმანი, რომელსაც ი. ბოლნელისად ვარაუდობდნენ:

1. Всегда, конечно, братья, должны мы проповедывать о человеколюбии божием (им ведь мы живем и движемся и есмы—Деян. XVII, 28); но в особенности в настоящее время обязаны мы делать это, как по общему долгу, так и ради благодеяния (его) к тем звездам, которые имеют взойти из купели (крещения). Ведь и они возсияют благодаря его человеколюбию, и мы им спасены и спасаемся; оно дано нам в качестве наследия создателем богом и отцом нашим. Скажем же о нем то, что сказал владыка Христос, человеколюбивый сын человеколюбивого отца, единственный достоверный истолкователь отеческого существа. Раскроем всю прищипку о блудном сыне, чтобы из нея научиться, как должно приближаться к недостижаемому и как просить его о прощении грехов. Человек некий имел два сына (Лк. XV, II). Спаситель говорит приточно, а не положительно. Поэтому о своем отце он выражается как о некоем человека, а о рабах говорит как о детях, давая тем самым понятие о любви божией к людям.

ყოველდღე ღმერთს უკუთმყოფოებასა ქმნის. მისი ვიქმნენით და მისგან ცხოვრებად მოვიქცევით: ვგრძევე კოვალად თანა მაც მე ესე საქმედ ჩოვენისა სარგებელისათჳს და მერმისა საოკოვნოჲსა ემბაზისაგან გამობრწყინდეს ვარსკულაჲნი.

და რამეთუ მისგან ვცხონდით და ვცხონდებით. ვიტყოდით მისთჳს, რომელი იგი თქუა მეოფემან ქრისტემან, რომელი არს კაცთმოყოლარე მც კაცთმოყოლარისაგან მამისა, ხოლო ღირს მითხრობად სახიერებაჲ მამისაჲ.

ვიტყოდით კოვალად იგავსა ოქძღებისათჳს და მისგან ვისწავოთ ვითარ ღირს ვედრებაჲ ჩოვენთა ცოდვათა და ბრალთათჳს და რომლითა ვზოოთ მოტყევაბა.

კაცი ვინმე იყო და ესხნეს ორ მც. იგავად იტყუს მაცხოვარი არა ცხადად. რამეთუ თჳსისა მამისასა ვითა კაცისა ვისსა მე იტყუს და თავისა მონათა ვითა შვილთასა იტყუს და უჩუენებს ლოჯთისა სახიერებასა კაცთა.

Человек некий, говорит, име два сына. Кто этот человек? Отец щедрот и бот всякия утехы (2 Кор. 1, 3). Какие же это у него два сына? Праведники и грешники,— пребывающие в его божественных повелениях и преступлениях заповеди владыки. И рече юннейший его отцу (Лк. XV, 12). Кто этот „юннейший“ сын? Человек, не имеющий устойчивости в душе и колеблющийся ветрами юношества. Природа признала отцом своего создателя, хотя воля и не воздала чести своему творцу. Отче, даждь ми достойную часть имения. Хорошо, что он попросил у бога то, что ему принадлежит, но худо то, что он растратил то, что получил. И раздел им имение отец. Дал им весь мир, как свой дом; дал им, как творец, всю тварь; дал им вместе с телами и души разумныя, чтобы, руководясь разумом, они не делали ничего неразумного; даровал им свой закон, естественный и писанный, как божественного пестуна, чтобы воспринимаемые им они исполняли волю законодателя. И не по мнозех лнех собрав все мний сын (как и можно было ожидать от юноши) отъиде на страну

კაცსა ვისმე ესხნეს ორ ძეს და ვინ არს კაცი იგი მონათესავე და ღი ნოვგეშინის ცემისაჲ.

ვინ არიან ორნი იგი ძენი მართალნი და ცოდვილნი და რომელთა დაოჯინებს მცნებათა: და რომელნი ბრალეოვლ არიან მცნებათა ოჯელისათა. და ჰრქოვა ოჯმრწენსმან ძემან მამასა თჳსსა: და ვინ არს ოჯმრწენსი იგი ეს არამედ რომელსა ჰქონან გოჯლის სიტყოჯანი ოჯთმინოჯნისანი და სიყრნისა ოჯმეჯრებანი და ვერ იცნა ჴეჯწიჯლმან ჴემოჯწეჯდი თჳსი, რარა ჰატეჯესჯა ყოჯლაღ ჴემოჯწეჯდესა თჳსსა.

მამაო, მომეც რი მხოჯდების ნაწილი სამჯკჯდრებელისაჲ.

კეთილაღ სთხოვა ღა არამედ არა კეთილაღ განაზნია: და განჯყო სამჯკჯდრებელი თჳსი მამამან და მისჯა მათ ყოჯველი სოჯველი ვითა სახლი და საფასჴ ოჯრიცხჯ და მიოჯთოჯალა მათ ჴოჯრცთა.

სოჯლთა მეჯცნიერებია, რა არა იჯმოჯინ ბოჯროცსა არამედ კეთილსა.

და მისჯა მათ თჳსი რჩული ჴოჯრციელი და დაწერილი: ვითა მოძლოჯარი და ნასწავეელი, რა აღასროჯლონ ნებია რჩოჯლის მდეჯლისაჲ და ჴემდეჯგომად მცირედთა დღეთა ჴეიჯკრიბა ყოჯველი ოჯმრწემესმან მან ძემან. ესე იგი არს საქაბოჯ-

далече (Мук. XV, 13). Оставил бога, и бог его оставил, потому что он не насилует того, кто не хочет служить ему. Ведь и все добродетели—дело свободной воли, а не необходимости. И ту расточи именно свое живый блудно. Там он погубил все богатство души своей; там, утопая в наслаждениях, он потерпел кораблекрушение; там, в быстрой смене увеселений, он сделался бедняком; там, покуная душепагубные удовольствия и торгуя весельем, он нажил себе потоки слез; добродетели, какие имел он, утратил, а вместо них обогатился пороками, каких не знал раньше. Изживши же ему все (неестественно, в самом деле, чтобы у человека, проводящую постыдную жизнь, оставалось богатство благодати), быть глад кренок на стране той (ст. 14). Где не возделывается хлеб целомудрия, там должен быть сильный голод; где не произрастает лоза воздержания, там является голод; где не выжимаются гроздья непорочности, там свирепствует голод; где нет небесного вина, там ужасный голод; где обильно рождается зло, там совсем не ро-

კისა გულის სიკეთიანი და წარვიდა ოცხლსა და სიხალისსა და განემორა ლოკთისაგან და ღი მისგან. რამეთუ არა ოვნებლებით მოიყვანნის რომელთა არა ოვნებს მსახორებად მისა. რომელნი არა თვსით ნეფსით იქმან კეთილსა და მუნ განაბნია საცხორებელი თვისი და ცხონდებოდა არა წმიდად. და მოჴნ წარწყმიდა სულისა იგი სიმდიდრე და მოჴნ იხარებდა წარსაწყმედელად და მუნ იმღერდა და გლახაკ იქმნა: და მოჴნ სოკლისა წარსაწყმედელთა საქმეთა იყიდდა და სიცილსა ისწავებდა ვ'დს კეთილი რომელი აქოჴნდა წარყმინა, ოჴგმარნი საქმენი რომელნი არა ჰქონდეს შეიძინა და წარაგო ყოველი მისი რამეთუ რომელნი ოჴჯეროდ იქცევიედ ვერ დაიმარხიან სიმდიდრს მადლისაჲ.

იყო შიმშილი ძლიერი მას სოფელსა რ' სადა მეცნიერებით იფქლი არა იზრომებთან მოჴნ შიმშილი ძლიერი არნ:

სადა სიწმიდისა ტევანი არა დაიწინებინ მუნ შიმშილი ძლიერი არნ. სადა ოჴრჩიოკლოებაჲ ფრიად არს, მუნ სიკეთს არად სარგებელ არნ: სადა იეფობაჲ ბოროტისაჲ მოჴნ მოკლებაჲ კეთილისაჲ და იგი მერმე მოკლებულ იქნა კეთილთაგან.

დისა დობრა; где процветают дурные дела, там совершенный недостаток добродетели; где елей человеколюбия не истощается, там сильный голод. Тогда-то и той начать лишаться. Ничего ему не оставалось более, кроме дел невоздержания, после того, как он переделал все постыдные дела. И шед прилепился одному от жителя той страны (ст. 15). Жители же той страны, где оказался переселенец, были бесы. И после его тот, к кому он прилепился, на села своя части свиния. Так-то почитают бесы тех, кто служит им; так любят они тех, кто любит их; так благодетельствуют своим приверженцам! И желаше насытити чрево свое от рожен, яже яяху свиния (ст. 16). Что это значит—от рожен? Рожцы—сладки на вкус и вместе с тем грубы и тяжелы. Но таков и грех по своей природе: он веселит немного а наказывает много; наслаждение доставляет минутное, а мучение вечное. В себе же пришел; сравнил свое жалкое положение, сообразил, кем он был, когда находился в послушании у бога и отца, и кем стал, подчинившись демонам. В себе же пришел,

რამეთუ არა რაჲ დაშთა მისთანა სიბოროტისა ოუთმინოებითა და მერმშ წარვიდა და შეეყო ერთსა მოქალაქესა მის სოფლისასა და წარავლინა მან მოქალაქემან ძონვად ღორთა:

ესე ვითარი პატივი მისციან ეშმაკთა: რომელნი კმსახოჯრებედ მათ ოუნებნ განძღებაჲ მოკლისაჲ კერატთა მათგან რომელსა ჰამედ ღორნი: რაჲმე არს კერატთა მათ სიტკბოებაჲ მისი წარსაწყმედელ და სიმწარშ.

ესე არს ცოდვისა ძალი განძღების მცირითა და იტანჯების დიდად: იხარებს მცირედ ჟამ და იგოჯუებრს ოჯე. მოეგო გონებასა თუსსა და თქოჯა რავდენნი მუჰაკნი მამისა ჩემისანი განძღებიან პურითა და დაოჯშთების ნეშტი მისგან და მე ყოვლად შიმშილითა წარწყმედები: რავდენნი კათაკოჯმეველნი განძღებიან წმადათა წიგნთა სიტყუთა და მე ყოვლად შიმშილითა წმიდათა წიგნთაგან მოვაკლდი: რავდენთა კეთილთა თავით თუსით დავაკლდები: რავდენნი ძკრნი თავით ჩემით შევიმთხვენ. რადმე განვაშორებ

рече: колико наемникомъ отца моего избывають хлебы, аз же гладом гиблю? Сколько оглашаемых наслаждается теперь священными писаниями, а я изниваю от глада божественных слов? Скольких блазиши я самого себя? Скольким бедствиям я себя подверг? Зачем оставил я то блаженное состояниѣ? Зачем бросился в эту пагубную жизнь? Все то, что я потерпел—урок мне: не оставлять бога; теперь я научился держать того, кто всегда хранит тех, которые держатся его; я научился не верить нечистым демонам, внушающих всякую нечистоту и пагубу. Итак, что говорит он? Востав иду ко отцу моему, творцу, владыке, попечителю и промыслителю; возвращусь к тому, который давно ждет и готов принять возвращающихся к нему. Востав иду ко отцу моему и реку ему: отче согреших на небо и пред тобою, и уже неси достоин нарешися сын твой; сотвори мя яко одинаго от наемник твоих (ст. 19). Для моего спасения достаточно этих слов; надежным ходатайством за меня послужить имя отца моего: не может ведь отец мой, из моих уст слыша это имя не по-

თავი ჩემი ნეტარებასა მას.

რადმე შევედ სიკოვდილისა მომცემელსა ამას ცხორებასა. ვიცი რა შემემთხვა განშორებაჲ ლოკთისაგან: მისწავიეს არა განშორებაჲ ლოკთისაგან.

მისწავიეს არა სარწმუნოებაჲ ოკეთოვრთა სოკლთაჲ და მოძოკლებაჲ ბოროტთა საქმეთაჲ და აწ აღვდგე და წარვიდე მამისა ჩემისა და ვგრქოვა მას მამოი ვკოდე ცალ მიმართ და წინაშე შენსა და არა ვარ ღირს წოდებად ძედ შენდა. კმა არიან საცხორებელად სიტყოვანი ესე: კმა არიან ჩემდა მამისა ჩემისა მიმართ მეოხად სიტყოვანი ესე: ვერ ძალ ოკოკოკეთოვ ვხადო მამად ჩემდა ოკოკეთოვმცა არ შემინდო. დაღაცათუ არა ვარ ღირს ხადად მამად ჩემდა საქმეთა ჩემთაგან ვერ ძალ ოკოკოკეთოვ შეოკვრდე მას: თოკმცა არა მომიტენვა ცოდვანი ჩემნი.

казать себя отцом на деле; не может не подвигнуться сердцем, будучи благо-утробным, не может, услышав: согрешивших, не оказать снисхождения моему раскаянию; услышав мой голос, не может он не забыть своего справедливого гнева. Я знаю, какую силу имеет пред ним раскаяние; знаю, что могут сделать у него слезы; знаю, как каждый грешник, припадая к нему с теплыми слезами, подобно Петру, получает прощение своих грехов; знаю благость моего бога; знаю кротость моего отца. Он помилует меня кающегося, как не наказал согрешившего.

2. И восстав иде ко отцу своему. За добрым решением последовало доброе дело. И справедливо: недостаточно стремиться к полезному только на словах, необходимо и делом подтверждать свои добрые намерения. Находясь еще вдали от отца, но стремясь к нему сердцем, он толомает себе руки, то пора-

5. რ. ბარამიძე

ვერ ძალ ოვც ოვკოვეთოვც
ესმეს ვმაჲ ჩემი თუჯმეჲ ჩემსა ლქ
გარე მიაქცია რისხვამს ჩემსა მისხვამს
ქეშმარიტად ვიცი: რ შემძლებელ
არიან მამისა ჩემისა მი-
მართ სიტყოვანი ესე სინანოვ-
ლისანი.

ვიცი რ შემძლებელ არიან
ცრემლნი, ვიცი რ ყოველმან
მონანოვლმან ცრემლითა მო-
ილოს მოტევებაჲ ცოდვითაჲ.

ვიცი ღოვთისა ჩემისა სიკეთს.
ვიცი მამისა ჩემისა სიმშუღს.
შეიწყალნის ყოველნი, რომელნი
შეოვრდებოდნენ მას.

აღდგა და წარვიდა მამისა
თუხისა: შეშმატა კეთილისა
ზრახვამს საქმით არა ხოლო სი-
ტყუთ: შევიყოვაროთ ღმერთი
საქმით შორს იყო აღვილისა
მისგან არამედ ახლოს გონე-
ბითა.

და ფრიად იცემდა მკერდსა
და პირდაქცევით იღვა ქოვეყ-
ნასა და თოვალთაგან ითხოვ-
და ცრემლთა და აღიარებდა
ოვრჩოვლოებათა თუხსთა.

жакет ударами свою грудь, как источник дурных желаний, то лицом припадает к земле, то из очей проливает потоки слез в подкрепление своей просьбы, то изыскивает оправдание себе; наконец, сквозь слезы он громко вызывает: отче, согреших на небо и пред тобою! Знаю, согрешил я, Христе владыко и господи; мои грехи ты один знаешь; согрешил я, помилуй меня, как бог и владыка. Я недостойн очей поднять на небо и умолять тебя, моего добраго владыку; велика и нестерпима моя вина; нет числа моим грехам! Но помилуй меня, так как ты благ всегда. Несмы достоин нарещися сын твой; сотвори мя яко единого от наемных твоих (ст. 19). Так просящего из глубины сердца увидел его тот, кто болезнует о заблудших, призывает согрешающих и ожидает их раскаяния, — увидел его отец его и милосердовал о нем. Конечно, он был отцом по благодати, по природе будучи богом. И тек нападе на выю его и облобыза его (ст. 20). Не дождался, когда тот подошел и стал умолять его, но с готовностью устремился ему на-

მოიხილა მისი გომელი ხე-
დაეს ცოდვილთა მარტუნიანი
ნანულსა. გნგ ლინოთეჲს

იხარებდა მამად მისი იხილა
რად იგი რ მამად არს მო-
წყალმ და ღწი არს ბუნებათად.
და შირბიოდა და მოეხვა
ყელსა მისსა არა მოელოდა რწი
იგი ევედრებოდა შეწყალებასა
არამედ თუთ იგი წინა მიეგებ-
ვოდა.

встречу. И не погнушался шен его, оскверненной и зашачканной грязью порока, но чистыми своими руками обняв его, целовал без счету того, кого давно уже ожидал. О, неизреченное и безмерное благоутробие! О, необычайное человеколюбие! О, примирение чудное! Тотчас убедил он бога в одно мгновение и к слезам снзойти и столь великое множество (грехов) победить. Ты удивляешься, видя, что бог с любовью принял грешника? О, какая отеческая любовь! Грешник на земле заплакал, и единый безгрешный с неба преклонился к человеколюбию. Кто видел когда, чтобы грешник был ублажаем богом? Кто видел когда, чтобы судия услуживал подсудимому? Кто видел когда, чтобы обвиненный был ласкаем? А между тем бог призывает, как некогда Израиля: люди мои, чем оскорбих вас, или чем стужил вам (Мих. VI, 3)? И теперь бывает тоже самое, и было, так как обычно быть побеждаемым самим собой отцу щедрот и богу всякия утехи. Но этот блудный сын не удовлетворился такой встречей со стороны отца, но и в добрых (делах) покаяния будучи блудным, при

არა სძაგდა სიძვეთა შესოვაროული ქედი მისი, არა დადათა ველთა მისთა განმადამიდა და ფრიალ ამბორს იყოფდა.

შ საკრველი საქმე: შ საკრველებად: ცოდვილი ქოვეყანასა ზედა ტიროდა და ღიკაცთმოყოზარებით ქოვეყნად გარდამოვდა.

ვინ იხილა ღი ყოზავილაღ.

ვინ იხილა მსაჯული ცოდვილთა ნუგეზინის მცემელი. არამედ, იყო ესე და იქმნების გარნა მოწყალესა ვითა იოზნებნ იქმნებინ არა კმა იყო ესე მეძვისა მის: არა ეგონა ესოდენი კაცთ მოყოზარებაჲ რომელ არს ქეშმარიტად მგსნელი.

არამედ ოდეს მოვიდოდა მეძავი იგი ესრეთ იტყოდა გულსა თვსსა ესრე პრქუა მამასა ჩემსა: და მერმე იტყოდა მამაო მცირედ ვიტყოდი მათ თანა: ნოვოკოვე შევაგინო სახელი, რომელი არა შევიგნების არამედ დაპყოუს ბაგეთა ჩემთა ბუნებაჲ ჩემი: არამედ შეიკრვის ენაჲ ჩემი საქმეთაგან ჩემთა.

множестве грехов своих не считал такое человеколюбие достаточным для спасения; поэтому, что именно придумал он сказать отцу, то при встрече с ним и выразил приличным образом: отче! Если только позволительно мне называть тебя отцом, я тем не увеличиваю своей вины перед тобой, если не оскорбляю этим зовом имени недостижимого, если не замыкает уст моих совесть, если не связывает языка тяжесть моих грехов, если не воспрепятствует мне моя прежняя жизнь: прими, отче святой, из нечистых уст нечистую мольбу! Отче по благодати и создатель по природе, согреших на небо и пред тобою и уже несмы достоин нарешися сын твой (ст. 21)! Согреших я, исповедаю прегрешения мои, не скрываю того, что ты видишь: не отрицаюсь того, что ты знаешь, как подсудимый я предстаю тебе, как беззаконник сам себя осуждаю; но ты, как судия, помилуй меня. Согреших на небо и пред тобою! Боюсь поднять к небу глаза свои, боюсь самого вида тверди небесной, как голоса обвинителя, боюсь обратиться взоры к сиянию божества, имея нечистая очи

შეიწირე ვედრებამ
ლისა მამაო: სინაგაგან მამო
ქმელო ბუნებით არა დაფარო
რომელი შენ იხილე: არა ოვგარ
ვყო, რომელი შენ იცი.

მიცოდავს ცად მიმართ და შენ
წინაშე და არა ღირსვარ ძედ
შენდა. არამედ თავით ჩემით
გვედრები და თავსა ჩემსა
დავშვი.

არა ვის ვევედრები შემწედ
ჩემდა: შინაგან მაქოვს გონება
ჩემი მჯდომარს საძოვლი აკი-
დებოვლი სოვლსა ჩემსა.

საშინელი სატანჯველი მამბი-
ლებელნი ძურის სიტყუათა ჩემ-
თანნი შემწამებენ მე.

მეძვობა ჩემი გამოწიკხადებს
მე: საქმენი ჩემნი შემწამებენ

сердца. Согрешил на небо и пред тобою, и уже несмы достоин нарешися сын твой. Вот я сам предаю себя, сам осуждаю себя, сам произношу над собою приговор. Нет нужды ни в суде для постановки приговора, ни в свидетелях для улики, ни в обвинителях для обличения. Внутри себя имею восседающую совесть, неумолимого судию в душе ношу, страшное судилище; в совести ношу свидетелей, в очах моих обвинителя; зрелища меня обвиняют, конския ристалища вопиют против меня, поиски охотников за дикими зверями вызывают против меня. Распутство торжествует надо мной, мои дела увековечены как бы на позорном столбе, моя настоящая нагота обличает меня, самые рубища, в которых я облечен теперь, посярамяют меня, и я уже недостойн называться сыном твоим, сотвори мя, яко единого от наемных твоих. Не прогони мя из твоего дома, господи, чтобы опять враг, найдя меня заблудившимся, не увлек к себе как военнопленного, но и не привлекай меня близко к страшной твоей и таинственной трапезе, потому что я не дерзаю нечис-

მე: შიშოვლობაა ჩემი დამტკუნ
მე ოჯრცხუნობისა ეყურებოდა
სელნი მარცხოვენენ. მარცხოვენენ
ლირს ვარ თუ მხალო ძედ შენ-
და: ნოცა ეზოჯსა შენისაგან
გამაძებ მეუფეო, ნუცა მიმიყვა-
ნებ საშინელსა და წმიდასა
ტაბლასა შენსა: ვერ ვიკადრებ
თოჯალითა ხილვად წმიდას
წმიდათასა.

тыми глазами смотреть на святая святых. Оставь меня с оглашаемыми в притворе церкви, чтобы, созерцая совершающиеся в ней таинства, я возжелал понемногу опять получить их; чтобы, подхваченный волнами божественными, я омыл позор постыдных песен, стер эту грязь, лежащую на моем слухе, чтобы, созерцая твои сокровища, похищаемая благочестивыми мужами, я и сам пожелал иметь руки, достойные принять их. Когда такая просьба излив блудный и так со слезами умолял, рече отец к рабам своим. К каким рабам? Слушай: к иереям и служителям его повелений. Изнесите одежду первую и облейте его (ст. 22). Принесите одежду, истканную свыше, обновленную духовным огнем, принесите одежду, которая ткется в водах купели. Принесите одежду, приготовленную из духовного огня, и оденьте его. Оденьте его, который сам себя раздел, оденьте нового Адама, которого обнажил дьявол, оденьте паря создания; украсьте того, ради которого я украсил мир. Украсьте дорогие для меня члены моего сына. Мне невнятно видно его лишен-

დამადგინე მე კამარამაგარეთსა
თანა კართა ეკლესიასათა რკჳ
თა ვიხილო რომელი აღესრუ-
ლების ეკლესიასა შინა და ვი-
ხილო განყოფაჲ მარგალიტ-
თაჲ: მართლ მადიდებელთა
შენთაჲ და მე გოჯლის ჳმა ვყო
თოჯ ღირს იყვნენ ჳელნი ჩემნი
მიღებად მისა.

ესრჳთ იტყოდა და ცრემ-
ლით ღალადებდა. მაშინ ჳრჳჳა
მამამან მონათა თჳსთა: რომელთა
ზონათა? ეღღელთა შიმართ მსახ-
ოჯრთა ნების მფლობელთა
მისთა.

მოიღეთ სამოსელი იგი ზირ-
ველი და რომელი იქსოების
სოჯლისაგან და ცეცხლისა და
შეშმოსეთ მას და განსძარცო-
ვეთ მას რომელი შეშმოსა ეშ-
მაკმან: და შეამკვეთ ვითა შე-
ვაგვეე ყოჯველი სოჯელი. შე-
ამკვეთ ძჳ ჩემი და ყოჯველნი
ასონი მისნი. არა ჯერ მიჩს
შეუშკობელად ხილვაჲ მისი.

არა ჯერ მიჩს ხატი შიშუ-
ელი დაგდებად სირცხულ არს
ჩემდა სირცხული ძისა ჩემისაჲ
ჩემდა სამჯაოჯლ არს მისი შე-
მკობაჲ.

ным благообразия, нестерпимо оставить мой образ обнаженным; позор моего сына я считаю позором себе; мою честь полагаю в его чести.

3. Дадите перстень на руку его, чтобы он носил залог духа и нося его был храним духом, чтобы, имея мою печать, он был страшен всем врагам и противникам, чтобы издали было видно, какого отца он сын. Дадите и сапоги на ноге его, чтобы опять змей не нашел обнаженной пяту его и не уязвил его своим жалом, но чтобы лучше он пощипал главу змея, уничтожил жало врага и в безопасности шествовал по пути божью. И приведше телец упитанный заколите (стр. 23). Какого телца он называет упитанным? Какого? которого телца Мария дева родила. Принесите телца неукрещенного, не подъявшего ярма греха, девственного и от девы (рожденного), следующего за теми, кто следует за ним, не по принуждению, но добровольно; не прибегающего ни к силе, ни к рогам, но с готовностью склоняющего свою шею желающим заклать его. Итак, заколите того, кто добровольно заколается; заколите того, кто

და შეეცით ბეჭედი ტელსა მისსა რომელი არს სოკლისაგან და შეიცოვას და დაიფაროს მისგან.

რა ხეში ბეჭედი იყოს ყოველთა ბრძოლათა მისთა და შორით იხილოს რომლისა მამისაგან არს ძმ მისცენით ჯამლინი ფერტთა მისთა ნოჲ ოკოჲვე კოჲლად პოს გოჲელმან შიშვენიერი ქოჲსლი მისი; რათა შეიცოვას ჯამლი ფერტთა მისთა და დატკებნოს თავი ვეშაპისა და დაპლწედეს ბროლისა მახვლთა და ვიდოდის ნეტარსა მას გზასა.

და მოიყვანეთ ჯამო იგი და დაკალთ რაილსა არა დადგეზოჲლ არს ოკლედი ცოდვისაჲ (ქალწოჲლი და ქაწლისაგან და შეუდგეს რომელსა მოჲყავს რაი ძლიერ არს და არა ოკრქენს არამედ განოჲზადებებს ყელი მისი რომელსა ოკნებს დაკლეჲ და დაკალთ ცხორების მომცემელი რომელი დაიკლვის და არა მოკოჲდების დაკალთ და რომელინი ჯამედ ნეტარ იყვენენ. ვჲამოთ და გან;

животворит закаляющих; заколите закаляемого и не умирающего, заколите того, кто разнимается на части, и разнимающих его освящает; заколите вкушаемого знающими его и никогда не истребляемого; заколите того, кто вкушающих его делает блаженными. И вкусив его, все будем радоваться, яко сын мой сей мертв бе и оживе и изгибл и обретеса. И начаша веселитися (ст. 24). Вам знакома эта духовная радость, вы вкусили ее и помните, как во время страшных тайн служители божественного священнодействия, подражая крыльям ангелов узкими кусками полотна, лежащими на левом плече, обходят и вызывают: „да никто от оглашенных, да никто из не ядущих, да никто из соглядатаев, да никто из немогущих видеть вкушаемого агнца, да никто из немогущих созерцать небесную кровь, изливаемую во оставление грехов, да никто недостойный живой жертвы, да никто нечистый, да никто немогущий нечистыми устами прикоснуться страшных тайн (не смеет приступить сюда)“. Потом присоединяются и голоса ангелов с неба, говорящих: свят отец, давший в

ვძღვთ რ ძმ ჩემი მთმკოვლარ იყო და აღდგა. წაჩუხედიოვლ იყო და იპოვა.

და იწყეს განცხრომად რომელ არს განცხრომაჲ სოკლისაჲ და ისადილებიან რომელნი შესწირავენ წმიდასა შესაწირავსა და მსგავს არიან ანგელოზთა ფრთეთა და სპეტაკ არიან სამოსლითა და რომელნი მარჯოვენით კერძო დგანან ღალადებენ ნუ ვინმე კათაკოუმეველთაგანმან იხილოს ანოჯოჯღლურთაგანმან ზოჯრაკი იგი ნოჯ ვინმე ოჯლირსი იყოს ცხოვრებისა ამის შესაწირავსა.

ნოჯ ვინმე ოჯღლოჯრი იყოს და ოჯლირს ბაჯითა იკადროს მიახლებად საკოჯრთხეველსა მას რომელსა ანგელოზნი ზეკით ოჯჯალობენ და იტყუან წმიდა არს მამაჲ რომელმან ინება დაკლვად ჯბოჲ იგი ოჯსხი.

წმიდა არს ძმ თანაარსი და ჯბოჲ რომელი დაიკვლის და ცხოველ არს. წმიდა არს სოკლი წმიდაჲ რომელი სროჯლ ჰყოფს მას რომელი იგი შეიწირვის.

жертву телца ушитаннаго, не познавшаго греха, как говорит пророк Исаия: иже беззакония не сотвори, иже обретеся леств в устех его (LII 9); свят сын, агнец, всегда приносимый в жертву волею и всегда живой; свят утешитель, дух святой, совершающий жертву. Когда все это совершалось, старший сын, возвратившись из отлучки, услышал пение и лики, и подзвав одного из рабов, спрашивал его, что такое происходит, какой шум оглашает мои уши. Он говорит, а Давид пророк внутри дома воспеваает; тогда вознесут на алтарь твой телца (Пс L 21). Он же опять предлагает присутствующим угощение и говорит: вкусите и видите, яко благ господь (XXXIII 9). Там же и Павел, изъяснитель божественных тайн, взывает и говорит: пасха наша за ны пожрен бысть Христос (1 Кор, V, 7). Радостно торжествует церковь и ликует. А он говорит рабу: да, пока я был вне дома, другие в мое отсутствие разделяют мои тайнства в моем доме. Да, отвечает тот, пришел брат твой и отец твой заколол телца ушитаннаго, радуясь, что он

ოჯოჯოცესი იგი ძმ გარეთ გამოვიდა და ესმა ჳმა განცხრომისა და მოოჯოჯოცესი ერთსა ყრმათაგანსა და ჳკითხვიდა მას. რაა არს ჳმა ესე, რამეთუ საიდუმლოა მეცემის ყოჯრთა ჩემთა დავითის წინაწარმეტყოველისაა რომელსა იტყვს. მაშინ შეიწირნენ საკოჯრთხვეველსა შენსა ჳედა ჳოჯარაქნი და კოჯალად იტყვს და მოოჯოჯოდს ტაბლსა მას განიცადეთ და იხილეთ რამეთუ ქრისტე იჯფალი არს.

პაველს საშინელსა საიდუმლოსა იტყვს აღვსებაა ჩოჯენი დღეს არს და შეიწირვის ქრისტეს შესაკრებელსა ეკლესიისასა იჯჩემოდ სხოჯანი ჩემთა. საიდოჯმლოთა განიყოფენ.

და კოჯალად მამამან შენმან დაკლა ხბოა იგი ჳამებოჯლი, რამეთუ ცოცხალ იქმნა ძმაა შენი.

возвратился живым и здоровым. Разгневался тогда праведник и не пожелал войти. Разгневался праведник и впал в рабство зависти; поправ удовольствия жизни, он сам был охвачен завистью. Но как же говорит Павел: молилбхся сам аз отлучен быти от Христа по братии моеи, сродниех моих по плоти (Римл. IX, 3)? Не с тою, конечно, целью, чтобы представить праведника завистливым, употребил спаситель такой оборот речи, но чтобы возвестить чрезмерное богатство милости отца своего. Это ясно обнаруживается из дальнейшего. Отец же его изнед моляше его (ст. 28). О, неизреченная мудрость! О, боголюбезный промысл: и грешника помиловал, и праведника ублажив; и стоявшему не позволил пасть, и падшаго возбудил, и бедняка обогатил, и богатому не допустил от зависти впасть в бедность. Он же отвешав рече отну: се толико работаю тебе и, николиже заповеди твоя преступих, и мне николи же дал еси козляте, да со други своими возвеселился бх (ст. 29); я хожу в милотах, козьих кожах, терпя лишения, скорби, озлобления (Евр. XI,

განრისხნა და არა ოუნდა შინა წესლვის. განრისხნა შინათალი და იქმნა მკურის სიძნესა, რომელი დასტკებნიდა სოფლისა კეთილთა და კოვალად ჰავლე იტყუს შჯოკლდებოკლეჰყოფ თაგსა ჩემსა ქრისტეს მიმართ.

არა თუ შეოვრაცხყოფს სიტყოვასა წართლისასა წინაჲ, არაწედ დადდენს და ოქოკუნენს მანისა დდა წაქოკერენსა და მოაგსენებს შერმისასა.

რამეთუ წინაჲ მოსროკლ იყო და ევდრენოდა მას: ჟ სიბრძნე გამოოკოკოკემელი!

ჟ ცალი ლიერი ცოდვილი შეიწყალა და მართალსა ქენებით ეტყუს: შვილო რაჲ ქოკე იღვა აღადგინა და რაჲ ზე იყო არა ოკტეგებს დაცემად გლახაკი განაწდირა და მდიდარი არა ოკტეგვა დავგლახაკელად.

აჰა ესერა ესოდენი ჯანი გრონე და არა სადა მომეც თიკანი ერთი თხათაჲ თოკეა შეგობართა ჩემთა თანა ვინხარე:

37), Когда же пришел этот сын твой, презревший тебя и проживший твое имя с блудниками, ты тотчас заколол для него унитанного тельца, и ни словом не упрекнул его, ни видом не показав ему своего неудовольствия, ты тотчас принял его гостеприимно: украсил всего твоею одеждою, облистал золотым перстнем, укрепила сапогами, ввел его в дом свой, и устроила для него трапезу, и чаши наполнил, и тельца унитанного заколол, и верных созвал на пир, и ангелов заставил ликовать, и устроила странное совершенство неба и земли. И такие дары ты расточаешь тому, кто презрел твою доброту и обесчестил твое святое имя. Что сказать о глубине и бездне твоих щедрот? Как удивляться морю твоего благодушия? Ты милуешь, господи, всех, потому что все можешь и пренебрегаешь грехи людей, ради их покаяния. Отец же его рече ему: чало, ты всегда со мною еси (ст. 31). Ты никогда не отлучался от моих недр, ты не покидал моей церкви, ты всегда внимал песням и гимнам, ты неразлучно пребываешь с ангелами, ты предстоишь жертвеннику

და ოდეს მოვიდა ძმა ჩემი, რომელმან შექამა ეგვიპტის ველი მონაგები მეცავთ დაოჯკალ ზიკარაკი იგი ქამებული და შეჰმოსე

სამოსელი იგი პირველი. და არცა გარე მიიქციე პირი შენი მისგან, არამედ ვითა ოცნობა ისტოუმრე იგი და შენი სამოსელი შეჰმოსე მას და ბექედი ოქროსაჲ გამოოზბრწყინვე მას და ჯაღლითა გარემოას შეჰზლოვდე იგი. ეკლესიაჲ განოვდე და საკოვრთხვეელი განოვზადე ბარძინნი აღოვსენ და ჯნობ დაოჯკალ და ხადილსა მას მორწყმონეთა მოოჯწოდე და ერთობაჲ ცათაჲ და ქოვეანისაჲ შეჰკრიბე.

და ესოდენი კეთილი მიანიჭე მას, რომელმან არად შეჰრაცხა კეთილი შენი და შენი მოწყალებეჲ შეოჯრაცხყო: რამე ვთქოვა მოწყალებისა შენისაჲ სიღრმე. ვითარ არა განკვრდა ზლოჲჲ სინშვდესა შენსა. შეიწყალებ ოვდალო ყოვლითა, რამეთუ ყოელთა შეწყენარებელ ხარ ყოელთა კაცთა ცოდვათა ნიოჯტევებ, რომელნი მოიქცევიან შენდა. მიუგო და ჰქოვა მას: შვლო, შენ, მარადის ჩემთანა ხარ და წილთა ჩემთაგან არა განშორებოვდე

и с дерзновением взываешь: отче наш, иже еси на небесах, да святится имя твое (Мф. VI, 9). А твой брат пришел ко мне осужденный, пристыженный, слицом, поникшим к земле, и сокрушенным и печальным голосом взывал: отче, согреших на небо и пред тобою и уже несмы достоин нарешися сын твой: сотвори мя яко единого от наемных твоих! Что я мог сделать в ответ на эти слова? Мог ли я не помиловать моего сына, приходшаго ко мне? Я же, будучи человеколюбив, не мог допустить, чтобы сделано было что либо бесчеловечное. Не могу не помиловать я того, кому дал жизнь, не могу не пожалеть того, кого породил из своих недр. Чадю, ты всегда со мною еси, и вся моя твоя суть (ст. 31). Небо — твое, твердь — твоя, солнце — твой факелоносец, луна — твоя приспешница, звезды — твои свечи, воздух — твой питатель и все, что в нем, твое, земля и все, что на ней, твое, море и все, что в нем, твое, вселенная твоя церковь — твоя, жертвенник — твой, жертва — твоя, ангелы — твои, апостолы — твои, мученики — твои, настоящее — твое, будущее — твое, воскресение —

იქმნე შენ. შენ ფსალმუნთა და ქებითა იყოფი, მარტო შენსა უფლადვე საკოვრბიველსა ჩემსა წინაშე სდგა და ჰლაღადებ მაზო ჩოვენო, რომელი ხარ ცათა შინა წმიდა იყავნ სახელი შენი მოვედინ სოუფევაა შენი.

ხოლო ესე მოვიდა შეწოვებული და საღმობიერი პირდაქცევით ქოვყყანასა და მღაბლითა, ჳმითა შემოსილი ღაღაღებდა: მაზო, ვცოდე ცად მიმართ და წინაშე შენსა და არა ღირს ვარ წოდებად ძედ შენდა. რაითამცა მეყო ოდეს მესმნეს სიტყოვანი ესე ვითარმცა არა შევიწყალე ძმ ჩემი, რომელი ჩემდა მოვიდა. ვერ ძალ მიც ოვკოვეთოვ არა შევიწყალო რომელი მე შეგექმენ. ვერ ძალ მიც ოვკოვეთოვ არა მიოვტეო რომელი წიაღთა ჩემთავან მიშობია.

შვილო შენ მარადის ჩემი ხარ და ჩემი ყოველი შენი არს.

შენი არს ცაჲ და საძირკოველი მისი,

შენი არს მზსლა ბრწყინვალეზა მისი,

შენი არს მთოვარსა და ნათელი მისი,

შენნი არიან ვარსკოვლაენი და ეღვანი მათნი,

შენი არს აერი, რომელი ზრდის ყოველთა,

შენი არს ქოვყყანაჲ და ნაყოფი მისი,

შენი არს ზღოვაჲ და რომელნი მისგან შობილ არიან,

твое, бессмертие—твое, неглетное—твое, царство небесное—твое, все видимое и умопостигаемое—все твое. И ничего не отнял у тебя, чтобы отдать ему; не раздел тебя, чтобы одеть его. Не своим ли добром я был щедр для него? Не одинаково ли я отец и твой и его? И тебя почитаю за добродетель, и его милую за прекрасное возвращение; я тебя люблю за твою жизнь, и его за исправление; и тебя милую за поведение, и его за раскаяние; и тебя за твое терпение, и его за возвращение ко мне. Возвеселился и возрадовался подобаше, яко брат твой сей мертв бе и оживе, и изгнн бе и обретс (ст. 32). Кто, видя мертвого воскресшим, не обрадуется, и кто, найдя то, что потерял, не будет торжествовать. Поди и ты, сын мой, возвеселись с нами, и возликуй с ангелами и обними со мною брата твоего и воспой вместе с Давидом эту духовную песнь, приличную настоящему торжеству: блаженни ихже оставишася беззакония и ихже прикрывшася грехи. Блажен муж, ему же не вменит господь греха (Пс. XXXI, 1—2). Вы слышали

შენი არს ყოველი სოფელი
შენი არს შესაწირავი,
შენნი არიან ანგელოზნი, მარტულნი
შენნი არიან წინაწარმეტყველნი,

შენნი არიან მარტულნი,
შენნი არიან, რომელნი არიან
და რომელნი კოვალად
მოსლვად არიან,

შენი არს აღდგომაჲ,
შენი არს უკოვ დაებაჲ,
შენი არს მეოვდებაჲ ცათაჲ,
შენი არს ყოველი, რომელი
ჩანს და რომელი იქმნების,
შენი არს ანოვ შენგან აღვილეა
და მას მივეც.

ანოვ შენ განგძარცოვეა და მას
შეეპმოსს. ჩემთაგან საუნჯეთა
მივეც რომელ მთხოვა მოწყა-
ლებაჲ ვერ ჳმა ვყოა შენდა
და მისა მამად.

შენ პატივ გეც, რამეთუ და-
იმარხენ სიტყოვანი ჩემნი ხოლო
იგი შევიწყალე რამეთუ სინა-
ნოვლად მოვიდა. არამედ იხა-
რებდი, რამეთუ ძმაჲ შენი მო-
მკულდარ იყო და განცოცხდა,
წარწყმედოვლ იყო და იპოვა:
ვინ იხილა მკოვდარი აღდგო-
მილი და არა იხარებდეს? ვინ
პოვა წარწყმედოვლი და არა
იხარებდეს? მოვედ და განსც-
ხრებოდე ჩემთანა და იხარებდ
ანგელოზთათანა და ჩემთანა
ამბორს რუყოფდი ძმისა შენსა
და შემომერთე ჩემთანა ლოც-
ვისა დავეითისსა.

божественную притчу, узнали ее смысл и видели ее значение. Поняли, насколько человеколюбив господь ваш, насколько он незлобив. Итак, прибежем к нему с чистым сердцем, воспоем ему единогласно: владыко, господи человеколюбче, единородный сыне божий, согрешили мы на небо и пред тобою, уже не достойных называться сынами твоими, но уповаем на твои щедроты, имеем залогом твоего человеколюбия твой честный крест, который ты претерпел ради нас, имеем посредников твоего благоутробия, прежнюю блаудницу и бывшего разбойника. Через них и мы и все грешники поспешим прибегнуть к твоему человеколюбию. Как их ты сделал славными и блаженными, господи, так и нас принадлежащих к тебе помилуй. Как мертвых ты воскресил, будучи распят на кресте, так и нас умерщвленных грехом воскреси по многому твоему человеколюбию, чтобы нам быть вместе с искупленными ценою твоего воскресения. Говоря это, будем ожидать, чтобы и нам сказал владыка наш Христос: по вере вашей буди вам (Мф. IX, 29). А вы, имеющие спо-

რამეთუ იგი სოკლიერად ღალადებდა და იტყობოდა, რომელი არიან რომელსა მისივესკენ ოჯრისოკლოებანი და რომელთა დაედარნენ ცოდვანი, ნეტარ არს კაცი რომელსა არა შეოჯრაცხა ოწ ცოდვაჲ.

ისმინეთ აწ წმიდისა მის იგავისაჲ, ცანთ ძალი მისი, ცანთ რამეთუ კაცთმოყოზარე არს ღმერთი. მოვედით ყოველნი ვლადებდებ დეთ მისა მიმართ და კიტყოდით. მეოჯრეო ქრისტე მხოლოდ შობილო ძეო დოკთისაო ვცოდეთ ყოველთა ცად მიმართ და წინაშე შენსა და არა ვართ ღირს წოდებად ძედ შენაჲ. არამედ გოკლის კმა ვჰყოფთ შენსა მოწყალებასა.

მოვივსენოთ პირველისა მის დედაკაცისა მეძავისაჲ და პირველისა მის ავაზაკისაჲ ამათგან ყოველნი ცოდვილნი მოისწრაფიან შენსა მოწყალებასა. ვითა იგიინი წმიდა იქმნეს და ჩოვენცა აღმადგინენ ვთა მკოვდარნი და ვითა შენ ასდგეგ მკოვდრეთით ჯრსა შემშვოვალოკლი ეგრეტვე ჩოვენ აღმადგინენ მკოვდრეთით.

და ვიხარებდეთ რომელნი ღირს იქმნენით აღდგომითა შენითა. ესრეთ იტყოდეთ და გოკრქუას ჩოვენდა მომართ თვა

გრწამს ეგრძეთა იყავნ თქოვენდა. და ჩოვენ კოვალად რომელთა გოვეგოკლების ნათლი-

добиться даров крещения, отбросивши всякое чуждое помышление, и души ваши устремивши к небесному жениху, вкусите благодать святого духа, Господь близ, ни о чем же печетесь (Филип. IV, 5,6). При дверях искушитель, врач близ верующих, врачбница открыта, лекарства готовы, купель всех ожидает, благодать раскрылась, духовная одежда изготавливается отцом и сыном и святым духом. Блаженны удостоиваемые носить эту одежду! Вам остается теперь затеплить светильники вашей веры, и щедро влить слей благочестия, чтобы ночью, когда раздастся голос: се жених грядет (Мф. XXV, 6), вам можно было выйти на встречу ему с сияющими светильниками, ликуя и радуясь и взывая: благословен грядый во имя господне (XXI, 9)! ему слава и держава, ныне и присно и во веки. Аминь⁴².

შედარება, ჩვენი აზრით, ექვს არ ბადებს, რომ ქართული ტექსტი წარმოადგენს ი. ანტიოქელ ოქროპირის თხზულების თარგმანს.

მართალია, აღნიშნული ქართული ტექსტი მისდევს ი. ოქროპირის თხზულებას, მაგრამ ჩვენი ყურადღება მიიპყრო ერთმა გარემოებამ, კერძოდ, ვაკვერკვია სიტყვის როგორი კულტურა ვლინდება ქართულ თარგმანში, რას წარმოადგენს ეს უკანასკნელი რო-

საა მის ყოველნი გოვლის სიტყვანი კაცობრიენი განეწმინდნენ და სოვლნი ჩოვენნი მიმართ განეწმინდნენ. ოვფალი ახლოს არს. ნოვრას ჰზროვნავთ და კართა ზედა მეოვს მომტევებელი მოვიდა და მკოვრნალი.

სამკოვრნალოა განღებულ არს, წამალნი განფენილ არიან. ემბაზი მადლითა სავსე არს და ყოველთა მოჰხადის სოვლიერი სამოსელი ზამისაგან მოიქსოვების. ხოლო ჩოვენ სარწმოვროებისა სანთელნი აღვანთნეთ და ზეთი სინართლისაა განვიშნადოთ რათა ოდეს შოვა დამესკმა იყოს და იტყოდიან აჰა ესე რა სიმე მოვალს მოვედით და მივეგებოდით მას ძლიერთა სანთლითა და სინაროვლითა, ვლადებდეთ და ვიტყოდით კოვრთხეოვლ არს მომავალი სახელითა ოვფლისადათა რ' მისა შოვენის დიდებაა და ხატივი და თაყოვანის ცემაა ოთი ოკოვამენ⁴⁴.

⁴² Творения святого отца нашего Иоанна Златоуста, т. VIII, ч. 2, 1902, гл. 646.

⁴³ ი. ბ. ო. ლ. ნ. ე. ლ. ი, ებისკოპოსის ქადაგებანი, 1911, გვ. 32-47.

გორც მხატვრული ფენომენი. ამ მიზნით, ბერძნული დედნის მხატვრულად ყველაზე უფრო ძლიერ ადგილს შეეუღლარეთ მუქი, მწვანე, თაბაქისფერი.

ὁ οὐρανὸς σὸς	ცა—შენია	
τὸ στερέωμα σὸν	საძირკველი, სიმაყრე	—შენია
ὁ ἥλιος θαλάσχος σὸς	მზე ჩირალდნოვანი	—შენია
ἡ σελήνη θεραπαίη σή,	მთვარე მომსახურე	—შენია
οἱ ἀστέρες λαμπτήρες σοί	ვარსკვლავი მანათობელი	—შენია
ὁ ἀήρ τροφὸς σὸς,	აერი მკვებავი	—შენია
καὶ πάντα τὰ ἐναέρια σὰ	ყველაფერი რაც მასშია	—შენია
ἡ γῆ καὶ τὰ ἐναύτη σὰ,	მიწა და რაც მასზეა	—შენია
ἡ θάλασσα καὶ τὰ ἐν αὐτῇ σὰ	ზღვა და რაც მასშია	—შენია
ὁ κόσμος σὸς	კოსმოსი	—შენია
ἡ ἐκκλησία σή,	ეკლესია	—შენია
τὸ θυσιαστήριον σὸν,	სამსხვერპლო	—შენია
ὁ μύσχος ὁ σιτευτὸς σὸς,	ხმო ნაკვები	—შენია
ἡ οὐσία σῃ,	განძი (არსი)	—შენია
οἱ ἄγγελοι σοί,	ანგელოზნი,	—შენია
οἱ ἀπόστολοι σοί,	მოციქულნი	—შენია
οἱ μαρτύρες σοί,	წამებულნი	—შენია
τὰ παρόντα σὰ,	არსებული	—შენია
τὰ μέλλοντα σὰ	მომავალი	—შენია
ἡ ἀνάστασις σή,	აღდგომა	—შენია
ἡ ἀθανασία σή,	უკვდავება	—შენია
ἡ ἀφθαρσία σῃ,	უხრწდნადობა	—შენია
ἡ Βασιλεία τῶν οὐρανῶν σή	მეუფება ცათა	—შენია
πάντα τα φαινόμενα καὶ τα νο- ούμενα σα ⁴⁵ .		

ჩვენი თარგმანი დედანს ზუსტად შეესატყვისება, ის სიტყვა-სიტყვითი თარგმანია. მაგრამ შეიძლება დედანთან მიმართებაში მხატვრობის თვალსაზრისით დაეკვება გამოიწვიოს, ამიტომ ბერძნული დედნის სრულად გადმოცემისათვის მოვიყვანთ რუსულ თარგმანსაც, რომელშიაც გარდა ტექსტის სიზუსტისა დაცულია დედნის მხატვრული ღირსებაც:

⁴⁵ Migne. Pg. 1862., ioannov tom xpvcoctonov tomusoctavus, გვ. 521.

- Небо—твое
- ✓ Твердь—твоя
- Солнце твой факелоносец
- Луна—твоя приспешница
- Звезды—твои свечи
- Воздух—твой питатель
- И все, что в нем—твое,
- Земля и все, что на ней—твое,
- Море и все, что в нем—твое,
- Вселенная—твоя,
- Церковь—твоя
- Жертвенник—твой
- Ангелы—твои,
- Апостолы—твои,
- Мученики—твои,
- Настоящее—твое,
- Будущее—твое,
- Воскресение—твое,
- Бессмертие—твое,
- Негнение—твое
- Царство небесное—твое,
- Все видимое и умопостигаемое—все твое.

არ იქნება მიკერძოება თუ ვიტყვით, რომ ქართული თარგ-
 მანი გარდა იმისა, რომ დედანს ზუსტად გადმოგვცემს, გაცილებ-
 ბით უფრო დიდი ემოციური ძალის შემცველია. ჯერ ერთი, ქართ-
 ველი მთარგნელი ჩამოთვლისას მცირე გადაჯგუფებას ახდენს,
 რაც იწვევს დიდ მხატვრულ ეფექტს. თუ ბერძნულში ცალ-ცალკე
 არის ნათქვამი შენი არის ცა, შენი არის საძირკველი, ქართველმა
 მთარგნელმა ეს უკანასკნელი პირველის ატრიბუტად აქცია და
 ფრაზას სულ სხვა იერი მისცა.

შემდეგ, დედანში მზის, მთვარის და ვარსკვლავების მსაზღვრე-
 ლები უბრალოდ არის ჩამოთვლილი. ქართულში კი ისინი სა-
 ზღვრულთან უშუალო კავშირით წარმოგვიდგებიან და ბოლოში
 ნაცვალსახელი „მისის“ დართვით სულ სხვა ელერადობა აქვს
 ფრაზას. და რაც მთავარია, ქართულში მსაზღვრელები სულ სხვა
 პრინციპით არის შერჩეული და მნათობთა თითოეული სახეობის
 თვისება ნიშანდობლივი სპეციფიკით არის გამოყოფილი და ყოვე-
 ლივე ამის შედეგად მივიღეთ შესანიშნავი ჰიმნი:

შენი არს ცაჲ და საძირკოველი მისი,
 შენი არს მზჳ და ბრწყინვალეზაჲ მისი,
 შენი არს მთოვარჳ და ნათელი მისი,
 შენნი არიან ვარსკოვლაენი და ელვანი მათნი,
 შენი არს აერი, რომელი ზრდის ყოველთა,
 შენი არს ქოვეყანაჲ და ნაყოფნი მისი,
 შენი არს ზლოჯაჲ და რომელნი მისგან შობილ არიან,
 შენი არს ყოველი სოფელი,
 შენი არს შესაწირაჲ,
 შენნი არიან ანგელოზნი,
 შენნი არიან წინაწარმეტყოველნი,
 შენნი არიან მარტულნი,
 შენნი არიან, რომელნი არიან და რომელნი კოვალად
 მოსლვად არიან,
 შენი არს აღდგომაჲ,
 შენი არს ოჯკოვდავეზაჲ,
 შენი არს მეოჯვეზაჲ ცათაჲ,
 შენი არს ყოველი, რომელი ჩანს და რომელი იქმნების⁴⁶.

ქართველი კაცისაგან შექმნილი ეს შესანიშნავი ძეგლი მე მგონია კომენტარს აღარ საჭიროებს. საყურადღებოა, რომ დედნის ეპიფორა ქართულში შეცვლილია ანაჲორით, რაც გარკვეულ შთაბეჭდილებას ქმნის, ხოლო დედნის ერთგვარად პროზული გამოთქმის ნაცვლად—აწმყო—შენია, მო.მავალი—შენია, ქართულში შესანიშნავად ჩუღერი სტრიქონია შექმნილი

„შენნი არიან, რომელნი არიან და რომელნი კოვალად მოსვლად არიან“.

რასაკვირველია, ჩვენ შორს ვართ იმ აზრისაგან, რომ დავამცირით მსოფლიოში დამსახურებულად სახელმთხვექილი დიდი შქვერმეტყველის ი. ოქროპირის უდავოდ ბრწყინვალე ნიჭი, მაგრამ ამ კონკრეტულ შემთხვევაში სიტყვის ქართველმა ოსტატმა დიდი პოეტური ნიჭი გამოავლინა. ეს მცირე ნაწყვეტიც ნათელ წარმოდგენას გვაძლევს რუსთველის წინა ეპოქაში ქართული პოეტური კულტურის მაღალ დონეზე.

აღნიშნულ ნაწყვეტში ჩამოყალიბებულია ქრისტიანული მსოფლმხედველობის მნიშვნელოვანი პრინციპები. კერძოდ, ავტორი ქადაგებს არა ასკეტურ იდეალს, არა ცხ. აგრებისაგან განდგომას, არამედ ადამიანს წარმოგვიდგენს ყოველივე არსებულის გამგებულად,

⁴⁶ ი. ბ. ო. ლ. ე. ლ. ი., ქადაგებები, გვ. 44.

ბატონ-პატრონად. რეალური სინამდვილე მთელი თავისი მრავალსახეობით ადამიანს განეკუთვნება. ბუნების ყოველი საგანი ადამიანს მფლობელობაშია, მას ემსახურება. ადამიანმა უნდა განაგრძოს თავისი საქმიანობის მიხედვით გამოიყენოს ყოველივე ის, რითაც ის გარემოცულია, როგორც მიწა და მისი ნაყოფი, ისე ზღვა და „მისგან შობილნი“, ცა და ცის მნათობნი. ადამიანს ექვემდებარება მთელი სამყარო — „ყოველი სოფელი“. ადამიანისა ყოველივე არსებული და მომავალი — „შენნი არიან, რომელნი არიან და რომელნი კოვალად მოსვლად არიან“. ასეთი დამარწმუნებლობითი ტონით 'შთაავრებს ავტორი ადამიანს, მის დანიშნულებას, მის ადგილსა და უფლებას სამყაროში.

დავუბრუნდეთ ისევ ი. ბოლნელის ლიტერატურული მემკვიდრეობის შედგენილობის საკითხს. როგორც გამოიჩვენა, ზემოთ მოყვანილი ქადაგება ეკუთვნის არა იოანე ბოლნელს, არამედ კონსტანტინეპოლის ეპისკოპოსს ანტიოქელ ი. ოქროპირს. აკადემიკოსი კ. კეკელიძე წერს: „ათონის ხელნაწერში ამის (ე. ი. ზემოთ აღნიშნული ტექსტის.—რ. ბ.) მაგიერ მოყვანილია სხვა ქადაგება იოანე ბოლნელისა, რომელიც ასე იწყება: „მოვედით საყუარელნო და ისმინეთ“.

ჩვენ შევისწავლეთ აღნიშნული ქადაგება სინას მთის ხელნაწერის ფოტოასლის მიხედვით და გადმოვწერეთ, რომელსაც ვაქვეყნებთ (დამეხმარა პროფ. ილ. აბულაძე). ამ ხელნაწერის შესწავლამ ნათელყო, რომ ეს არის სახარების იმავე თემაზე შედგენილი ქადაგება, რომელსაც ეძღვნება ზემოთ განხილული ი. ოქროპირის ქადაგება, მაგრამ ამ უკანასკნელთან საერთო, გარდა თემის ერთიანობისა, არაფერი აქვს.

ამრიგად, ჩვენთვის ნათელი გახდა, რომ ი. ბოლნელს მართლაც ჰქონია ქადაგება „უძღებ შვილზე“ მაგრამ ხელნაწერ A—70-ის გადანაწერს აურევია ამავე თემაზე დაწერილი ი. ოქროპირის ქადაგებასთან და ამ უკანასკნელის ქადაგება ჩაუწერია ი. ბოლნელის ქადაგების ნაცვლად. ასე გაჩნდა ხელნაწერი A—70-სა და A—144-ში ი. ოქროპირის ქადაგება ი. ბოლნელის თხზულებათა შორის. ხოლო ქართველი მქადაგებლის აღნიშნული ქადაგება შემოგვინახა ათონისა და სინას მთის ხელნაწერებმა.

ქვემოთ ვაქვეყნებთ სინას მთის ხელნაწერის ფოტოასლიდან გადმოწერილი ქადაგების ტექსტს, რომელიც არამცთუ ჯერ არ გამოცემულა, არამედ საქართველოში დაცული ხელნაწერებისათვის, საერთოდ, უცნობა.

ი. ბოლნელის ქადაგებებზე მუშაობისას შეენიშნა ქადაგებებში ციტატების სახით მოყვანილი ბიბლიური ტექსტები მნიშვნელოვნად განსხვავდება დღესდღეობით შემონახული ბიბლიური ტექსტებისაგან. გადავწყვიტეთ სანიმუშოდ ბოლნელის მიერ ციტირებული სახარების ტექსტი შეგვედარებია სახარების ერთ-ერთი ცნობილი ნუსხისათვის. აკადემიკოსმა კ. კეკელიძემ გვიჩინა შეგვედარებია აღიშის (897) ტექსტისათვის. ჩვენ ასეც მოვიქვეყით, ი. ბოლნელის ქადაგებებში დაცული ოთხთავის ტექსტი შევუდარეთ აღიშის სახარებას და ბერძნულ ტექსტს.

ი. ბოლნელის მიერ ციტირებული სახარების ტექსტის დაცილება, როგორც აღიშის, ისე ბერძნული ტექსტისაგან, ჩვენ ვვაფიქრებინებ: ი. ბოლნელი ხომ არ სარგებლობდა სახარების იმ რედაქციით, რომელიც დღესდღეობით არ მოიპოვება და რომელიც შემდგომში გამოდგენა ათონელთა მიერ თარგმნილმა და დაკანონებულმა ტექსტებმა. ე. ი. IX—XI სს-მდე ქართულად იყო არაბერძნული გზით მომდინარე რედაქცია სახარებისა, არამედ სხვა, რომელმაც ჩვენამდე მოაღწია მხოლოდ, ამ შემთხვევაში, ი. ბოლნელისეული ციტატების სახით.

აღნიშნული მოსაზრება ჯერჯერობით მხოლოდ ჰიპოთეზის ხასიათს ატარებს და საკითხი ნათელი გახდება მას შემდეგ, როდესაც ჩვენ V—X სს. ყველა ძეგლიდან ამოვკრებთ ციტატების სახით მათში დაცულ ბიბლიურ ტექსტებს (და არა მარტო სახარებისა) და შევუდარებთ ბერძნულ წყაროს. მხოლოდ ამ სამუშაოს ჩატარების შემდეგ, შესაძლებელი იქნება მსჯელობა ბიბლიის იმ რედაქციის რაობის შესახებ, რომელთა ნაწყვეტები, და საბედნიეროდ საკმაოდ ბევრი, შემოგვინახა V—XI სს. ამა თუ იმ მწერლის ნაწერებში⁴⁷.

ი. ბოლნელი (გვ. 10)⁴⁸

1... რაჲსათჳს მეზოჯერეთა და ცოდვილთა შეიწყნარებს და მათანა ჭამს და სოჯამს მოძლოჯარი თქოჯენი.

მათე, ²C 9,11⁴⁹

...რაჲსათჳს მეზოჯერეთა თანა და ცოდვილთა ჭამს მოძლოჯარი თქუენი.

⁴⁷ ი. ბოლნელის თხზულებაში შენონახული ბიბლიის ტექსტები რომ განსხვავდებიან კანონიკური ტექსტებისაგან, ამას თავის დონეზე ყურადღება მიაქცია განსვენებულმა მ. ჯანაშვილმა.

⁴⁸ ი. ბოლნელის ქადაგებებიდან ტექსტის ციტატას ვახდენთ მ. ჯანაშვილის 1911 წ. გამოცემის მიხედვით.

⁴⁹ C აღნიშნულია ოშკის რედაქცია, ა. შანიძის გამოცემა, 1945.

ბოლნელი (გვ. 22):

2. რაასათჳს არა მიჰხედეთ მფრინველთა მათ ცისათა რ არა სთესვენ, არცა მკიან, არცა შეიკრებენ საოუნჯეთა მათთა და მამა იგი ზეცათაჲ ზრდის მათ.

მათე, C 6-26

მიხედეთ მფრინველთა მათ ცისათა, რამეთუ არა სთესვენ, არცა მკიან, არცა შეიკრებენ საუნჯეთა, და მამა იგი თქუენი, რომელ არს ცათა შინა, ზრდის მათ

გ ა ნ ს ხ ვ ა ვ ე ბ ე ბ ი

რაასათჳს არა მიჰხედეთ
მათ
მათთა
ზეცათაჲ

მიხედეთ

—
—
თქუენი, რომელ არს ცათა შინა

ἐμψέφατε εἰς τὰ πετεινά τιν ὀρνίθων, ὅτι οὐ σπείρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ πατήρ ἡμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά⁵⁰.

ბოლნელი (გვ. 50)

...ვ^დ მსაჯოული ვინმე იყო ერთი ქალაქსა შინა რ^ა ლ^თისაგან არა ეშინოდა და კაცთაგან არა ჰრცხოვენოდა. და ქოვრივი ვინმე იყო მასვე ქალაქსა შინა რ^ი იგი მოვალნ მისა ზედაჲს ზ^ა (და) ეტყუნ მას: მისაჯე მე მოვალისა ჩემისაგან და არა ისმინის მისი მრავალთამ

C ლუკა, 18₁₋₄

...მსაჯული ვინმე იყო ქალაქსა შინა, ღმრთისა არა ეშინოდა და კაცთაგან არა ჰრცხოვენოდა. და ქურივი ვინმე იყო მასვე ქალაქსა შინა და მოვიდის მისა და ეტყუნ: მისაჯე მე წინამოსაჯულისაგან ჩემისა. და არა ისმინის მისი ვიდრე რომლად ეჲმადმდე.

გ ა ნ ს ხ ვ ა ვ ე ბ ე ბ ი

ერთი
რ^ა ლ^თისაგან
რ^ი იგი მოვალნ

—
ღმრთისა
და მოვიდის

⁵⁰ ბერძნული ტექსტი ციტირებულია შემდეგი გამოცემის მიხედვით THE KAINHES YIATHIKHES. EN AΘHNAIS KAI KONSTANTINOYΠOΛEI, 1898.

ქართული
ენების ინსტიტუტი

ზედაა ზედა
მას
მოვალისა ჩემისაგან
მრავალ ჟამ

წინამოსაჯულისაგან
ვიდრე რომლად ჟამადმდე

Κριτῆς τις ἦν ἐν τινι πόλει, τὸν
θεὸν μὴ φοβούμενος, καὶ ἀνθρω-
πον μὴ ἐντροπόμενος. χήρα δὲ τις
ἦν ἐντῆ πόλει ἐκείνῃ, καὶ ἤρχετο
πρὸς αὐτὸν, λέγουσα, ἐκδίκησόν
με ἀπὸ τοῦ ἀντιδίκου μου. καὶ
οὐκ ἤθέλησεν ἐπι χρονον.

ბოლნელი 51

ს ლ უ ქ ა 18₆₋₇

ოდესღა მსაჯოვლი სიცროვვი-
საჲ ამას იტყვს და იქმს, ხ
ლ^ნ არაჲ ყოსა შოჯრის გებაჲ
მონათა თჳსთაჲ მაჭირებელთა
მათთაგან ანოჲ არამედ ყოსა
წყობაჲ დიდი მათ ზედა რო-
მელნი ლალადებენ მისა მიმართ
დღჳ და ლამჳ

(და პრქუა მათ უფალმან: ის-
ზინგთ, რასა იგი) მსაჯული სი-
ცრუვისაჲ იტყვს, ხოლო დმერთ-
მან არა მე ყოსა შურისგებაჲ
ჩჩეულთა მისთაჲ, რომელნი
ლალადებენ მისა დღე და ლამე
(და სულგრძელ არს მათ ზედა?)

გ ა ნ ს ხ ვ ა ვ ე ბ ე ბ ი

ამას
და იქმს
არა
ჩჩეულთა მისთაჲ
მაჭირებელთა მათთაგან
ანოჲ არამე ყოსა
წყობაჲ დიდი მათ ზედა
მიმართ

—
—
არა მე
მონათა თჳსთა
—
—
—

Εἶπε δὲ ὁ Κύριος, Ἀκούσατε τί
ὁ κριτῆς τῆς ἀδικίας λέγει· ὁ δὲ
θεὸς οὐ μὴ ποιήσῃ τὴν ἐκδίκησιν
τῶν ἐκλεκτῶν αὐτοῦ τῶν Βοών-
των πρὸς αὐτὸν ἡμέρας καὶ νυκ-
τὸς.

ბოლნელი (53):

კაცი ვინმე ორნი აღვიდოდეს ტაძარსა მას თაყოზანის ცემად. ერთი ფარისეველი და ერთი მეზოჯრჳ.

ფარისეველი იგი ერთ კერძო დგა ესრჳთ თჳსაგან ილოცვიდა: „ღო გმადლობ შენ რ არა ვარ ვა სხოვათა კაცთაგანი.

რ არა ვარ მეძავი: არცა მტაცებელი: არცა მზაკოვარი და ცროვ მოწამჳ არცა კოვალად ვარ ვა ესე მეზოჯრჳ. ვიმარხავ შაბათსა შინა ორ დღჳ.

განსხვავებები

კაცი ვინმე ორნი მას თაყოზანის ცემად ერთი კერძო დგა ესრჳთ თჳსაგან ილოცვიდა სხოვათა კაცთაგანი რ არა ვარ მეძავი: არცა მტაცებელი არცა...

ს ლუკა 18¹⁰⁻¹²

ვითარმედ ორნი კაცი აღვიდოდეს ტაძარსა მას: ერთი ფარისეველი და ერთი მეზოჯრჳ.

ფარისეველი იგი წარდგა და ამას ილოცვიდა: ღმერთო, გმადლობ შენ, რამეთუ არა ვარ ვითარ სხოვანი კაცი მტაცებელ, ცრუ, მემრუშე, გინა ვითარ ესე მეზოჯრჳ. ვიმარხავ ორ გზის შაფათსა შინა...

ვითარმედ ორნი კაცი

იგი წარდგა და მას ილოცვიდა სხოვანი კაცი მტაცებელ, ცრუ, მემრუშე გინა ვითარ ესე მეზოჯრჳ...

* Ανθρωποι δυο ανεβησαν εις τον ιερων προσευχασθαι: ο εις Φαρισαιος, και ο Ξεραος τελωνης. Ο Φαρισαιος σταθεις προς εαυτον ταυτα προσηρχετο: ο μεδ, ευχαριστησας, οτι ουκ ειμι ωπερ οι λοιποι των ανθρωπων, απραγες, αδικοι, μοιχοι, η και ως ουτος ο τελωνης. νηστειω δεις τον σαββατου.

ბოლნელი (55)⁵⁶:

ხოლო მეზოჯრჳ იგი დგა ერთ კერძო და არა უნდა არცალა

ს ლუკა 18¹³⁻¹⁴

ხოლო მეზოჯრჳ იგი შორს დგა და არა იკადრებდა თჳლთაცა

თოჯ ზე ახილვად თოჯალთა მის-
თა ად იცემდა მკერდსა მისსა
და იტყოდა ღო მილხინე ცოდ-
ვილსა ამას ოო ოჯკოჯეთოჯ
ჯერ არს მომიტევენ მე შეცოდ-
დებანი ჩემნი.

...ხოლო ფარისეველი იგი გარ-
დამოვიდოდა განცროჯებოჯლი
და სირცხვლეოჯლი სილაღითა
მით მისითა რ რნ აღიმაღლოს
თავი თჳსი იგი დამდაბლდეს
და ყლმან რნ დაიმაღლოს
თავი თჳსი ამაღლდეს.

ზე ახილვად, არამეველი მკერ-
დსა და იტყოდა ღო მილხინე
მილხინე მე ცოდვილსა ამას.

გეტჯ თქუენ: გარდამოვიდა
იგი განმართლებული, სახედ
თჳსა, ვიდრე ფარისეველი იგი,
რამეთუ რომელმან აღიმაღლოს
თავი თჳსი, იგი დამდაბლდეს;
და რომელმან დაიმაღლოს თა-
ვი თჳსი, იგი ამაღლდეს

გ ა ნ ს ხ ვ ა ვ ე ბ ე ბ ი

დგა ერთ კერძო
უნდა არცალა თოჯ ზე
მისსა
ღმერთი

შორს დგა
იკადრებდა თუალთა ცა ზეახი-
ლვად
უფალი

ოო ოჯკოჯეთოჯ ჯერ არს მო-
მიტევენ მე შეცოდებანი ჩემნი
ხოლო ფარისეველი იგი გარდა-
მოვიდოდა განცროჯებოჯლი და
სირცხვლეოჯლი სილაღითა მით
მისითა

მე
—
გეტჯ თქუენ: გარდამოვიდა ესე
განმართლებული, ვიდრე ფა-
რისეველი იგი

ყოველმან

Καὶ ὁ τελωνῆς μακρῶτεν ἕστως
οὐκ ἤθελεν οὐδε τοὺς δροχίλους
εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπερχοῦ. ἀλλ' ἔτυπ-
τεν εἰς τὸ στῆθος αὐτοῦ, λέγων·
‘Ὁ θεὸς, ἐλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ.
λέγω ὑμῖν, κατέβη αὐτὸς θεοδικαι-
ωμένους εἰς τὸν οὐρανὸν αὐτοῦ, ἢ
ἐκεῖνος. ὅτι πᾶς ὁ ἰψῶν ἐχυστὸν
παπεισθήσεται: ὁ δὲ ταπεινῶν ἐχυσ-
τὸν ἰψῶθήσεται.

...რმან შეინანოს ვ'ელა არა
ოთხმეოც და აცხრამეტთა რ'ლ-
თა არა შესცოდეს და არცა ოჯ
ვმს სინანული

...რომელმან შეინანოს, ვფარვესული
ოთხმეოც და აცხრამეტთა მარტალთა,
რომელთა არა უჯმს სინანული

გ ა ნ ს ხ ვ ა ე ვ ე ბ ე ბ ი

ვ'ელა
არა

რომელთა არა შესცოდეს
და არცა

ვიდრე

მათ მარტალთა
რომელთა

...ἢ ἐπὶ ἑννενηκονταενέα δικαίους,
οἵτινες οὐ χρείαν ἔχουσι μετανοίας.

ბოლნელი (გვ. 58):

ს ლუკა 9⁶¹⁻⁶²

...მიგდევდე შენ ვ'ეცა ხვდე ა'დ
მიბრძანე პირველად რ'ა ვიჯ-
მნე სახლეოულთა ჩემთაგან;

...მიგდევდე შენ, უფალო, ხო-
ლო პირველად მიბრძანე მე
ჯმნაჲ სახლეულთა ჩემთაგან.

პრქუა მას იესოჲ: არავინ და-
სადვის ველი ერქოჲანსა და
იხედავენ იგი ოჯკოჲმართ და წა-
რემართის მას სასოჲფეველსა
ცათასა.

პრქუა მას იესუ: არავინ და-
სადვის ველი საწნველსა და ხე-
დავენ გარეუქუნ და წარმართე-
ბულ არნ სასუფეველსა ღმრთი-
სასა

გ ა ნ ს ხ ვ ა ე ვ ე ბ ე ბ ი

ვ'ეცა ხვდე ა'დ მიბრძანე
პირველად
რ'ა ვიჯმნე
ერქოჲანსა და იხედავენ
იგი ოჯკოჲმართ და წარემართის
მას სასოჲფეველსა ცათასა

უფალო ხოლო პირველად
მიბრძანე
მე ჯმნაჲ
საწნველსა და ხედავენ
გარეუქუნ და წარმართებულ
არნ სასუფეველსა ღმრთისასა.

...Ἀκολουθήσω σοι, κύριε· πρῶτον
δὲ ἐπίτρεψόν μοι ἀποτάξασθαι
τοὺς εἰς τὸν οἶκόν μου. εἶπε δὲ
πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, Οὐδεὶς ἐπι-
βάλην τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἄρο-
ρον, καὶ βλάπτων εἰς τὰ ὀπίσω,
εἵθετός ἐστιν εἰς τὴν βασιλείαν
τοῦ θεοῦ.

ბოლნელი (გვ. 58)

ხ ნეტარ არიან თოვალნი
რ ლთა იხილონ რ ლსა ესე
თქნ ხედავთ

ს მათე, 13₁₆

...ხოლო თუალნი თქუენნი ნეტარ არიან, რამეთუ ხედავთ, და ყურნი თქუენნი, რამეთუ ესმის.

გ ა ნ ს ხ ვ ა ვ ე ბ ე ბ ი

ნეტარ არიან თოვალნი
რ ლთა იხილონ
რ ლსა ესე თქნ ხედავთ

თუალნი თქუენნი ნეტარ არიან
რამეთუ ხედავენ

Ἰμάν ἔξ μακάρων οἱ θφιαλαί,
ὅτι βλέπουσιν καὶ τὰ ἄτα ἴμων,
ὅτι ἀκούει.

ბოლნელი (გვ. 59)

...რ მრავალთა წინაწარმეტ-
ყოველთა და მამათ მთავართა
სწადოდა ხილვის რ ლსა ესე
თქნ ხედავთ და არა იხილეს
და სმენად რაჲ ესე გესმის და
არა ესმე

ს მათე 13₁₇

...(ამენ გეტყვ თქუენ), რამეთუ მრავალთა წინააღწარმეტყოველთა და მართალთა გული ეტყოდა ხილვად, რომელსა ხედავთ და ვერ იხილეს, და სმენად, რომელი გესმის და ვერ ესმა.

გ ა ნ ს ხ ვ ა ვ ე ბ ე ბ ი

მამათ მთავართა სწადოდა
ხილვის
ესე თქნ
არა
რაჲ ესე
არა

მართალთა გული ეტყოდა
ხილვად

—
ვერ
რომელი
ვერ

(ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν)
ὅτι πολλοὶ προφητεῖται καὶ βίβλαι
ἐπιθυμοῦσιν ἰδεῖν ἢ βλέπετε, καὶ
οὐκ εἶδον· καὶ ἀκοῦσαι ἢ ἀκούετε,
καὶ οὐκ ἤκουσαν.

ბოლნელი (გვ. 10)

C მათე 9,

...მუნ ჯდა მათეოზ საბაქესა მას თანა და ჰრქუა მას იჯ მომდევდი მე და აღდგა და შე-ოკდგა მას.

...და წარვიდა იესუ მიერ, ლა კაცი მჯდომარე საზუერესა ზედა, მატეოს ერქუა სახელი, და ჰრქუა მას: შემომიდეგ მე, და აღდგა და მისდევდა მას.

Και παράγω ο Ἰησοῦς ἐκεῖθεν, εἰς ἕν ἄνθρωπον καθήμενον ἐπὶ τῷ τελῶνι, Ματθαῖον λεγόμενον, καὶ λέγει αὐτῷ, Ἀκολουθε μοι. καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ.

ი. ბოლნელი (გვ. 12)

მათე 6-7

...ხ შენ რქემს თაყოჯანის სცემდე შევედ საოჯნჯესა შენსა და დაჰვაშ კარი შენი და ილოცე მოჯნ შინა ფაროჯლად და მაშაა იგი ში ხედავს დაფაროჯლთა მან მოგაგოს შენ ცხადად

...ხოლო შენ რაქემს თაყუანის-სცემდე, შევედ საჯნჯესა შენსა და დაჰვაშ კარი შენი და თაყუანის-ეც მაშასა შენსა დაფარულად; და მაშაა იგი შენი, რომელი ხედავს დაფარულსა, მოგაგოს მან შენ ცხადად.

და რქეს ილოცვიდეთ ნოჯ მრავლის მეტყოველ ხართ ვა იგი ორჯლნი რ ჰგონებედ და-იტყუან ვდ მრავლის მეტყოველებითა (ჩნითა ისინოს ჩნი: „შ კაცო რაასა თჯს შოჯრები რლისა სასყიდელი არა მი-გაქოჯს: ანოჯ რაასათჯს სთე-სავ რი იგი არა მომქად გიც.

და რაქემს ილოცვიდეთ, ნუ მრავლის მეტყუელ ხართ, ვითარცა ორჯულნი, რამეთუ ჰგონებთ, ვითარმედ მრავლის მეტყუელებითა შით მათითა სასმენელე იყოს.

გ ა ნ ს ხ ვ ა ვ ე ბ ე ბ ი

მოჯნ შინა ფარულად

—
თაყუანის ეც მაშასა შენსა რომელი დაფარულსა მოგაგოს მან შენ ცხადად ვითარმედ...

დაფაროჯლთა მან მოგაგოს შენ ცხადად ვა იგი...

ი. ბოლნელი (გვ. 17-18)

შენ რაჟამს იქმოდი ქველის
საქმესა შენსა ნოჲ ჰქადაგებ
წინაჲმე კაცთა; ეჲა ორ-
გულთა და ფარისეველთა: რ-
ოჲყოჲარნ მათ შს ერსა და
შს ოზბანთა და შესაქრებელთა
ზაჲ ჰყოფედ რაჲმცა იდიდნეს
იგინი კაცთაგან.

ხ შნ რჲეს იქმოდი ქველის
საქმესა შნსა ნოჲ აგრძნობ
მარცხენშ ში რასა იქმოდის
მარჯოჲნშ ში: რათა იყოს
ქველის საქმე შენი დაფაროჲ-
ლად და მამაჲ იგი ში რი ხე-
დავს დაფაროჲლთა მოგაგოს
შნ ცხადად.

კაცთა

მათ

ფარისეველთა

ერსა

რაჲთამცა

იდიდნეს

—

—

ქველის საქმე

აგრძნობ

—

იგი

ი. ბოლნელი (გვ. 20)

ხოლო შენ რაჟამს იმარხვიდე
იცხე თავსა შენსა და დაიბანე
პირი შენი განიმოროე მწუხარებაჲ

ც მათე რ¹⁴

...რაჟამს იქმოდი ქველის საქ-
მესა შენსა, ნუ ჰქადაგებ წინაჲმე
შენსა, ვითარცა — იგი ორგულ-
თა ყვიან შორის შესაქრებელთა
და შორის უბნებსა, რაჲთა
იდიდნენ იგინი კაცთაგან, რაჲმე-
თუ მათგან მიილიან სასყიდელი
მათი.

ხოლო შენ რაჟამს ქველს იქ-
მოდი, ნუ აგრძნობნ მარცხენე
შენი, რასა იქმოდის მარჯუენე
შენი.

რაჲთა /იყოს ქ/ ველის საქმე
იგი შენი ფარულად; და/ა/
მამაჲ შენი რომელი ხედავს და-
ფარულთა, მოგაგოს შენ ცხა-
დად.

გ ა ნ ს ხ ვ ა ვ ე ბ ე ბ ი

შენსა

—

—

—

რაჲთა

იდიდნენ

რაჲმეთუ მათგან მიილონ

სასყიდელი

მათი

ქველს

აგრძნობნ

იგი

—

ც მათე რ¹⁷

ხოლო რაჟამს იმარხვიდე, იცხე
თავსა შენსა და პირი შენი
დაიბანე, რაჲთა არა უწნდე

განიფრთხვე და შეიმოსს სიხარული და ოჟოჯუნე სიწმიდს გონების შენისაჲ მამასა შენსა რომელ არს ცათა შინა და ხედავს დაფაროულთა გულისათა და მან მოგაგოს შენ ყოველივე ცხადად

კაცთა მმარხველ, არამედ მამასა შენსა, რომელ არს უფროსი რულსა შინა, მან მოგაგოს შენ ცხადად.

გ ა ნ ს ხ ვ ა ე ბ ე ბ ი

დაიბანე პირი შენი პირი შეხი დაიბანე და შემდეგ სულ განსხვავებულია

მოყვანილი ნიმუშების შედეგად აშკარაა, რომ სხვაობა მნიშვნელოვანია, რაც იძლევა შესაძლებლობას ჰიპოთეზის სახით დავუშვათ, ხომ არ არსებობდა ჩვენთვის უცნობი რედაქცია სახარებისა, რომლის ფრაგმენტები ციტატების სახით შემოგვინახა ბოლნელის ქადაგებებმა?

აღნიშნულ მოსაზრებას მხარს უნდა უჭერდეს შემდეგი ფაქტიც.

ბოლნელის თხზულებაში შემონახულია სახარების შემდეგი ადგილი: „მოვედით ჩემდა ყოველნი მაშორალნი და ტჯრთ მძიმენი, და მე განგისოჯუნო თქოჯენ“ (გვ. 8). აღნიშნული ადგილი, ისე როგორც სხვა შემთხვევებში, რედაქციულად აშკარად განსხვავდება ადიშის სახარების სათანადო ნაწყვეტისაგან (ს. მ. 11₂₈₋₂₉) „მოვედით ჩემდა ყოველნი დამაშურალნი და რომელთა ტჯრთი მძიმე გეტჯრთა“. — სხვაობა უცუველია. საყურადღებოა, რომ იგივე ადგილი ციტირებული აქვს ბასილ ზარზმელს და იმავე რედაქციული წაკითხვით, როგორც ეს არის ი. ბოლნელთან: „მოვედით ჩემდა ყოველნი მაშურალნი და ტჯრთ მძიმენი და მე განგისოჯუნო თქუენ“ (ბასილ ზარზმელი, „ცხოვრება სერაპიონ ზარზმელისა“, 1935, გვ. 175; სტ. 8—10). ი. ბოლნელისა და ბასილ ზარზმელის მიერ ციტირებული ტექსტების რედაქციული იგივეობა კვლავ გვაფიქრებს, რომ ორივე ამ მწერალს ხომ არ ჰქონდა სახარების ის რედაქცია, რომელიც ასე აშკარად განსხვავდება ადიშის (ჯრუჟისა და პარხალის) რედაქციებისაგან. ამავე ფაქტიდან გამომდინარეობს ისიც, რომ ი. ბოლნელის მიერ ციტირებული ტექსტების რედაქციული სხვაობა არ შეიძლება აიხსნას იმით, თითქოს ციტაციისას ბოლნელი ახდინდა პერიფრაზს, თავისი სიტყვით

გადმოგვეცემდა სახარების ტექსტს და ამიტომ განსხვავდება, ამ შემთხვევაში, ადიშის სახარებისაგან.

ანგარიშგასაწევია ის ფაქტიც, რომ აღნიშნულ სახარებაში (მოვედით ჩემდა...) ი. ბოლნელს თავის ქადაგებებში სხვადასხვა ადგილას სამჯერ მოჰყავს და სამივეჯერ ერთი და იმავე სახით, არავითარი, თვით მცირედი ცვლილებაც არ შეიმჩნევა არც ერთ შემთხვევაში, ტექსტი სახარებისა სამივეჯერ ზუსტად ერთი და იგივეა. ესეც მაშწყებელია იმისა, რომ ი. ბოლნელს ზუსტად, ციტატის სახით მოჰყავს ტექსტი (როგორც ეს, საერთოდ, დამკვიდრებული იყო სასულაერო მწერლობაში), ე. ი. არ არის პერიფრაზი, უკანასკნელ შემთხვევაში ერთხელ მაინც იქნებოდა რაიმე სხვაობა, თუნდაც ფორმის მხრივ.

ამრიგად, ჩვენი აზრით, არსებობს საფუძველი ვივარაუდოთ, რომ ი. ბოლნელის თხზულებებში (მით უფრო, რომ ბასილ ზარზ მელიც უქერს მხარს) ციტატების სახით შემოგვენახა სახარების განსხვავებული, ჩვენთვის ახალი რედაქცია. აღნიშნული ჰიპოთეზა სრულ დამტკიცებას პოებს მას შემდეგ, როდესაც დავასრულებთ ჩვენს ვრცელ სამუშაოს: ერთი მხრივ, ბიბლიის ციტატებს ამოვკრფთ V—XI საუკუნეების ყველა ქართული ძეგლიდან და, მეორე მხრივ, შევუდარებთ არა მარტო ადიშის, ჯრუჭისა და პარხალის, არამედ სახარების სხვა რედაქციებსაც ყველა ხელნაწერისათვის ვალისწინებით.

უნივერსიტეტის წველი ქართული ენის კათედრის დოკენტ ფ. ერთელი ჰვილთან ერთად ვაშაძებ ი. ბოლნელის თხზულებათა სრულ კრებულს. მაგრამ ი. ბოლნელის ნაწარმოებთა სრული სახით გამოცემა მიზანშეუწონლად მიგვაჩნია, ვიდრე არ მივიღებთ ათონის ცნობილ ხელნაწერს, რომელსაც დაცულია ი. ბოლნელის დღემდე გამოუქვეყნებელი ქადაგებები.

ამჯერად ვებეჭადვთ ი. ბოლნელის დღემდე უცნობ ერთ-ერთ ნაწარმოებს სინას მთის (sin. 44) ხელნაწერის ფოტოასლის მიხედვით. ტექსტის გამოცემისას მთლიანად ვიცავთ ხელნაწერის სახეს.

70

თარგმანებაჲ წმიდათჲ სახარებათა⁸¹

მოვედით, საყუარელნო, და ისმინეთ სიტყუათა ჩემთაჲ, რომელი შეგულების მე თხოობად თქუენდა და მოიდრიკენით სასამე-

⁸¹ მ. ჯანაშვილს ეს ქადაგება არ აქვს გამოცემული და მის ნაცვლად 32—47 გვ. დაბეჭდილი აქვს: „მოაუვათა მეოთხე აკროქეა სახარებაჲ ლეონს თავისაჲ იაკვი იგი სოთა მით ქეთა თჳა თარგმანებაჲ სახარებისაჲ თქმული წ'დისა იოვანწ თქობორ საჲ თქლელისა მისთჳა შეილიაჲ და საყთხავე ე-მ“

ნელნი თქუენნი და უტევით ზრუნვაჲ სასუფეველისაჲ, გულსხმა 71
ყვენით ზრახვანი ესე ჩემნი; განიწმიდენით გულნი და გუნებანი
თქუენნი და ისმინეთ წადიერად იგავი ესე ორთა მათ ცეთსა
რამეთუ იგი თუით თავადი ღალადებს და იტყუის, ვინმე
კაცსა ვისმე ესხნეს ორნი [ცენი]. ვინმე არს კაცი იგი*, ანუ ვინმე
არიან ცენი იგი ორნი?

კაცი იგი თუით თავადი უფალი არს და ორნი იგი ცენი
მისნი: ერთი მართალი და ერთი ცოდვილი.

შეცოდებული იგი არათუ პირველთაგანვე იყო, არამედ თა-
ვით თუსით მოიაოვა შეცოდებაჲ იგი.

ხოლო შემოქმედსა მას ორნივე სწორად შეეწირნეს. რქუა
უმწემესმან მან ცემან მა[მა]სა თუსსა.

მამაო გამოშცანი წესი, რომელი მხუდების მე მონაგებთა მა- 72
გათვან.

ახედავთა ყოვლადვე ურჩებასა მას უმწემესისა ცისასა! უმ-
წემე ამის თუს ყო, რამეთუ შესცოდა შემოქმედსა მას თუსსა და
თავი თუსი დაიწემა შეცოდებითა მით თუსითა და ყოვლადვე ურ-
ჩებაჲ მოიპოვა, და ვერ კმა ეყო მას შეცოდებაჲ იგი პირველი და
მითვე გ'ნ [ვე] აწარებს შემოქმედსა მას და ეტყუის: მამაო, გა-
მომეც ნაწილი, რომელი მხუდების მე მონაგებთა მაგათვან! ახედავა
უგუნურებასა მას უმწემესისა ცისასა! ვითარ იგი ითხოვს ურცხუ-
ინოდ ღირბითა მით პირითა მისითა მონაგებთა, რომელთა
ზედა არა დამშურალ არს და არცა /შეუკრებიეს მას! ხოლო აწ 73
იხილეთ სახიერებაჲ და კაცთმოყუარებაჲ შემოქმედისა ჩუენისაჲ!
განუყო მადლი იგი ორთავე სწორად. ესე იყო საცხორებელი იგი
და მონაგები, რომელი განუყო მათ ორთავე სწორად მადლი იგი
მისი და შემდგომად არა მრავალთა ღლეთა შეიკრიბა ყოველი იგი
უმწემესმან მან ცემან და წარიღო ყოველი რაჲცა აქუნდა მას და
წარვიდა სოფლად შორად. სოფელი იგი მორი არს და განწორებაჲ
წმიდათა ეკლესიათაგან და მადლისაგან ღუთისა და მცნებათაგან
მისთა; და მუნ განაბნია საფას[ს] იგი თუსი, რომელი აქუნდა მას,
რამეთუ ცხოვნდებოდა იგი უღირსებით.

/რამეთუ ყოველი რომელ ივლტინ შემოქმედისაგან თუსისა ვერ 74
მიმთხუის იგი კეთილსა. და ვითა მოელია მას ყოველი იგი, რაჲ აქუნ-
და. იყო სიყმილი დიდი სოფელსა მას. ნანდუილვე შეშმარიტად სა-
დაცა იყოს სოფელი ანუ ქალაქი ენმაკთაჲ, მუნცა იყოს სიყმილი

* (ხოჯვერ, როდესაც ხმოვით დაბოლოებულ სიტყვას მოდევს
ი-ხმოვით დაწყებული სიტყვა, მაშინ ი-ს ნაცულად ხელნაწერში გვხვდება ა).

ქლიერი. რამეთუ შორწმუნეთაჲ არს ყოველი სოფელი და სსკტებია მისი. ხოლო ურწმუნოთაჲ მათ და ეშმაკთაჲ და მსახურთა, მისთაჲ არაჲ უც ნაწილი არცა ამას სოფელსა, არცა შერმესამ რქმუნებულთა იხილა უმწემესმან მან ძემან* და ყოვლადვე უბადრტქმუნებულთაჲ

75 ლობელმან რამეთუ ნაკლულევან იქმნა იგი ყოვლისაგან მადლისა/ და გულის ხმა ყო რამეთუ დაუტევა მან ღმერთი და განეშორა იგი ღუთისაგან და მანცა დაუტევა იგი და განეშორა მისგან შესძინა ესეცა ყოფად ბოროტი ბოროტსა ზედა და ურს[ჯ]ულოებანი ურს- [ჯ]ულობასა ზედა.

წარვიდა და შეეყო ერთსა მოქალაქეთაგანსა მის სოფლისასა. მოქალაქენი მის სოფლისანი ეშმაკნი არიან და ვა შეეყო მოქალა- ქეთა მათ ეშმაკთა, ხოლო მათ წარავლინეს იგი შწყსად ღორთა, რამეთუ ესე ვითარი (პატვი) სციან ეშმაკთა ყლთა, რომელნიცა შეუდგან მათ. ესე სასყიდელი და მისაგებელი მიავიან, რლნი იგი

76 [ი]მსახურებენ მათ, ესრეთ ჰყოუდ ნებასა მათსა /სწადოდა და გული უთქუმიდა საწყალობელსა მას, რომელსა ჰამდეს ღორნი იგი რაჲთამ- ცა განძლა იგი და არა ვინ სცის მას რქაჲ იგი, რომელ არს კერატი რ ფიცხელ არს იგი საკმელად და ფრიად მავნებელ არს იგი.

— და ესოდენ მავნებელ არს, უკუეთუ ვინმე ურიდად შეეხოს, სინისაცა (sic) დიდისა მომატყუებელ არს იგი, ამისთჳსცა კერატი იგი მიამსგავსა ცოდვისა ამის სოფლისასა.

რა უკუეთუ ვინმე შეეხოს მას ურიდად მომატყუებელ ექმნეს მას სიკუდილისა და დაუმკუიდროს მას გენიაჲ იგი ცეცხლისაჲ.

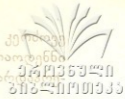
ხოლო კერატსა მას რეცათუ მცირედ რაჲმე სიტკბოვებაჲ

77 აქუს(ს), ამისთჳსცა გული /უთქუმიდა ესა მას უმწემესსა რაჲთამცა განძლა კერატისა მისგან, რომელსა ჰამდეს ღორნი იგი და არა ვინ სცის მას რ ყოველივე ცოდვაჲ ვე ცოდვისა აღსრულებამდე რეცათუ ტკბილ არნ ხოლო უკუანაისკნელ წამალ იქმნეს იგი სა- სიკუდინე შეწუის სული იგი კაცისაჲ ჯორცთა შინა მისთა.

და იქმნის იგი სასიკუდინე შეწუის სული იგი კაცისაჲ ჯორცთა შინა მისთა და იქნის იგი ძარღუთა დამკუეთელ და მომატყუებელ ჯოჯობეთისა მის ყოვლისა ბოროტისათჳს გული უთქუმიდა უბად- რუკსა მას და ყოვლადვე საწყალობელსა.

78 ისიძვიდა, იმრუშებდა და გულისთქუმასა მის /უფროჲს აღა- ტყდებოდა და მისსა იპარვიდა, იტაცებდა და გულის ზრახვაჲ იგი მისი ვითა ცეცხლი აღგზნებოდა და ყოველსავე ცოდვისა, რო- მელსა იქმოდა, ვერ განძლებოდა სიბოროტე იგი მისი.

* უმწამესი, ხელნაწერში გვხვდება პარალელური ფორმები: უმწემეს// უმწამსა.

მაშინ ვითა იბილა მან თავი თჳსი რომელი ყოვლით კერძოდ
 წარწყმედულ იყო იგი, მოდგა გონებასა თჳსსა და თქუა: რაოდენნი
 არიან მორწმუნენი სახლსა მამისა ჩემისასა, რომელთა გარდა
 ვიგს პური და მე აქა სიყმილითა წარწყმედები!

რაოდენნი არიან მორწმუნენი სახლსა მამისასა ჩემისასა გლე-
 სიასა შინა. საესე არიან იგინი მადლითა და სიმართლითა და ჭამენ
 იგინი ტაბლისაგან წმიდისა და განძლებიან იგინი /და მე ესერა 79
 სიყმილითა წარწყმედები. ანუ რაოდენნი არიან მონასტერთა შინა
 მათთა და ქუაბთა და ნაპრაღთა ქუეყნისათა მამანი და ძმანი ჩუქნი,
 რომელნი დაუცხრომელად ილაკვენ და თავუანის სციან
 ღმერთსა მარხვითა და ვედრებითა. შემოსილ და შემკულ არიან
 იგინი მადლითა მით ზეგარდამოათა იმარლებიან იგინი სულისა
 წმიდისა მიერ და დასასრულად ამის ყოველისა მოელთან იგინი სა-
 სუფეველსა ცათასა.

ხოლო მე რაჲ ვყო უბადრუკმან და საწყალობელმან, განუ-
 არცულმან და განშიშულეზულმან ეშმაკისაგან, რომელსა ყოვლადვე
 სასოებაჲ არა მაქუს /რ განმაშიშულა მე რომელსაცა იგი ვმსა- 80
 ხურებდ უგუნურებითა ჩემითა, რათუთ იგი შიშულე არს ეშმაკი,
 განმკიცხა და განმაქიჭა მე ყოველს ერსა წინაშე. რამეთუ თუთ
 არს იგი საკიცხელ და საკიქელ; წარმწყმიდა მე სიყმილითა, რ არს
 იგი თუთ წარწყმიდელ და არა არს ცხორებაჲ სასოებისა მისისაჲ.

ხოლო აწ რაჲ ვყო! აღვდგე და წარვიდე მამისა ჩემისა!
 აღვდგე და მივიდე სახიერისა მის და კაცთმოყუარისა ღთისა,
 შეურდე მრავალ მოწყალეებასა მას, ვევედრო სულგრძელსა მას და
 მოთმინესა თავუანის ვსცე სიტკბოვებითა მისითა მიუწოდებლსა
 მას, ვარქუა აურაცხელად მდამალსა მას /მამო ვცოდე ცად მი- 81
 მართ და წინაშე შენსა და მე არა ღირს ვარ რამცა ვიწოდე შეი-
 ლად შენდა. ვიყო მე ვითა ერთი მორწმუნეთა შენთაგანი, ეჭა
 საყუარელნი, ესე არს კეთილი მოგონებაჲ, ესე არს კეთილი გან-
 ზრახებაჲ, ესე ვითარი საქმე! კეთილი. [...] საქმედ.

აღდგა წარ(ე)მართა და მოვიდოდა მამისა თჳსისა კეთილად,
 სადაჲთ იგი პირველად განშორებულ და წარსრულ იყო ბოროტად-
 ეწ შორსლა იყო იგი, იბილა იგი მამამან მისმან მომავალი, შეიწყალა
 იგი, აღდგა და მიეგებოდა მას სრბით და მოეხუეოდა ყელსა მისსა
 და ამბორს უყოფდა მას, აწ ჰხედავთა სახიერებასა და კაცთმო/ყუა- 82
 რებასა ღთისასა! ჰხედავთა სულგრძელებასა და მრავალ მოწყა-
 ლეებასა შემოქმედისასა! ჰხედავთა გამოუთქმელსა და მიუწოდებლსა
 მისსა მას სიტკბოებასა! იხილეთა... და გულისხმა ყავთ აურაც-

ხელი იგი მისი სიმდაბლს, რამეთუ არღარა მოეცა მისი მის
 თვისა მას აღვილსა, არამედ სადა იგი მოვიდოდა იქნებოდა,
 მუნ მიეცებოდა მას სრებით და ამბობს* უყოფდნენ მისსა

მაშინ ვითარ მოილო კადნიერებაჲ ღებან შტირედ, პრქუა მა-
 მისა თვისა: მაშაო, ვყოფდეს ცად მიმართ და წინაშე შენსა და მე არა
 83 ღირს ვარ წოდებად/მკლად** შენდა, ვეყო მე, ვითა ერთი მო-
 რწეთა შენთაგანი.

ს აწ იხილეთ საყ(ოჯარ)ელნი რასა იგი იქმს. სახიერი მოწყა-
 ლეს დმერთი ეტყვის მონათა მათ თუთა: გამოიღეთ კუართი იგი
 ბირველივე და შექმოსეთ შაგას ესე იგი არს მაღლი პირველი და სი-
 მართლისაჲ იგი გოჯირგოჯინი და მიეციეთ ბეჭედი ჯელსა მ(აგ)ისსა.

ხოლო ბეჭედი იგი გამოისახეს გულისთაჲ და ბეჭედოს ნიში
 იგი ქრისტესი შეზღსა მისსა ზედა და (აღარა) ეუფლოს მას ეშ-
 მაი, არამედ განემოგონენ მისგან და ივლტოდიან.

და შეასხენით გამლნი ფეგთა მისთა რაჲთა არა უკბინოს მას
 84 /გუელმან მან და მოუბგუარეთ ზუარაჲ იგი სუქებული, დაკალთ და
 ვტამოთ და ვიმუებდეთ რამეთუ ესე ესე ჩემი მომკუდარ იყო და
 ცხონდა, წარწყმედულ იყო და იპოვა.

ზუარაჲ იგი სუქებული ეს თვისი მხოლოდ შობილი, რა-
 მელი მოავლინა სოფლად და დაიკლა იგი ცოდვათა ჩნთათვის და
 შეწირა თავი თვისი და თქუა მიიღეთ, ჳამეთ ჳორცი ჩემი მოსატე-
 ვებლად ცოდვათა თქნთა და იმუებდით ამას ზედა და იწყის
 შუებად და განცხრომად.

ხოლო უხუცესი იგი ეს მას ჟამსა არა იყო, არამედ იყო იგი
 გარე აგარაკსა და ვითა მოეახლა იგი სახლსა მას მამისა თვისისასა,
 85 ესმა ჳმაჲ /სახიობისაჲ და პარით (sic) მღერთაჲ რ იშოვებდეს და
 იხარებდეს და გნსცხბოდეს, მაშინ მოუწოდა ერთსა მონათაგანსა
 ჳკითხვიდა მას და ეტყოდა: რაჲ არიან ჳმანი ესე რომელნი ოხროიან.

მითხარ და მე, რაჲ არს განცხრომაჲ ესე და სიხარული, რო-
 მელი არასადა ყოვილ არს სახლსა ამას და არცა სმენით სადა იყო
 ესე სასმენელთა ჩემთა. ხოლო მან პრქუა მას, რ ჳმაჲ იგი შენი
 მოსრულ არს და ყო მამამან შენმან სიხარული და განცხრომაჲ
 დიდი და დაკლა ზუარაჲ იგი სუქებული ოდესღა პოვა იგი ცოცხალი.

მაშინ განრისხნა ჳმაჲ იგი უხუცესი და არა უნდა შესულად.
 86 გამოვიდა მამაჲ მისი, [ვევ]დრებოდა მას და ჳლოცვიდა, მშუდთა
 და ყუდროჲთა პირითა ჳრახვიდა მას, რაჲთამკა დაამშოვდა იგი
 და დააწყნარა გონებაჲ მისი.

* ამბაურს ** შულად.

ხმან პრეტუა მას: ესე რაოდენნი წელნი არიან, რ^აგმონებ^ს შენ და არასადა მცნებათა შენთა გარდავჰქედ. რ^ასაყუარ^ს მისსა, რ^ალ კაცმან რქვს შემოქმედ^ს თუსსა, რ^ააჰა ესერა გმონებ შენ და არასადა მცნებათა შენთა გარდავჰქედ. ვითა უხუცესი იგი ძმ^ს იტყვს, ვითარმედ: არასადა მცნებათა შენთა ვადავჰქედ და თიკანი ერთი არასადა მომეც, რაათამცა ვჰამე და ვიხარე მეგობართა ჩემთა თანა? 87

ხოლო ძე ვეგ შენი, რომელმან შეჰამა ყოველი საცხოვრებელი შენი მეძავთა თანა და ვითა მოვიდა იგი, ჰყავ შუებდა და სიხარული და განცხრომა და ზურაქი იგი სუქებული და (ვე) უკალ მას.

მაშინ პრეტუა მას მამამან მისმან: შეილო, შენ ნ^ს ჩემთანა ხარ და ჩემი რაჰარს, ყოველივე შენი არს. ჰხედავცა მრავალს მოწყალეებასა და აურაცხელსა სულ გრძელეებასა ღ^სთისასა. ვითარ იგი ტკბილად და სიმდაბლით პლოცვიდა, პლიქნის უხუცესსა მას ძესა და ეტყვს: შეილო, შ^ნ მ^ს ჩემი ხარ და ჩემი რაჰ არს, ყოველი შენი არს, ხოლო უმწემოსსა მას ძესა შეცოდებულსა ნუგეშინის 88 სცენს და (განამ)ტკიცებს და (ორთავ) ერთითა პირითა ეტყვს: აწ ამიერთგან შუებდა ჯერ არს და მზიარულეება, რამეთუ ემაჲ ესე შენი მომკუდარ იყო და ცხოვნდა, წარწყმედულ იყო და იბოვა, ხ^აწ ჩუენ რაჰ ვყოთ, საყუარელნო, მოქცევა ჯერ არს ჩუენდაცა შეცოდებათა ჩუნთავან, ვითა მოიქცა უძღვები იგი შეილი და მივილტოდით მისავე და ვევედრებოდით, სადაცა* იგი მიველტოდა, მიემთხუია იგი შეწყნარებასა.

ხოლო უკეთუ არა მოიქცნეთ და არცა შეინანოთ, ისმინეთ, რასა იტყვს წინაწარმეტყოველი პირითა უ^თა: არათუ მოიქცეთ, მახული მისი ლესულ არს. მშუილდსა მისსა გარდაუტუამს და განუმზადებებს იგი. მისთანა განუმზადებთან ჰურნი სიკუდილისანი 89 და ისარნი მისნი შემწუველად ქმნიან.

და იტყვს: მ^ქცით ჩემდა ყოვლითა გულითა თქუენითა, რაათა იყვნეთ თქუენ ჩემდა ერთად და მე ვიყო თქუენდა ღმერთად.

ხოლო აწ, საყუარლნო, რამეთუ აჰა ესერა მოსრულ და მოწყვენულ არს ღ^ს იგი უფლისაჲ. ვით ცისკარი განთიადისაჲ, რ^ანათელი და ბრწყინვალეება მოეფინებზის ჩუენ ზედა მორწმუნეთა მისთა.

* აგი.

ხოლო აწ განვიწმიდნეთ თავნი ჩუენნი, ძმანო, რაჟთა ერთობა 90
 ბით მივიწიენეთ მკუდრეთით აღდგომასა თავისა ჩუენისა და ჩუენისა
 მეოხებითა ყოვლად უხრწნელისა დედოფლისა ჩუენისა ლუ-
 თის მშობელისაჲთა მის ქალწულისა მარიამისითა და ყოვლითა
 წმიდათა მისთაჲთა, (რლ)-სა ჰშუენის დიდებაჲ, მადლი, პატივნი
 და თავყუანისცემაჲ აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე. ამენ
 იყავნ.

Реваз Григорьевич Барамидзе

ИОАНЕ БОЛНЕЛИ

(На грузинском языке)

დაიბეჭდა საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის
სარედ.-საგამომც. საბჭოს დადგენილებით

*

რედაქტორი ალ. ბარამიძე
გამომცემლობის რედაქტორი ნ. მაისურაძე
ტექნორედაქტორი ნ. ჯაფარიძე
კორექტორი ლ. ჩხაიძე

გადაეცა წარმოებას 21.3.1962; ანაწყოების ზომა 6×10 ; ხელმოწერილია
დასაბეჭდად 26.7.1962; ქალაქის ზომა $60 \times 92^{1/16}$;
ქალაქის ფურცელი 3,2; საბეჭდი ფურცელი 6,4; სააქტორო
ფურცელი 5,31; სააღრიცხვო-საგამომცემლო ფურცელი 5,41
შეკვეთა 432; უე 02923; ტირაჟი 1000
ფასი 36 კაპ.

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობის სტამბა,
თბილისი, გ. ტაბიძის ქ., №3/5

შემჩნეული შეცდომები

გვ. სტრიქ.	არის	უნდა იყოს
85,33	KAINHES YIAΘHKHΣ	KAINHES ΔΙΑΘHKHΣ
85,33	KONCTANNTI NOTHAEI	KONCTANTINOYTHO ΔEI
94,23	ძველი	ახალი
28,30	доецлов	დიდი
96,8	ურსჯულოებანი	ურსჯულოებამ
96,9	ურსჯულოებასა	ურსჯულოებასა
96,21	სინისაცა (sic)	სენისაცა
96,29	იქმნეს	იქმნის
96,32	იქნის	იქმნის
96,35	გულისთქუმასა მის	გულისთქუამა მისი
96,36	და მისსა	მას ზედა
97,24	მოწყალებასა	მოწყალებსა
97,25	მიუწოდებელსა	მიწდომელსა
97,37	გამოუთქმელსა	გამოუთქმელსა
98,6	შულად	შეილად
98,9	მოწყალეჲ	მოწყალჲ
98,16	მოუპგუარეთ	მოპგუარეთ
98,26	(sic) მღერთამ	მემღერთამ
91,23	ჰგმონებთ	ჰგმონებდ
91,25	სმენელე	სმენელნ
80,34	tom	lov
80,34	χρυσουτου	ΧΡΥΣΟΥΤΟΥΝΟΝ
99,0	გადავჰქედ	გარდავჰქედ
99,8	ძე	ძჲ
99,10	ზურაკი	ზურაკი
99,32	საყუარლნო	საყუარელნო
99,33	ვით	ვითა

ფასი 36 კობ.

ქართული
ნაციონალური
ბიბლიოთეკა